Consuelo
de Saint-Exupéry

Sekmadienio laiškai

Consuelo
de Saint-Exupéry

Sekmadienio laiškai

Romanas

Iš prancūzų kalbos vertė
Stasė Banionytė

alma littera

UDK 840-3
Sa73

Consuelo de Saint-Exupéry
LES LETTRES DU DIMANCHE
Plon, Paris, 2001

ISBN 9955-08-306-9

© Plon, 2001
© Vertimas į lietuvių kalbą, Stasė Banionytė, 2003
© Leidykla „Alma littera“, 2003

„Mano gėlė yra trumpalaikė, – tarė sau mažasis princas, – ir ji turi tik keturis dyglius apsiginti nuo pasaulio! O aš ją palikau namie vienui vieną!“

Antuanas de Sent Egziuperi,
„Mažasis princas“ (Šeštoji planeta)

PRATARMĖ

Šie laiškai pateisina įžadą niekada nesiskirti, kurį Antuanas ir Konsuela de Sent Egziuperi davė prieš rašytojui išvykstant į Šiaurės Afriką. Jie nebuvo išsiųsti, išskyrus du.

Konsuela juos rašė prancūziškai arba ispaniškai. Savo mintis ji taip pat patikėjo diktofonui, kurio juostos dabar rastos ir iššifruotos. Kai kurie laiškai pateikti iš garsinio fono. *Plon* leidykla ir autorinių teisių turėtojai šiuos laiškus kritiškai apiforminti patikėjo Sent Egziuperi biografui Alenui Virkondelė. Dauguma jų nedatuoti, todėl buvo sudėti pagal įtikimiausią chronologiją ir, jei reikėjo, sutvarkyti sintaksiškai.

ĮŽANGA

Šie laiškai – lyg paskutinė „salų paukštelio“ išdaiga, lyg jaunas guvus balsas, kuris neperspėjęs atgaivino amžiną pagarbą dingusiam didvyriui, *Mažojo princo* autoriui: Konsuelos de Sent Egziuperi *Rožės memuarai**, rasti kelioniniame lagamine, nuo pat grįžimo iš tremties niekada taip ir neatidarytame, iš esmės atnaujino viziją apie rašytoją, kurį prieš jo valią „panteonizavo“ mitų kūrėjai ir oficialūs hagiografai...

Vis dėlto atrodo, kad tais 2000 metais, per šimtąsias Antuano de Sent Egziuperi gimimo metines, niekas nevyko atsitiktinai, norint pagerbti tą, kuris įkūnijo drąsą, jaunystę, aistrą ir išradingumą...

Bet labiausiai nustebino *Rožės memuarai,* memuarai, palikti mažytės salvadorietės, kurią rašytojas vedė ir kurios niekada neišsižadėjo, nors ji buvo užmiršta ir ištrinta, nes trukdė.

Neišleistas dokumentas buvo sutiktas su didžiule simpatija; neginčytinas 2000 metų bestseleris, išverstas į daugiau nei dvidešimt kalbų, sudominęs garsiausius kino režisierius,

---

* Consuelo de Saint-Exupéry, *Mémoires de la rose,* Paris, Plon, 2000. (Šiame kūrinyje visi paaiškinimai – Leidėjo.) *Liet.* Consuelo de Saint-Exupéry, Rožės memuarai, V.: Alma Littera, 2001, iš prancūzų k. vertė Aurelija Leonavičienė.

banalių pasisakymų sraute ūmai prabilo naujais, tikrais ir nuoširdžiais žodžiais, moters balsu: ji žaviai ir vaizdingai pasakojo apie savo skausmingą ir aistringą gyvenimą su rašytoju. Paprasti Sent Egziuperi skaitytojai pamatė, kad jis turėjo žmoną. Kaip jie galėjo šitai žinoti, jei iškart po oficialaus rašytojo dingimo ją apgaubė švininė tyla, jeigu iš jo gyvenimo buvo stengiamasi išbraukti tą, kuri neva per daug jį varžė?

Veltui Konsuela buvo užmirštama per visas oficialias ceremonijas, veltui ignoruojama aukojant giedotines mišias Furvjere ir nepaminėta kalbant maldas, nors buvo išvardyti visi šeimos nariai, nors Konsuela buvo labai pamaldi katalikė ir teisėta Sent Egziuperi našlė, veltui teigta, kad jos *Memuarai* – tai rašytojo ir žurnalisto Deni de Ružemono kūrinys, – niekas negelbėjo.

Skaitytojai pamilo nežinomą mažojo princo rožės prototipą, tą, kuri, pasak jo, buvo tokia naivi ir silpna: „Jos yra keturi visai menki dygliukai, ir jais ji turi apsiginti nuo pasaulio...“ * Žmona, kuriai Sent Egziuperi jautė brutalią, laukinę, bet neblėstančią aistrą, galutinio balzamavimo metu padarė jam didžiausią paslaugą – grąžino jį gyvenimui, jauniems skaitytojams ir literatūrai...

Iš tiesų, kas gi įžvelgė rašytojo neviltį, prasiveržusią pro jo žodžius, kam šis kūrinys atrodė kaip ilgas naktinis skrydis, ėjimas apgraibomis per savo kančią, kas numanė, kad jį, kaip Paskalį ir Rembo, naktimis kankino abejonės? Ar reikėjo tenkintis įtarinėjimais, jog Sent Egziuperi prijautė Petenui, dėl ko jį nuolat perspėjinėjo Konsuela?

Sent Egziuperi mintys skrajoja kitur. Kaip ir visi didieji rašytojai, jis beribis, svaiginantis ir niekada nebūna visiškai

---

* Antuanas de Sent-Egziuperi, Mažasis princas, V.: Džiugas, 2001, iš prancūzų k. vertė Vytautas Kauneckas.

suprantamas, žinios, kurias apie jį turime, atsimuša į paslaptis, nes jo palikti kūriniai tikrai skendėja tamsoje, nušviestoje keleto žvaigždžių arba keleto juodų saulių, kurios kartais nurodo kryptį: laiškai motinai, miręs ir likęs nežinomas tėvas (ar kada nors suvoksime gilią prasmę, slypinčią nuostabiame ir skausmingame prisipažinime, išsakytame taip: „Kai tėvas mirė, jis man tapo kalnu“?), Sen Moris de Remanso parkas, per anksti iš gyvenimo išėjęs brolis, kurį jis nufotografavo lovoje, vaikystės žavesys (pačia etimologiškiausia šio žodžio prasme), slėpiningi naktinio skrydžio nuotykiai ir Konsuela, jo „paguoda“, jo „švelni pareiga“.

Ruošdamasi vykti į Prancūziją, Konsuela, jau įsitikinusi, kad Sent Egziuperi nebegrįš, surenka jų bendrus daiktus. Į konteinerius, kurie perplauks Atlantą, atsidurs jos namuose Paryžiuje ir kurių ji visų neatidarys, moteris sukrauna ištisas krūvas, vis dar ją tebejaudinančio laikotarpio lobius. Tačiau, paprašyta kai kurių žurnalų, ji sutinka iš atminties šulinio ištraukti keletą aplankų, keletą vieno gyvenimo pėdsakų, piešinių, laiškų, telegramų, pageltusių popierių, primenančių jai buvusią istoriją, kuri vis dar ją skaudina. „Nedrebėdama negaliu atsiversti aplankų ir atidaryti skrynių, kur sukaupti vyro laiškai, piešiniai, telegramos. Tos žinutės, kupinos gyvo švelnumo ir paslapties, skleidžia tragišką ir nuostabų mano praeities kvapą“, – prisipažįsta ji žurnalui *Icare.* Duodama interviu ir kalbėdamasi, ji paskelbia keletą laiškų, bet pasilieka išimtinę teisę į kai kuriuos nepublikuotus dokumentus ir net prisipažįsta rašanti prisiminimus būsimai knygai: „Apie mūsų bendrą gyvenimą nieko nebuvo spausdinta, – sakė ji, – nes aš ketinu netrukus išleisti knygą, kurią pavadinsiu *Tūkstantis ir vienas Sent Egziuperi gyvenimas“.*

Taip atsiranda *Rožės memuarai,* nuausti iš tylos ir prisipažinimų, tarp tapytojos ir skulptorės darbų, tarp kelionių,

į kurias leidžiasi ši nenuilstanti klajūnė. Ji apsimetinėja, telkdama aplink save įtartinų menininkų ir antikvarų dvarą, rodydamasi madinguose kurortuose ir prabangiuose viešbučiuose, lankydama Kaprį, Maljorką ir didžiąsias Europos sostines. Bet mažai kas žino, kokia ji vieniša ir kaip karštai trokšta ramaus prieglobsčio, į kokį liūdesį ją nugramzdino jos „Tonijaus" dingimas.

Ne paslaptis, kad ji turi ištikimų gerbėjų, manoma, kad ji keista, nors tėra bohemiška, kad ji šiek tiek ragana, nors tėra kerėtoja, kad ji nevaldo jausmų, nors tėra pasakotoja, kad ji ekscentriška, nors tik ilgisi karštos dykumų ir ugnikalnių šalies. Bet, svarbiausia, žmonės nežino, kad niekas – nei kelionės, nei gerbėjai neatstoja to, kurio trūksta, neužpildo tuštumos...

Lieka tapyba, paveikslai, žaižaruojantys spalvomis, kuriomis savo drobes jai pataria užlieti Pikaso ir Derenas, lieka nepaprasta gyvybinė energija, kuri ją valdo ir neleidžia nugrimzti į dugną.

Po Konsuelos mirties konteineriai ir archyvai tebėra tokios pat būklės, kokios ji paliko, kitaip tariant, jie tebeglūdi tamsioje lagaminų naktyje: tie memuarai snūduriuos dešimtis metų, kol Chosė Martinesas Fruktuosas, Konsuelos turto paveldėtojas, galiausiai nuspręs juos paskelbti *. Ten sumišai guli originalūs *Mažojo princo* piešiniai, vienas po kito einantys rašytojo kūrybos etapai, laiškai draugams, meilužėms ir žmonai, neišleisti rankraščiai, eilėraščiai, mėgstami daiktai ir visa jam adresuota korespondencija: per gyvenimą sukauptos senienos, kurios tą gyvenimą paaiškina ir pagrindžia. Neįkainojami dokumentai tiems, kurie nori suprasti Sent Egziuperi humanizmą.

---

* P. Chosė Martinesas Fruktuosas savo poelgį paaiškino Konsuelos *Rožės memuarų* prieraše ir išsamiai papasakojo spaudoje, pasirodžius šiam kūriniui.

Skaitytojai labai mėgsta jo staigias elgesio permainas: prisimename, kaip Klodelio šeima įniršo ant prisikėlusios Kamilės, psichiatrinės prieglaudos naktyje paslėptos ir užmirštos sesers... Tas pat nutiko ir Konsuelai.

Rožės memuarai pateikė kitokią Sent Egziuperi biografiją, kitokį paveikslą, kitokią faktų interpretaciją, kitokį tekstą. Bet jie iki galo neatskleidė Konsuelos. Lagaminai, jei galima taip pasakyti, dar kartą prabilo ir papasakojo tai, ką Prustas sugebėjo ištraukti iš tamsių pasąmonės gelmių.

Iš *Rožės memuarų* dabar sužinome, kaip Konsuela atsisveikino su Sent Egziuperi: „Nuo tada, kai išskrisdamas į Alžyrą tu suspaudei mane glėbyje ir pasakei „iki pasimatymo", tavo balsas man tebeaidi ausyse. Ir dabar jį girdžiu tarsi savo širdies plakimą. Visada jį girdėsiu.

– Neverk, juk puiku atrasti tai, kas nežinoma. Aš vykstu kariauti už savo šalį. Nežiūrėk man į akis, nes aš verkiu iš džiaugsmo galėdamas atlikti savo pareigą ir iš sielvarto – matydamas tave raudant... Kiekvieną dieną tu man parašysi dvi, tris eilutes ir tau atrodys, jog mes tarsi šnekamės telefonu neatskirti vienas nuo kito, nes tu esi mano žmona visai amžinybei, mudu apraudosime bėgančias dienas, kad negalime kartu žiūrėti į tuos pačius dalykus". *

Konsuela paklausys patarimo. Ji kasdien rašys laiškus, kurie bus paruošti išsiųsti, jei sutiktų kareivį, Niujorko štabo narį, vykstantį į Europą. Mažà to, ji atlikinės dar poetiškesnį ritualą, vieną tų vaikiškų išmonių, kurias Sent Egziuperi mėgo ir kurios jį žavėjo: kas sekmadienį parašys po laišką ir saugos tol, kol jis sugrįš. Grįžęs jis perskaitys juos visus kaip išsamų meilės dienoraštį, tai bus tvirtas ištikimybės įrodymas, ilga tremties ir širdgėlos giesmė, jų bendrys-

* Consuelo de Saint Exupéry, *Rožės memuarai.*

tės simbolis, pagaliau nugalėsiantis konfliktus, troškimų išsipildymo ženklas.

Šį naują rankraštį ji pavadina *Sekmadienio laiškais.* Jos vienišuose namuose, paliktuose netikrų draugų, deizių ir gabių, kurios buvo begėdiškai apnikusios jų porą, pati atsisijojusi bičiulius, jau atsidėjusi tapybai, virtusiai prieglobsčiu, ji rašo ranka, spausdina Sent Egziuperi rašomąja mašinėle, visąlaik ant to paties plono karo meto popieriaus, naudoto ir *Memuarams,* naujutėlaičiam diktofonui, kurį buvo nupirkusi vyrui, be griežtos tvarkos patiki tai, kas šauna į galvą: rūpesčius dėl sveikatos ir praėjusių laikų prisiminimus, linksmas vaikystės istorijas ir nerimą dėl „Tonijaus", bendrus ir truputį filosofiškus pamąstymus apie karą, pasaulį, Dievą ir gyvenimą. Ji tikriausiai guli ant svetainės kanapos, šalimais pasistačiusi puodelį karštos arbatos, ir rašo savo „mylimam vyrui", „savo sūnui".

Sekmadienio laiškus reikia suprasti kaip patetišką būdą sulaikyti prarastą laiką ir iškęsti tą ilgą nesibaigiantį laukimą, iš pradžių tikint sugrįžimu, paskui sielvartaujant dėl to, kas neįmanoma. Jos laiškai – tai nepermaldaujamas ėjimas į mirtį, savaitė po savaitės, lėtas darbas per gedulą, kuriam Konsuela nenori ryžtis ir sekmadienio laiškų ritualą atlikinėja dar ilgai po to, kai buvo oficialiai paskelbta apie Sent Egziuperi dingimą. Išgyvenimo ritualą, sakytume mes, bet taip pat apsisaugojimo, iššūkio mirčiai ritualą. Tų laiškų rašymas – tai būdas sužadinti gyvybines jėgas, atsisakyti užmaršties ir mitų. Ne taip kaip „balzamuotojai", Konsuela niekada neprisidėjo prie mito sakralizacijos, prie legendos kūrimo. Padedama visų gyvybinių jėgų, kurios ją palaiko (ir dėl kurių vyro šeima buvo jai labai atšiauri), Centrinės Amerikos gyventojams būdingos vaizduotės, gebančios „atgaivinti" numirėlį ir grąžinti jį į gyvenimą, ji žino, kad Sent Egziuperi reikia laikyti gyvu, ir jos laiškai – tai pasipriešini-

mas tuštumos svaiguliui, didvyriškumo abstrakcijai, legendų įsigalėjimui.

Štai kodėl ji nebijo parodyti Sent Egziuperi visu vyrišku nuogumu, nebijo atskleisti jo silpnybių ir išdavysčių, išsižadėjimų ir neištikimybės, lygiai kaip ir jo didybės bei drąsos, dvasios tvirtybės bei švelnumo. Atmesti Sent Egziuperi savybes, kurios neatitinka mito ar šventųjų gyvenimų aprašymo, – tas pats, kas numarinti jį antrą kartą. Tie, kurie piktinasi Konsuelos išpažintim, tegu ir vėl užsidengia akis! Šiuose laiškuose Konsuela piešia kitokį rašytojo-lakūno portretą ir tobulina tą, kurį tapė *Rožės memuaruose.* Dėl to Sent Egziuperi atgyja ir išlenda iš savo kiauto. Kone stebuklingas prisikėlimas, kuris sustiprina Konsuelos, kaip burtininkės ir Šachrazados, reputaciją. Ji parodo gyvą tikrąjį Sent Egziuperi veidą, be moralinės aureolės, kuria veltui jį mėgino apgaubti kolaborantai. Konsuela savo patarimais išgelbėjo Sent Egziuperi nuo tam tikros pagundos, į kurią vienu metu jį norėjo įstumti kai kurie draugai. Mažytė ir neva lengvabūdė salvadorietė yra Europos išlaisvintojų pusėje, ji negaili rūsčių žodžių tiems, kurie tapo rezistentais paskutinę minutę ir atvyko į Niujorką po to, kai jau buvo mylėję Viši, kurie prisidėjo prie Rezistencijos tik išgelbėję savo turtą ir po karo skynė laurus, o Sent Egziuperi tuo tarpu buvo paskelbtas dingusiu be žinios...

Šioje knygoje skaitome tai, ką jau skaitėme tarp eilučių *Rožės memuaruose,* – tikrą, intymią Sent Egziuperi biografiją, bet parašytą konfidencialiau, paslaptingiau. Skaityti šiuos laiškus – tolygu įžengti į Gretos Garbo svetainę, kur nebėra triukšmingojo Sent Egziuperi, arba į malkomis kūrenamą biblioteką draugų namuose Leik Džordže vieną žiemos sekmadienį ir išgirsti Konsuelos balsą, iš naujo audžiantį gijas, kurias sutraukė karas. Tai tolygu žiūrėti į lėtą, kantrų savo

Odisėjo laukiančios Penelopės darbą ir klausytis tragiškos giesmės, kurią gieda išsiskirti nenorinti Berenikė.

Tai „švelnus pokalbis“, ilga meilės aimana, sprūstanti moteriai, kuri šaukiasi pagalbos, maldauja ir galuojasi laukimu, nes šiuose laiškuose pirmiausia įsimeni tai, kas yra jų pagrindas ir esmė, kitaip tariant, nepaguodžiamo laukimo motyvas. Šis žodis, jau girdėtas *Memuaruose* ir besikartojantis laiškuose, kaip kokia rakštis smygso visuose puslapiuose. Ji laukia, nes jis pažadėjo grįžti, laukia, nes netiki akivaizdžia tikrove, laukia, nes ant kortos pastatytas jos gyvenimas, jos buvimas „žemėje, žmonių planetoje“. Kaip keliauti, juoktis, dainuoti, maudytis, puošti gėlėmis namus, supstytis audinių kailiniais, gerti arbatą su labai snobiškomis ledi, klausytis dūsautojų ir gerbėjų burkavimo, kai visa esybe ilgiesi didelių stiprių savo vyro rankų: „Gavusi birželio mėnesio laišką, verkiau iš džiaugsmo. Norėčiau jus paliesti“, – telegrafuoja ji iš Leik Džordžo 1944 metų kovą ir toje pat telegramoje prašo štabą (o gal Dievą?): „Maldauju, saugokit mano vyrą ir grąžinkit jį sveiką“.

Nuo tada Konsuela gyvena apsimetinėdama. Ji elgiasi „lyg niekur nieko“. Vaidina komediją, vaikšto į šventes, eksponuoja spalvomis trykštančias drobes, pozuoja madingiems tapytojams, galbūt prisimindama anų laikų rožę, kuriai, dingus Sent Egziuperi, beliko bjaurūs spygliai: „Dabar mano pirštai sugrubę, – sako ji, – rankos gyslotos“. Bet kas slypi tame, ką ji vadina „našlės naktimis“? Tai nevilties kupinos naktys, kai ji su virpuliu trokšta sulaikyti Sent Egziuperi, šnekėdamasi su juo taip, lyg jis būtų šalia, pasakodama net menkiausius darbus, juokingus ir smulkius, tačiau jiems vieniems bylojančius apie mažą Konsuelos epopėją, neleidžiančią jai numirti.

Šiame neišleistame liudijime ji išpažįsta, kad ją su vyru jungė tvirti ryšiai, kurie ligi šiol buvo slepiami. Net rašyto-

jo kūryba išplaukia iš šios sąjungos ir šios aistros. Dėl 1931–1938 metų literatūrinio nevaisingumo periodo kaltinti vien Konsuelą, kaip buvo galima manyti, neteisinga ir klaidinga. Teigti, kad Konsuela nedarė jokios įtakos rašytojo kūrybai, kaip Elza Triolė Aragonui arba Simona de Bovuar Sartrui, būtų apsirikimas. Teisybė, Konsuela nebuvo intelektualė, bet Sent Egziuperi to ir nesitikėjo: jis pripažino, kad žmonos jausmingumas, perdėtas įmantrumas, pasakotojos talentas buvo tikra paskata rašyti. Konsuela įkvėpė *Naktinį skrydį,* ir kai su ja nebuvo pasidalyta sėkme, patyrė pirmą didelį nusivylimą kaip rašytojo žmona, nes manė, jog šis kūrinys – tai jųdviejų meilės vaisius. Ji ragino vyrą rašyti, sudarė sąlygas darbui, įrengė kabinetą ir net, kaip juokaudama sakė, nepriimdavo į lovą ir neapkabindavo, jei jis neparašydavo trijų puslapių per dieną! Konsuela buvo tikra *Mažojo princo* įkvėpėja, ir, be abejonės, ateis diena, kai bus pripažinta didžiausia įtaka, kurią Bevin Hauze ji padarė Sent Egziuperi, kuriančiam mažą legendinį herojų. Iš tiesų *Sekmadienio laiškuose* ji pabrėžia, kokie subtilūs saitai jungė ją su Antuanu tuo metu, kai jis baigė rašyti *Mažąjį princą.* Kai kurie kritikai ir mitų kūrėjai ilgai tikino, neva rožė – tai Sent Egziuperi motina... Konsuela pasako teisybę. Ji yra modelis, įkvėpęs *Mažojo princo* rožę, ji ta, kuri „net miegant lyg žibinto šviesa jame spinduliuoja“, ji „silpna“, „naivi“, ji „norėjo atsiskleisti tik spindėdama visu grožiu“ ir todėl „kruopščiai rinkosi spalvas“, bijojo „pasirodyti visa susiglamžiusi kaip aguona“ ir ruošėsi, „pasislėpusi žaliame savo būste“. Tokio pat žalumo, kokiu Marselis Diušanas nudažė jų kambarį Paryžiuje ir kokį Sent Egziuperi prisiminė, kamuojamas ilgesio Amerikos tremtyje!

Išsiskyrimas sutvirtino susilpnėjusius Konsuelos ir Sent Egziuperi ryšius. Pernelyg lengvabūdiškai plepėta, kad pora

labai nesutaria, ir galiausiai pradėta manyti, jog Konsuela yra „Sent Ekso ekšžmona“ *!

Rašytojas kūrė vienatvėje, geriausiu atveju palaikomas kai kurių draugų, o svarbiausia, su meile saugomas pastoviausios meilužės ponios E. Žinoma, protingesnė už Konsuelą, turtingesnė ir labiau išsilavinusi meilužė įvedė Sent Egziuperi į įtakingiausius literatūrinio pasaulio sluoksnius. *Sekmadienio laiškai* padeda mums geriau suprasti kur kas sudėtingesnį poros ryšių pobūdį. Iš jųdviejų Konsuela buvo rašytoja, pasakotoja, Šachrazada, kaip ją vadino draugai **, o Sent Egziuperi veikiau buvo moralistas paskališkąja šio žodžio prasme, kaip didieji XVII amžiaus rašytojai mėginantis užčiuopti sudėtingas žmogiškosios būties spyruokles, ir šiedu *enfant terribles**** gyveno poetišką gyvenimą. Ponia E., didelė pramonės ir politikos strategė, tikrai negalėjo būti atidi Tejaro de Šardeno skaitytoja, gebanti suvaidinti siurrealistinį Nadžos vaidmenį, Sent Egziuperi skirtą Konsuelai, kuri jį žavėjo ir kurią, pagautas užgaidos ar tiesiog iš išskaičiavimo, kartais niekindavo. Bet išsiskyrimas suformavo tai, kas juos suvienijo ir neatplėšiamai sujungė, tą įnoringą ir brutalią meilę, tą aistrą, kuri negalėjo užgesti ir prie kurios Sent Egziuperi visada sugrįždavo. Rašytojo laiškai žmonai – juos vieną dieną reikės išspausdinti – įtemptoje Alžyro, Sardinijos ir Korsikos vienatvėje atskleidžia tos meilės jėgą. Taigi Konsuela nesufantazavo ir neišsigalvojo jų ryšio pobūdžio. *Sekmadienio laiškai* –ne „atminties ekstravagancija“, o tragiškos ir sukrečiančios tikrovės atspindys, atspindys nesugyvenamos meilės, kurią įsimylėjėliai vis dėlto norėjo išgyventi. Tai žvaigždžių įrodymas.

---

* Karine Le Loët, *Le Nouvel Observateur,* 4 mai 2000.

** Entretien avec A.-M. Zerfuss, 2000.

*** Baisūs vaikai *(pranc.).*

Sekmadienio laiškai – tarsi fragmentiškas liudijimas apie dvigubai skausmingesnį gedulą, nes Konsuela aprauda ne tik mirusįjį, bet ir dingusįjį. Ji nugrimzta į nepaguodžiamą tuštumą, kurios negali užpildyti. Iš šių laiškų sužinome, kad gražioji salvadorietė, turinti laisvas menininkės pažiūras, užgaidi kaip išlepintas vaikas, nestokojanti sąmojo, dėl legendinio Sent Egziuperi dingimo įsiminė pamoką, duotą jai *Mažajame prince,* kuris Niujorke daugeliu požiūrių buvo jos mėgstamiausia knyga: ji išmoko ištikimybės, atsakomybės, atidumo kitiems, išmoko žavėtis žvaigždėtu dangumi, mylėti Afriką ir dykumą, niekinti netikrumą ir melą. Taip pat sužinome, kad ji laukia iš vyro šedevro, kitaip tariant *Citadelės,* apie kurią jis pradeda mąstyti ir kurios pirmuosius apmatus padaro Amerikos tremtyje, išdėstęs savo humanistinę filosofiją ir laimės paieškas, nors ir matydamas katastrofą, užgriūsiančią šiuolaikinį pasaulį, termitų visuomenę, nebeprisimenančią vaikystės ir didžiųjų paslapčių. *Sekmadienio laiškams,* paženklintiems įprastinio lengvabūdiškumo, kurį ji pasitelkia, kad apsisaugotų nuo nevilties, peno teikia tai, ką Sent Egziuperi atskleidžia *Mažajame prince:* „Kas svarbiausia, nematoma akimis“. Konsuela pernelyg ilgai laikyta švaistūne ir tuščiagarbe (gal ji tokia ir buvo, bet tarsi žaisdama, nes tada, jos akimis žiūrint, buvo svarbu tik linksmintis, metus iššūkį bėgančiam laikui, nepermaldaujamam jaunystės praradimui), manyta, kad ji kvaila ir jai ne vieta vyro socialinėje aplinkoje (Sent Egziuperi akivaizdoje ne sykį buvo piktinamasi jos akcentu ir neteisinga sintakse). Konsuela visa tai žinojo, net pagaudavo žvilgsnių, nugirsdavo pokalbių, pamatydavo gestų, kuriuos puikiai suprato, bet nepristigo drąsos ir būdo tvirtybės išmokti to, ko jos vyras tikėjosi iš žmogaus: didybės susidūrus su priešiškumu, ištikimybės, užuojautos. Tiesa, jai dažnai užeidavo nikių, Konsuela to neslepia savo laiškuose, ji ne visada sudėdavo į vy-

ro lagaminus švarius ir išlygintus marškinius, tačiau tai padarė prieš jam išvykstant į karą, o ir Sent Egziuperi, šiurkštus ir mažumėlę *macho**, nesusilaikė nepapriekaištavęs žmonai, likus vos dviem dienoms iki išvykimo iš Jungtinių Valstijų: „Neturiu nesuplyšusių marškinių vežtis į Šiaurės Afriką, nei kojinių, nei batų, nieko...“ Bet vyro nebuvimas, netikrumas baigė darbą, kurį būtų galima pavadinti Konsuelos atsivertimu. Išsiskyrimas šiai porai – tarsi atpirkimas: Sent Egziuperi supranta, ką paliko Niujorke, o Konsuela suvokia, kokia svarbi jo užduotis, kokia našta jį prislėgė ir kaip ji myli šį vyrą, su kuriuo nuo šiol niekada nesiskirs.

Tai, kas nematoma akimis – nebyli, nepaprasta, širdies gelmėse slypinti šviesa, kurią išvysti, būdamas kitame žemyne, ją moko Sent Egziuperi ir kurios signalus ji dabar priima.

Pagaliau jų balsai suskamba unisonu. „Norėdamas numaldyti mano sielvartą, dažnai rašydavai: „Netikėk, jei kas pasakys, kad aš nukritau, kad dingau, patekau į nelaisvę. Aš grįšiu. Prašau tavęs nesielgti kaip kitos amerikiečių moterys, kurios išteka antrąsyk ir turi du sutuoktinius, kai jų vyrai grįžta iš karo“. Aš niekuo netikiu, mano vyre, mano meile, gal tu tik užsidarei kokios nors planetos vienuolyne, iš kur netrukus duosi ženklą, kaip esi pratęs daryti, ir tada aš iškart susikrausiu lagaminus ir vyksiu pas tave...“

Alenas VIRKONDELĖ,
Paryžius, 2001 m. kovas

* Patinas *(isp.)*. Vyras, laikantis moterį žemesne būtybe. *(Vert. past.)*

PIRMA DALIS

NIUJORKAS

1943 m. balandžio vidurys–1946 m.

1 *Grasas, apie 1952 m.*

Per karą Niujorke rašydavau vyrui dešimtis laiškų. Nežinojau, kada išplauks povandeninis laivas, išvyks koks kareivis ar generolas, kuris galėtų juos perduoti, ir rašydavau į plonyčio, permatomo kaip šviesa popieriaus bloknotą. Tai buvo visas mano gyvenimas. Tuos laiškus pavadinau *Sekmadienio laiškais,* nes pirmąjį pradėjau rašyti vieną sekmadienį po mišių. Kai Tonijus gyveno Kap Žiubi, dykumoje, mūsų meilės laiškus nešiojo balandžiai keliauninkai. Dirbant lakūnu, viltis išgyventi buvo menkutė, bet mūsų širdys viš tiek plakė meilės ritmu.

2 *Bikmano aikštė, Nr. 35, 1943 m. balandis*

Tonijau, mano vyre,

iš susijaudinimo net kvapą užgniaužė, kai atsisėdau ligos patale* rašyti tau pirmojo laiško. Dievas žino, ar jis tave pasieks. Vis dėlto labai trokštu, kad jį gautum. Po tavo staigaus išvykimo ir visų pirkinių, kurie mūsų sekretorės dėka buvo gana vykę, suvedinėju sąskaitas ir tikrinu, ar išsivežei pakankamai baltinių, rašalo, rašomojo popieriaus, vitaminų. Daktaras G. sakė, kad turi užtektinai sulfamidų ir išvengtum infekcijos, jei patirtum sunkią lėktuvo avariją. Dėl žiūronų, kuriuos tau padovanojo ponia X., tai šįkart pasistenk, brangusis, kad tau jų nepavogtų pačią pirmą dieną, kai tik jais pasinaudosi.

Kadangi lagaminuose nebebuvo vietos, liepiau sukrauti į skrybėlės dėžę tavo fotoaparatus, mažytį radiją, vilnones kojines ir daugybę nosinių, ant kurių neblunkančiu rašalu užrašiau tavo vardą. Tai labai bjauru, bet jos sugrįš iš skalbyklos. Ant jų nupiešiau mėnuliukus, kad vagys susigraudintų ir paliktų tau bent keletą. Į tabokinę įdėjau du atsarginius parkerius. Žinau, jog dažnai juos pameti, tad kai užsidegsi pypkę, rasi porą tabako dėžutėje. Žinau, kad nemėgsti pypkės, bet, tikiuosi, dabar tapai paklusniu vyru ir įprasi rūkyti pypkę, kad padarytum man malonumą: svajoju apie rim-

* Likus vos keletui dienų iki Sent Egziuperi išvykimo, Konsuelą Niujorke užpuolė ir sumušė smulkūs kišenvagiai. Ranka rašytame laiške, kuris buvo parduotas Druo rūmuose ir kurio keli puslapiai pacituoti prekių kataloge, Sent Egziuperi apie tai pasakoja Silvijai Hamilton: „Sylvija (tokia Sent Egziuperi ortografija), užvakar atsitiko kažkas baisaus. Mano žmona buvo užpulta gatvėje... Norėdami pavogti rankinę, vagys trenkė jai per galvą. Radau ją labai sergančią ir jau kokias aštuonias valandas nesitraukiu nuo jos lovos... Supratau, kad nebūčiau galėjęs gyventi, jei mano žmona būtų žuvusi. Supratau, kaip labai ją myliu".

tą vyrą, papsintį pypkę prie židinio. Pasistenk truputėlį, nes nuo cigarečių kosti, o daktaras sakė, kad tavo širdies aorta labai išsiplėtusi. Pypkė kenks ne taip kaip cigaretės, ir nuo šiol kiekviename siuntinyje siųsiu tau po pypkę, dailią baltų jūros putų pypkę, geriausios kokybės pypkes, išdrožtas iš salų medžių, kokias tik rasiu Amerikoje. Ir neišdovanok jų draugams. Viliuosi, jog kada nors vienintelis mano darbas bus mirkyti tas pypkes kvepiančiame alkoholyje, kad būtum laimingas vėl jas rūkydamas.

Praėjus vos keletui valandų po tavo išvykimo, ligonės kambaryje pirmoji mane aplankė storulė Tereza Bonė. Ji perdavė paskutinį „sudie", ir aš ja žavėjausi, nes jai pavyko su tavimi pasikalbėti, nors buvo uždrausta artintis prie kareivių, vykstančių į karą. Ji man pasakė, kad pažadėjai parašyti įžangą jos fotografijų knygai apie nelaimingus Europos vaikus.

Dar sakė, kad kai tik galės, vyks į Prancūziją atstatyti mažo Normandijos kaimelio, nors ir padvėstų. Kokia ši moteris valinga! Kokia stipri! Man pasidarė gėda, jog vos pajėgiu atsisėsti, o kadangi kalbėdama apie tave pradėjau jaudintis, prieš akis ėmė šokinėti langai ir aplinkui išvydau keletą Terezų. Aš neprasitariau apie savo negalavimus, bet iš mano blyškumo ji suprato, jog esu pavargusi, ir tada slaugutė* pasakė, kad aš labai prisinervinau dėl tavo išvykimo, todėl dabar turiu išgerti mikstūros ir užmigti. Bet štai ta mikstūra mane pažadino, slaugutė atsigulė ir aš panorau aprašyti tau šią dieną, kuri tikrai bus reikšminga mūsų gyvenime.

Hanibalas visai pamišo, ieško tavęs po visus kambarius. Antuanetė sako: „Šis šuo turi sielą". Aš klausausi ir nesijuo-

* Slaugute Konsuela vadina moterį, kuri iš tiesų buvo seselė ir kurią ji savotiškai mylėjo.

kiu, mane ima miegas. O kodėl jam jos neturėti? Ką mes žinome apie gyvūnų ir daiktų sielas?

Žinau vienintelį dalyką – aš tave myliu. Taip pat žinau, kad į tave bus šaudoma ir kad galiu prarasti gyvenimo draugą, o tada būčiau raiša.

Jau galiu atsiliepti į telefono skambučius. Pasuku galvą iš kairės į dešinę. Bet dar neįstengiu nusiprausti. Jei vagys nebūtų taip smarkiai manęs pritrenkę, tikriausiai nebūčiau tavęs išleidusi. Dabar viena kenčiu savo dalią. Aš tavęs laukiu. Labanakt.

... Vėl sėdu rašyti. Negaliu užmigti. Baisus vėjas čaižo upę*. Pro mano langus plaukia daugybė karo laivų, ir man sakė, kad tavo laivas praplaukė pro pat mūsų terasas. Atrodo, ištisą parą buvai reide. Ar tavo laivas povandeninis? Svarstau, ar šalia tavęs yra draugų, kalbančių prancūziškai? Kitaip jausiesi vienišas tarp visų tų amerikiečių. Tu toks užsispyręs, vyreli, ir niekada nenorėjai mokytis anglų kalbos**...

3 *Bikmano aikštė, Nr. 35, 1943 m. liepa*

Pamenu, ką sakei prieš išvykdamas į Alžyrą. Ausyse tebeaidi tavo balsas. Ir dabar jį girdžiu tarsi savo širdies plakimą. Visada jį girdėsiu: „Neverk, juk puiku atrasti tai, kas nežinoma. Aš vykstu kariauti už savo šalį. Nežiūrėk man į akis, nes aš verkiu iš džiaugsmo... ir iš sielvarto – matydamas tave raudant. Beveik dėkočiau dangui, kad galiu palik-

* Bikmano aikštė, kur gyveno Konsuela, eina palei Hudzoną.

** Vylinga Konsuelos užuomina apie tai, kad Sent Egziuperi niekada nesutiko mokytis anglų kalbos, nors ji ir ragino.

ti tau tokį turtą – namą, knygas, šunį. Tu juos saugosi man".

Ir pridūrei: „Kiekvieną dieną man parašysi dvi tris eilutes ir tau atrodys, jog mes tarsi šnekamės telefonu neatskirti vienas nuo kito, nes tu esi mano žmona visai amžinybei. Mes būsime kartu per atstumą, gyvensime tas pačias dienas, nors negalėsime žiūrėti į tuos pačius dalykus. Ak, kaip puiku turėti namus, fontaną, o tu, Erškėtrože, žinai, kad mano namai – tavyje, o mano fontanas – tavo akyse! Kai jas atmerksi, aš grįšiu balta barzda, galbūt šlubuodamas, bet tau turėsiu atrodyti gražus kaip medis, apsnigtas karo metų sniegu. Užsimerk, mano Erškėtrože, ir aš išeisiu".

Tada užsimerkiau, pasirengusi laukti tavęs.

Rašysiu kiekvieną sekmadienį, sakysiu, kad tavęs laukiu. Į baltą barzdą prikaišiosiu jonvabalių, o ant galvos, jei galėsiu, uždėsiu žvaigždžių karūną.

Taip, regis, tau rašydama išgelbėju keletą grožio ir gėrio dalelių, kurias patikėjai man saugoti.

Prisimenu tavo laiškus iš Niujorko, kai gyvenau Opede*. Pasakodavai, kaip leidi dienas valgydamas pyragaičius ir gerdamas arbatą pas stambiąsias amerikiečių buržua. Juo poetiškiau stengeisi jas pavaizduoti, atleisdamas už prastą skonį, gerus ketinimus, norą mėgdžioti viską, kas prancūziška, juo nesimpatiškesnės jos man atrodė. Dabar, kai aš vienui viena Niujorke, vis tiek jų nemėgstu.

Anądien nutiko keistas dalykas. Žinai, čia reikia sukelti ant kojų gaisrininkus ir visus kitus, kad išgelbėtum vargšą balandį, išsitėškusį ant asfalto. Penktajame prospekte su

---

* Konsuela užsimena apie tai, kaip pačioje karo pradžioje, Sent Egziuperi jau išvykus į Jungtines Valstijas, ji gyveno Vokliuze, Senajame Opede, su būreliu jaunų menininkų iš Dailės ir Dekoratyvinio meno mokyklų.

nuostaba išvydau baltą balandę, kuri daug blogiau nei aš pakėlė keturiasdešimties laipsnių karštį, liepos saulei kepinant Niujorko grindinį... Mačiau, kaip ji iškrito iš penkiasdešimto aukšto balkono ir leidosi vos vasnodama sparnais, svirduliuodama, keldama pavojų praeiviams. Susijaudinusi paėmiau ją ir nusinešiau į artimiausią vaistinę. Buvau laiminga, galėdama nors valandėlei pasislėpti nuo juodo karo horizonto... Viena dama užleido man eilę, pasigailėjusi sužeistos balandės, kurią buvau aprišusi nosine. Vaistininkui nespėjus nė išsižioti, į vaistinę įsiveržė milžiniški žandarai, lydimi kaukiančių gaisrinės sirenų! Jie išplėšė paukštį man iš rankų iš pareiškė, jog pažeidžiau įstatymą. Ir jei būčiau buvusi Amerikos pilietė, jie būtų nuvedę mane į policijos nuovadą pasiaiškinti dėl poelgio, uždrausto Niujorke!

Nežinau, kodėl pasakoju šias neįdomias istorijėles. Mano laiškai tau tikriausiai atrodys kvaili, bet man reikia garsiai su tavimi pasikalbėti. Turiu tik mūsų šunį Hanibalą, kuris tavęs ieško spintose ir sunerimsta išgirdęs kiekvieną skambutį. O taip, mes abu nekantriai tavęs laukiame.

Pradėjau naudotis diktofonu, kurį tau nupirkau knygoms rašyti. Prisimeni, prieš išvykdamas liepei juo naudotis. Ir buvai teisus*: kai paimu mažytį aparato mikrofoną, dingojasi, kad tu už sienos ar gretimame name, nelabai toli. Bet tu turbūt savo povandeniniame laive, gabenančiame tave taip toli nuo manęs. Vienišame kambaryje krapštinėju lovos kraštus ir sakau: „Vyras sugalvos, kaip papasakoti man apie kelionę tame plaukiojančiame name, kuriam gresia toks didelis pavojus“.

* Šį tais laikais labai modernų aparatą Konsuela padovanojo Sent Egziuperi, kad jis pasiklausytų, ką įkalbėjęs angliškai, ir padiktuotų kai kuriuos savo kūrinių puslapius. Sent Egziuperi juo nesinaudos. Konsuela įrašys keletą „sekmadienio laiškų“ ir parsiveš jį savo lagaminuose.

Matai, Papuase, aš gerai nežinau, kas yra vyras. Nežinau, kur prasideda ir kur baigiasi vieno ir kito teisės, tik žinau, kad pora – tai lyg nuostabi plantacija, kurią reikia pasidalyti.

4 *Bikmano aikštė, Nr. 35, 1943 m. vasara*

Žinau, jog tu mano vyras ir šįsyk išsivežei visą plantacijos palikimą. Neužmiršk, kad į tavo rankas atidaviau brangiausią, vienintelį turtą: tavo gyvybę. Ir kad vieną dieną turėsi man atsakyti už visus paklydimus, už visą nepriežiūrą, kurią būsi privertęs iškentėti mano Papuasą.

Prisimink šiuos patarimus: kai pamesi tuziną parkerių, esančių lagamine Nr. 2, rasi dar vieną, kurį grandinėle pririšau prie tamsiai mėlyno karinio kostiumo pamušalo. Toje pačioje kišenėje yra ir svarbiausias Garbės Legiono ordinas, nes tų, kurie guli skrynutėse, niekada nerasi... Į kostiumą taip pat įdėjau nedidelę vansedrino atsargą, dėžutę pulmolio*, vandeniui atsparaus pergamento užrašų knygutę, gabalėlį kamštinės žievės nežinau kam ir savo mažąjį revolverį, su kuriuo niekada nesiskyriau, tą, kurį man padovanojo pirmasis vyras. Nepyk, kad ant perlamutrinės rankenos rasi išgraviruotą jo vardą, bet juk žinai, šis ginklas nepaprastai taiklus. Jis žudo iš arti dusliai trinktelėjęs. Mačiau, kaip Enrikė** šitaip nušovė didžiulį pasiutusį šunį, kuris manęs vos neįkando Toledo gatvėse. Be to, tai brangenybė, kurią prireikus galėsi parduoti, nes jis inkrustuotas aukso lakštais.

---

* Pastilės nuo gerkles skausmo.

** Tai pirmasis Konsuelos vyras Enrikė Gomesas Kariljas, gvatemaliečių kilmės diplomatas ir rašytojas, miręs 1927 metais. Su Sent Egziuperi Konsuela susipažino 1930 metų rugsėjį.

Tas revolveris tikriausiai priklausė kokiam maurų princui, norinčiam naudotis tyliai šaudančiu ginklu. Sunku rasti jo kalibro šovinių. Todėl porą dešimčių įdėjau į kartoninę dėžutę, kurią įkišau į jojimo batą. Taip, net jei ir pyksi, į tavo bagažą įdėjau jojimo batus. Ką gali žinoti, ar Alžyre neužsimanysi pajodinėti?

Civilinio kostiumo kišenėse rasi mažų staigmenų, kurių nenoriu atskleisti šiame laiške. Manau, tie daiktai tau pravers. O jei bus nereikalingi, tu man atleisi.

Į skrybėlės dėžę įdėjau prancūzų–vokiečių kalbų žodyną ir geografinį žemėlapį. Skrybėlės dėžę panaudojau todėl, kad ji atsparesnė nei pluoštiniai lagaminai. Pamatęs tą dėžę tarp didelių kiaulių odos lagaminų, Deni* tarė: „Keista. Ar jūs jam įdėjote savo skrybėlę?“ Nesiteikiau net atsakyti.

Visas tas chaosas bus dalelė manęs. Dievas žino, kokioje mansardoje, kokioje būdelėje, kokiame garaže tie daiktai bus išmėtyti. Bet man nesvarbu, kad tik tu sugrįžtum, nors ir plikas kaip tilvikas. Norėčiau išmokti siūti marškinius, didelius drabužius ir su jais tave pasitikti. Tikriausiai labai malonu rinkti medžiagas, kurios apgaubs mylimą būtybę: tarsi darytum kiaušinio lukštą savo viščiukui. Jei būčiau karalienė, išleisčiau įsakymą, įpareigojantį visas moteris išmokti siūti drabužius savo vyrams. Tik ne batus, jie pernelyg kieti, ir juos turi meistrauti vyrai, juk jie kausto net arklius...

* Deni de Ružemonas, šeimos draugas ir Konsuelos patikėtinis, kai Sent Egziuperi nebūdavo ir kai jis dingo. Dažnai jam suteikiamas ir Konsuelos meilužio statusas, nors tai galutinai neįrodyta.

5 *Bikmano aikštė, Nr. 35, 1943 m. vasara (?)*

Tonijau, mano meile, mano siela, vos prieš kelias savaites praplaukėt pro lovą, iš kurios žiūriu į Hudzono upę. Tai jūs man sakėte, kad armijos potvarkiu povandeninis laivas iki jūros plauks Hudzono gelmėse. Ir pridūrėt, kad aš jūsų nepamatysiu dėl elektros šviesų, metančių ant vandens fantastiškus atspindžius, bet širdyje apkabinsit taip stipriai, kad jūsų glamones jausiu visą gyvenimą ir, jei negrįšite, upė pasakos man apie jus, apie mus.

Prisimenu pirmąsias valandas jums išvykus, tysojau ant lovos it paralyžiuota. Žinote, jog dar sergu po tėtušio Fransua smūgio į galvą, kurį gavau likus vos keletui dienų iki jūsų išvykimo, naktį, gatvėje prie mūsų namų Niujorke. Su kokia meile nuvežėt mane į Centrinę ligoninę*, kaip manimi rūpinotės! Aš negalėjau kalbėti, bet girdėjau, kaip daktaras sakė: „Dabar pastatysime ją ant kojų, padėsime išlipti iš lovos. Ji girdi, ką kalbame. Jei pati nueis iki vonios, neliesime smilkinkaulio speninės ataugos". Jis dar nežinojo, kokio smarkumo smūgį nuo tėtušio Fransua gavau per smegenėles. Jūs šnibždėjote man į ausį, lietėte brangiomis rankomis ir sakėte daktarui: „Paleisiu ją vidury kambario, kad pati nueitų į vonią", ir nuvedėte mane jos link, skleisdamas nuostabią slėpiningą energiją. Jūs turite kažkokio magnetizmo, kuriuo jus apdovanojo dangus ir kurį sustiprino meilė man. Dažnai dėl jo baimindavausi, nes nuspėdavote, kas bus rytoj, ir bijodavot ateities.

---

* Apie šį užpuolimą Sent Egziuperi dar rašo Silvijai Hamilton: „Staiga pasijutau be galo už ją atsakingas, kaip laivo kapitonas... Man atrodo, kad tik nuolatinis mano rūpestis gali padėti šioje siaubingoje kelionėje į saulę". (Silvijos Hamilton prekių katalogas, Druo, 1976 m. gegužės 20 d. Partija Nr. 52.)

Kai Tereza atnešė laišką, kurį buvot pavedęs perduoti man, ji verkė drauge prie mūsų lovos su baldakimu. Hanibalas džiaugėsi ja, o aš drebėjau ir liejau graudžias ašaras. Kiaurą naktį negalėjau sumerkti akių, nepajėgiau praryti nė kąsnio. Rūpinausi jūsų povandeninio laivo likimu, meldžiausi, prašiau Dievą, ir nors negirdėjau jokio garso, kiekvieną akimirką jaučiau, kaip skrodžiate vandenis, nes buvote ne tuose vandenyse, buvote ir tebesate manyje, mano įsčiose. Juk žinot, Tonijau, kad jūs man taip pat ir sūnus.

Dabar suvokiau, kodėl melsdamasis Dievui sakydavote: „Viešpatie, padėk man perprasti savo gyvenimą, ir viskas bus padaryta". Kaip vienu atsikvėpimu, vienu žodžiu šiame laiške išreikšti nerimą, kuris mane kankina dėl to, kad jūs uždarytas tame trapiame laive, nors ir žinau, jog esate lydimi kitų jus ginti pasirengusių laivų? Žinau, mano meile, kad atplauksit į saugų uostą, ir menu paslaptį, kurią pakuždėjot man į ausį, kai raudojau prisiglaudusi prie jūsų: „Apgaubkite mane savo meile lyg apsiaustu, Konsuela, mano Erškėtrože, ir kulkos manęs nelies". Aš nuaudžiau jums tą apsiaustą, mano brangusis, mano meile. Kasdien siuvau jį iš savo meilės jums. Mielasis, kartais jaučiu, kaip bronzos ir marmuro šaltis stingdo kojas, bet ne širdį, – net jei niekada nesugrįžtumėt, visada stovėsiu už jūsų, jūs paliksite man vietelę šalia savęs, šalia mažojo princo, prie Mūsų Viešpaties.

Norėčiau, kad išmestumėt iš galvos visas bjaurias mintis, kurios galėjo kilti, kai mūsų kaimynas rodydavo man simpatiją ir meiliai į mane žvilgčiodavo žaisdamas su jumis šachmatais. Kai prieidavau artyn, imdavote šaukti: „Konsuela, lipkit viršun!" Nors turėjome tarną ir ponią Bušiu, reikalaudavote, kad atneščiau karštos arbatos, ir mačiau, kaip piktai žiūrėdavote į kaimyną. Brangusis, žinau, jog labai greit užmiršdavote tuos pavydo priepuolius, – kai tik atsi-

keršydavote, išlošęs šachmatų partiją. Tačiau dažnai leisdavote laimėti jam, jei paprašydavau žvilgsniu. Žinote, tai būdavo katastrofa. Katastrofa jam, jūs to nejausdavot, bet jis būdavo labai nelaimingas.

Dabar aš viena, mano vyre, mano karo lakūne. Galvodama apie mūsų meilės dienas, vis raudu ir raudu. Pamenu, kai gyvenome Vobano aikštėje, trečią valandą ryto vesdavot pasivaikščioti mūsų mažą šunelį. Keistai atrodydavo tas aukštas vyras, vedžiojantis šunį. Jums tai būdavo poilsis, rašydavote kiaurą naktį, o ketvirtą ar penktą valandą išeidavot su šuneliu, apvesdavot jį aplink aikštę, nužingsniuodavot iki Invalidų kupolo. Tai būdavo tikrai didinga. Žiūrėdavote, kaip aušta diena, kaip pirmieji tekančios saulės spinduliai paliečia Invalidų kupolą, ir ilgai stovėdavote stebėdamas dangų ir mąstydamas, kaip man sakydavot, apie tolesnį rašymą. Tuomet buvote ką tik sukūręs *Žemę, žmonių planetą* ir svarstydavot: „Ką dabar rašyti? Juk aš ne rašytojas". Turėdavau jus užvesti, kaip mažas raktelis užveda mašiną, o kai jau būdavau užgavusi stygą, įsivažiuodavot ir primargindavot du ar net tris šimtus puslapių, kuriuos perdirbdavote taip, kad likdavo vos šimtas! Sakydavot man: „Bet, Konsuela, aš negaliu rašyti: „Ponia kunigaikštienė grįžo tokią ir tokią valandą ir išgėrė arbatos..." Žmonėms turiu pasakyti svarbesnių dalykų. Pirmiausia reikia, kad jie subręstų manyje".

Tokia buvo mudviejų meilė, Tonijau, mano didysis prapuolėli. Tie dideli džiaugsmai ir vargai, tos ašaros ir juokas. Ir žodžiai, kurių niekuomet neužmiršdavot pasakyti: „Jūs daug iškentėjote, mažyte Konsuela, bet aš jums dėkoju už pasitikėjimą ir kantrybę. Žinokite, kad aš su jumis sujungtas sakramentais ir niekas mūsų neišskirs".

6 *Bikmano aikštė, Nr. 35, 1943 m. vasara (?)*

Brangusis,

greičiau pasakykit, kad gaunate mano laiškus, nes mėgstu jums rašyti, mėgstu kalbėtis su jumis, tai mane kiek apramina. Aš bijau, drebu dėl savo vargšo prancūzų kareivio! Bet žinau, kad moki mane skaityti, moki mane liesti, moki manęs klausytis, moki man atsakyti (ak, Papuase, nemėgstu galvoti apie blogas dienas, kai tavęs nėra). Dar tebegyvenu išsiskyrimu. Nejau piktosios dvasios pasmerkė mane amžinai gyventi be tavęs? Ne, nenoriu tuo tikėti, rytoj, šiąnakt ateisi manęs pabučiuoti, prisiglausi dideliu šiltu kūnu, man reikia paguodos, aš tiek laukiau, o tavęs vis nėra, jau tikrai pradedu kraustytis iš proto... Žaidžiu tokį žaidimą, sakau sau: „Tonijus kitame kambaryje, laukia telefono skambučio, ak, kada gi jis baigs kalbėti su savo varnalėšomis (visos jos varnalėšos, tos kitos moterys). Ar jau baigei? Tonijau, ateik manęs aplankyti, matai, aš verkiu, neužmiršk manęs".

Mielasis, parašyk gražią įžangą mano knygai apie Opedą, pavyzdžiui, laišką. Netrukus atsiųsiu vieną tos knygos skyrių. Sugalvok jai gražų pavadinimą. Jei knyga bus perkama ir gausiu truputį pinigų, nupirksiu mums dailų namą Meksikoje arba fermą čia. Ko labiau norėtumėt? O gal Kalifornijoje? Ar ant Senos krantų? Jums visada reikėjo erdvės, jūs aukštas kaip medis, kuris vienas užima visą lauką, ir juo tas laukas didesnis, juo labiau jums tinka, juo gausesnis būna derlius.

Ilgai prisiminsiu pirmuosius rūpesčius, kurių man pridarėte Buenos Airėse, kai nebegalvojote apie rašymą. Nelengva buvo atpratinti jus nuo viengungio, klajojančios žvaigždės įpročių ir grąžinti prie gerų darbų, derančių paklusniam berniukui, kuris lyg prikaltas sėdi prie rašomojo stalo, drožia pieštukus ir kasdien atlieka užduotis, kad mokytojas bū-

tų patenkintas. Brangusis, jūs – gražiausias mano atradimas šioje Žemėje. Žinoma, pats padėjote man jį padaryti, mane apšvietė jūsų pirmasis dvidešimties puslapių laiškas. Supratau, kokioje neviltyje skendite jau daugelį metų. Tą meilės laišką adresavote man kaip maldą nepažįstamai fėjai, slėpiningam stabui, bet kokiai jėgai, kuri galėtų ateiti jums į pagalbą ir išvaduoti.

Jūs, didelis ir stiprus, pasakojote apie naktinio skrydžio kerus, bet ne vien tai: droviai lyg nekalta mergelė prašėte nuplėšti šydą, kad galėtumėt skleisti pasauliui žinią, kurią jautėte nešiojąsis savyje. Tas meilės laiškas, ta naktinio skrydžio audra buvo parašyta ne vien moteriai, nors tai buvau aš, ant voko buvo mano vardas, dar prisimenu pirmąją eilutę: „Konsuela, brangioji, jeigu to norite". Baigdamas laišką, tą Patagonijos viesulą, atskriejusį ligi Majo prospekto, kur gyvenau, padedamas kalnų, netikėtumų ir žvaigždžių medžiotojo instinkto mane išsirinkote: taip tapau jūsų valandų raktu. Šią pergalę užtvirtinote parašu: „Jūsų, jeigu sutinkate".

Iš meilės grožiui, apžavėta pirmojo bendro skrydžio burtų, sekiau akimis jūsų protingą žvilgsnį, kai kovojote su milžiniškais sunkumais Argentinos oro linijų bendrovėje, kuriai vadovavot Buenos Airėse *. Jaučiau didelę pagundą jums įsipareigoti, kad įsisukčiau į jūsų širdies spirales, nes ta širdis tokia, kokią romantikai dar ir mūsų dienomis tebevadina švelnia širdimi. Jau buvote pririšęs mane prie savęs angeliška šypsena ir daugybe mielų smulkmenų. Dar ir dabar burna apsąla prisiminus egzotiškus vaisius, kuriuos man parveždavote, kriaukles, iš šaltų kraštų atgabentas į šiltus, liūtuką, kuris, beje, buvo patelė ir manęs nemylėjo, nes jai labiau patikote jūs, Papuase, jūs...

* Nuo 1929 iki 1931 metų.

Man su kaupu atlyginta, kad pasakiau „taip“. Aš jūsų. Ir toliau kiekvieną akimirką tebesu jūsų draugė. Apsigobusi ašaromis siuvinėtu apsiaustu, visada galvoju apie jus. Kartais paguodžia maži niekučiai. Ištremta iš Prancūzijos, kvepinuosi *Naktinio skrydžio* kvepalais. Pamenu tą dieną, kai atėjote į mano butą Paryžiuje ir meiliai tarėte: „Manau, įteiksiu jums gražią dovaną. Parfumerininkas ponas Gerlenas sukūrė kvepalus, pavadintus mūsų knygos vardu – *Naktinis skrydis**, ir kukliai, kad nesupykčiau dėl savo neišmanymo apie kvepalus, paaiškinote, jog jie nepagaminami tuoj pat, jog tai ilgas darbas. „Čia lyg grybų auginimas, jie ruošiami, maišomi, laukiama ištisas dienas, kad gerai susipintų ambros ir visų gėlių aromatai, o kai kvepalai pradedami gaminti, kaip naujas lėktuvo tipas, jie uostomi. Pirmiausia su jais susipažįsta žinovai, tik paskui pasitelkiama poezija ir jie pakrikštijami“.

Na štai, pasidariau romantikė, galvodama apie tuos kvepalus, sugraudinta visų dovanų ir mūsų laimingo gyvenimo prisiminimų.

Žinote, man jau geriau, turbūt greitai pradėsiu vaikščioti ant puantų, kad būčiau grakšti kaip šokėja sutikdama jus, mano mylimasis.

---

* *Naktinis skrydis,* 1933 m., Žakas Gerlenas, rytietiškas, kvepiantis mišku, prieskoniais. „Kvepalai *Naktinis skrydis* pavadinti taip pat kaip Antuano de Sent Egziuperi romanas, kuriame pasakojama apie jaudulį ir peripetijas, dažnai ištinkančias ketvirtojo dešimtmečio pradžios aviatorius. Šiame romane neseniai vedusio lakūno lėktuvas tampa nekontroliuojamas, o jo žmona kontrolės bokšte nekantriai laukia kokio nors gyvybės ženklo. *Naktinis skrydis* – tai subtili pagarba šiai jaudinančiai meilės istorijai ir moterims, mokančioms susitaikyti su rizika. Reljefinis piešinys ant buteliuko vaizduoja besisukantį lėktuvo sraigtą. Pavadinimas išraižytas paauksuoto metalo juostoje, panašioje į to sraigto diržą“. (Gerleno archyvai)

Pasaulis man nepiktas. Per mudviejų gyvenimą išmokau būti nuolanki. Džiaugiuosi net menkiausia dienos dovana. Reikia pasakyti, jūs vienintelis – mano gražiausia dovana. Iki greito pasimatymo, mielasis.

7 *Bikmano aikštė, Nr. 35, 1943 m. vasara*

Taip, mano vyre, aš tave myliu. Tave. Kas valandą didėja namas, kurį širdyje tau pastačiau, tad gali ramiai vaikščioti toli nuo manęs, kare. Tavo namas apsaugotas nuo kulkų krušos ir net nuo kitų tavęs geidžiančių moterų koketiškumo...

Tu grįši namo, nes tavo balkone prisodinau geranijų. Hanibalas jas ėda, o aš jį mušu ir taip prasiblaškau. Jis nieko nesako, tik žiūri į mane apvaliomis išsprogusiomis akimis. Nemėgstu buldogų, jų nasrai baisiai dideli. Džiaugdamasis Hanibalas per daug seilėjasi. Teršia mano sukneles ir kilimą. Tonijau, užmiršai, kad nuomojamės būstą Bikmano aikštėje ir kad nusigyvensime, mokėdami šeimininkui už šuns sudaužytus daiktus. Bet vis tiek negaliu jo atsikratyti. Tai dalelė Tavęs, sunki dalelė, kuri auga akies mirksniu ir kurią labai blogai išauklėjai, mielasis. Nenoriu tavęs barti, bet suprask, mano vyre, kad esu priversta, kaip įpratinai, kas vakarą pūsti jam muilo burbulus prieš eidama gulti, prieš kalbėdama maldą, prieš įnešdama sodo kėdes, kurios, beje, gana sunkios, sakiau tau, kai pirkome... Liepiau jas perdažyti iš naujo tavo sugrįžimui.

Jei karas greitai nesibaigs, per atostogas atvažiuosi manęs aplankyti, pažadėk, pasakyk „taip“, mano vyre. Aš sergu iš ilgesio. Žinai, dienos be tavęs tokios ilgos, tokios varginan-

čios, kaip kitados naktiniai skrydžiai. Paskubėk baigti šitą karą. Aš liūdžiu viena su Hanibalu, neturiu su kuo pasikalbėti. Kartais atrodo, jog išprotėjau, nes žmonės gerai nesupranta, ką jiems sakau. Mūsų draugai protestantai vakar įskaudino ligi ašarų. Jie mane laiko pamišėle, kad taip tavęs laukiu... Sako, jog karas truksiąs dar ilgai ir aš turinti ateiti į protą... Tegul sau šneka...

Baigiau įrengti tavo vasaros kabinetą. Krėslai gražūs, stalai gerai nuvaškuoti. Būk ramus, tonas popierių, kuriuos paskubomis primarginai prieš išvykdamas, rūpestingai sudėjau į dvi skrynias su labai dailiais užraktais ir didžiavausi padariusi tvarką. Nebijok, nepamečiau nė vieno lapelio*, o netrukus paruošiu didesnę, prašmatnesnę skrynią popieriams, kuriuos parsiveši iš karo. Iš to šlykštaus karo, dėl kurio lieju tiek ašarų... Tavo liūdesys taip pat mane skaudina, norėčiau tave nuo jo išgydyti, išsklaidyti jį kaip tie Salvadoro paukščiai, mokantys nuvyti širdgėlą giesmėmis. Kodėl Alžyro žmonės, atsidūrę čia aplinkybių valia, nemėgsta vieni kitų?** Neapykanta, kurios neapkęsti mane išmokei, neapykanta ir bjaurastis niekaip iš čia nesitraukia... Ačiū, vyreli, kad mane dėl jų perspėjai. Bučiuoju tave, o Hanibalas žiūri ašarojančiomis akimis ir svarsto, ko taip ilgai nejudėdama sėdžiu tame pačiame krėsle. Tau išvykus jis įprato matyti mane šmirinėjančią pirmyn atgal nuo ryto ligi vakaro, kol prieš naktį visiškai išsenku.

Niekur neišeinu iš namų. Šiandien sukanka du mėnesiai, kai tu išplaukei. Dar nebuvau iškėlusi kojos į Niujorko gatves, nes turiu sodą ir niūrių klausimų, apie kuriuos mąstau,

---

* Konsuela mėgo tvarkyti Sent Egziuperi kabinetą, tuo varydama jį į nevilt̨.

** Užuomina apie tylų varžymąsi, supriešinusį generolus Žiro ir de Golį Alžyre.

be to, tebesveikstu. Kaimynai pataria išsikraustyti iš šio didelio namo, išsinuomoti ne per brangiausią butuką ir važiuoti pas tave į Alžyrą, o aš negaliu jiems pasakyti, kad tu uždraudei atvažiuoti, nes greitai pradėsi kariauti ir būsi toli nuo Alžyro, taip pat toli nuo manęs kaip ir Niujorke, kur nebegaunu tavo laiškų, nebent per stebuklą pas tave užsuktų koks lakūnas... Guodžiuosi nors tuo, kad turiu mūsų knygas, prisiminimus...

Siunčiu tau rašalo, du naujus parkerius, tavo paštą ir, svarbiausia, brangusis, maldą, kurią kas vakarą kalbu ir skiriu tau:

„O Viešpatie, saugok mano vyrą. Juk žinai, ką jam jaučiu. Jei neteksiu vyro, būsiu vieniša ir našlaitė. Sykį mačiau, kaip mano maža sesutė staiga virto maža senute. Parke iš jos kažkas pavogė lėlę. Ji daugiau niekada nenorėjo žaisti su kitomis lėlėmis ar bent pažvelgti į kokią. Aš taip pat nustojau žaisti lėlėmis iš pagarbos jos sielvartui, ir mudvi nutolome nuo visų Žemės lėlių. O Viešpatie, matai, kokia pasidarysiu, jei mano vyras negrįš. Sergėk jį". *

Man gelia širdį, Tonijau, nenoriu, kad karas pavogtų tave iš manęs. Visada pas mane sugrįždavai. Aš pasikliauju Dievu, Tavimi, tu sugrįši pas mane, bet saugok viską, net kojų pirštus, prisimink, jog nuo smėlio tau dilgsi oda, niekada nevaikščiok basas, neužmiršk kas vakarą išgerti vaistų, nes sakai, kad su draugais vartoji daug alkoholio.

Knygynuose pasirodė *Mažasis princas.* Siunčiu tau tris egzempliorius, tik neišdalyk kam pakliuvo, nes sunku įkalbėti generolą apsiimti vežti knygas. Turėjau trenktis net į Vašingtoną. Laukiu tavęs, kad išpieštum mažaisiais princais mano baltąjį apsiaustą...

---

* Ar tik ne Konsuela bus paskatinusi Sent Egziuperi parašyti jai garsiąją maldą, „kurią Konsuela turi kalbėti kas vakarą"?

Tau sugrįžus pasikviesime Nadią Bulanžė* ir visą naktį skambinsime Bachą, Vagnerį, Bethoveną, nors mūsų draugai ir apgirstų nuo muzikos, o paskui važiuosime į užmiestį pagerbti tavo knygos, *Mažojo princo,* kuris čia turi didelį pasisekimą. Tada, kai tik galėsime, vyksime į Kiniją ir Indiją, o pakeliui užsuksime į Salvadorą pabučiuoti mano motinos.

Į
ŠIĄ
PIRAMIDĘ SUDĖJAU
KRŪVĄ ŠVELNIŲ BUČINIŲ.

8 *Bikmano aikštė, Nr. 35, 1943 m. spalis*

Tonijau,

vakar jums išsiunčiau švelnų, bet pilną rašalo dėmių laišką. Ant mano stalo visada guli laiškas tau, kuris niekada nebūna baigtas, niekada nebūna išsiųstas, tik reiškia, kad tu čia, šalia manęs. Taip kalbuosi su tavimi, kai būna liūdna, kai kankinuosi iš ilgesio, kuris vis nepraeina ir nepraeina, kaip žiauriose *Tūkstančio ir vienos nakties* pasakose... Metų laikai keičiasi, o tu negrįžti.

Vest Porte* rašiau tau iš užmiesčio namelio, kur vieną šaltą naktį mane pažadino išbadėjęs kačiukas: jis buvo toks laimingas lakdamas pieną, o aš buvau laiminga galėdama jam jo duoti, jį sušildyti. Čia turiu rūpintis šildymu, nes jau spalis ir reikia be paliovos mesti malkas į židinį. Man paskambino mūsų gerasis Rušo** ir pasakė, kad Kalėdoms gal galėsiu nusiųsti tau dovanėlę, mažą paketėlį. Apibėgau visas Niujorko krautuves. Ak, kodėl neradau stebuklingo veidrodėlio? Jį patrynęs turėtum mane šalia kada tik užsigeistum! Taip pat norėčiau rasti rašomąją mašinėlę, nedarančią gramatinių klaidų, kurių galiu pridaryti aš... tai mane labai erzina. Kokį matau skirtumą, skaitydama tavo švelnius ir gerus laiškus, mielasis, mano mielasis...

Vaikščiodama po Niujorką, gerokai sutrinku išvydusi tiek įvairių daiktų, kuriuos maga tau nusiųsti, ir nusprendžiu, kad į karą išėjusiam mylimajam nebūtų per daug visų prekių, esančių visose parduotuvėse. Pirmiausia nuperku lagaminą, didesnį už tą, kurį tau atvežė Vanselijus. Prikrovusi pilnutėlį, važiuoju pas ponią, galintį jį perduoti, jei tokia

---

* Prieš išsinuomodami Bevin Hauzą, Konsuela ir Sent Egziuperi nuomojosi medinį namelį Vest Porte.

** Andrė Rušo, šeimos draugas ir Sent Egziuperi patikėtinis.

bus dangaus valia. Kai atvykstu, jis man sako: „O kodėl nesiunčiat viso Rokfelerio centro? Arba Didžiojo laikrodžio?“ Tada nuolankiai atidarau naujutėlaitį kaupiną lagaminą ir, ponios Suvarin užtarta, įkalbu jį paimti šveicarišką laikrodį, kuris neprisuktas eina aštuonias dienas, o paprašius jos vyrui – dailią baltą pypkę ir kortas, nes kadaise jam taip patiko tavo rodyti triukai. Visa kita nebuvo paimta... Apmaudu, kad negalima siųsti daiktų, nes niekas nepasiekia adresato, nebent per stebuklą... Girdėjau, daug draugų siunčia Židui siuntinius į Alžyrą, bet jis nieko negauna...

Brangusis, ar būsime kartu per Naujuosius metus? O, Dievas pasigailės manęs, pasigailės mudviejų... ir daugiau niekada vienas kito neskaudinsime. Viskas, ką padarysi, bus gerai, žinau, jog dėl nieko nesigraušiu. Aš taip sielojuosi, kad tavęs nėra ir kad tau gresia dvasinis pavojus... Buvai labai pavargęs, labai iškankintas, turėtum patausoti jėgų atsargą senatvei. Savo didžiajam darbui... Žinai, Tonijau, pirmąsyk atsisėsi įsitikinęs, kad neši šviesą kitiems, todėl būsi gerai nusiteikęs, labai gražus ir ramus šalia žmonos, o galop greta jos pavirsi auksiniu spinduliu... Meldžiu Dievą, kad nenuleistum rankų, nenusimintum dėl nesusipratimų, kurių Žemėje tiek daug. Bet tu iš tiesų didis, Tonijau, tu jaunas, vyreli, ir nerinksi gyvenimo smulkmenų, atliekų, o sukursi savo rožę ir gyvenimą, mano meile. Tu tikras grožio burtininkas ir gebi daryti tiek gero kitiems, išmokysi juos mylėti gyvenimą, nors su tokiu vargu žingsniuoji tarp žmonijos, kuri panaši į minkomą tešlą ir kurią geidautum matyti tyresnę, patikimesnę. Žeriu jums komplimentus, mano vyre, bet tai ne komplimentai, o teisybė, kurią sunku pasakyti į akis: į savo knygas įdedi tiek daug širdies, kad nerimaudamas saugokis visokio blogio, dvasios kančių, kurios graužia ir visada apninka kuriantį žmogų. Nenoriu, kad tave paženklintų bjaurūs dalykai. Mielai palaikau tavo kovą dykumo-

je, lėktuvuose, juk tai ne visada buvo lengva, ar ne, mano meile, mano brangusis sūnau? Matai, dangus mus myli, tikiu, kad ir tu, ir aš esame išskirtiniai: Dievo globojami vaikai. Net beprotiškos ir aistringos prigimtys mūsų nepražudė. Todėl, mielasis, galvok apie tai, ką reikia padaryti ir kaip džiaugsis tavo rožė, tavo tuščiagarbė rožė, kuri sakys sau: „Aš – karaliaus rožė, aš ne tokia kaip visos rožės, nes jis mane prižiūri, gaivina ir uosto...“ Papasakosiu tau apie pavojų naktis, apie praverktas naktis, apie vilties naktis laukiant savo karaliaus... Aš atgimsiu, iškvėpinsiu viską aplinkui, tegul, velniai rautų, visi žino, kad aš tikrai jo rožė, jo gražioji rožė. Tavo rožė... Tiesa, rašau tau mašinėle, nes plunksna niekaip negalėčiau rašyti taip greitai: kai susijaudinu, dreba ranka.

Mylimasis, noriu tau pasakyti, kaip meldžiu dangų, kad paliktų man truputėlį gyvybingumo ir jaunystės, kol tu sugrįši... Kaip džiaugiuosi, kai pasakai, jog visada esu tavo kvepianti Erškėtrožė. Ak, kaip trokštu ja būti! O kądangi taip trokštu, tai ir būsiu tokia, kokios norite. Mielasis, pirmą sykį nuo kažin kurių laikų tikiu, kad tavo širdyje vien aš, šiandien, rytoj, amžinai... Tu – mano didysis veidrodis, mano vienintelė tėvynė... Mintis, jog gali būti kitaip, mane paralyžiuoja, užgniaužia kvapą. Nepajėgčiau ištverti mudviejų nesutarimų.

Aš jus* myliu, mano meile, mylìu.

Jūsų Erškėtrožė, Konsuela.

* Konsuela nuolat kaitalioja „tu“ ir „jūs“.

9 *Bikmano aikštė, Nr. 35, 1943 m. ruduo*

Vos atsibudusi dar kartą perskaitau tavo laišką, o kad vakar vakarą buvo išjungtos šviesos, jau užmiršta. Kalbuosi apie tave su upe, ta gražia ir tokia vyriška Hudzono upe. Šypsausi ir šalimais girdžiu tavo balso skambesį, kai mėgindavai ištarti žodį Hudzonas...

Žinoma, mano meile, jūs niekada neišmoksite anglų kalbos, ir gerai padarysit, nes taip gražiai kalbat prancūziškai ir tai didelis džiaugsmas.

Niujorko dangus ūkanotas. Vos įžiūriu laivus, plaukiančius pro mano langą, nudažytą mėlynai... Tik tavo laiškas mane glamonėja. Amžinai būsiu tavo abrikosas. Visada duosiu vaisių, kai tik ištiesite į mane rankas, nes esame Dievo palaiminti. Taip, mano vyre, koks džiaugsmas būti jūsų drauge kiekvieną valandėlę!

Aš gydausi. Prisižiūriu. Sakau sau, kad jei būsiu šalia kiekvieną jūsų karo minutę, jums negalės nutikti nieko bloga arba mudu abu pakirs mirtis.

Niekada nesijauskite vienišas. Mano širdis plaka greta jūsiškės. Jūsų veidas kas rytą tampa man prieglobsčiu, jį matau prie savęs ir viliuosi, kad sveikindamas aušrą jūs taip pat pirmiausia išvystate ir paliečiate mano veidą. Kaip žiauru, kaip graudu, kad negaliu tvarstyti jūsų žaizdų, gydyti reumato savo rankomis, ištiestomis į jus. Regiu jus vienišą, tarsi mažą berniuką, kuris neteko motinos ir pats turi apsirišti alkūnę. Regiu jus niurnantį, ieškantį pipetės, regiu sukniaustas vaistų dėžutes ir lieju graudžias ašaras galuodamasi laukimu, kankinama išsiskyrimo, kuris, tikiuosi, bus paskutinis išbandymas mūsų gyvenime. Pasižadėjau būti linksma, pasakoti apie teatrą, muziką, išėjusias naujas knygas, bet viskas tik šurmulys, slepiantis nebylią erdvę, atitolinusią mus vieną nuo kito šiandien. Tačiau kažkada, laukdama jūsų iš

naktinių skrydžių, išmokau megzti sugrįžimo laimę. Dabar guldau galvą ant pagalvės, bet ji nenori ten pasilikti. Ją slegia sunkumas, didelis kaip pasaulis, ir aš keliuosi laukti tavęs ir rašyti.

Man trūksta tavo triukšmavimo. Tavo sujauktų popierių, krūvomis pūpsančių ant stalų ir net ant mudviejų lovos. Neturiu ko barti, neturiu ko maitinti gardžiais patiekalais, kvepiančiais Prancūzija, be tavęs valgis stojasi skersai gerklės.

Mieli bičiuliai teigia, kad aš greit apgirstu ir per mažai valgau! Pamėgau mažytį restoraną, *Smegeninį kaulą,* ir einu ten pietauti, kai vakare namie pasidaro niūru. Uždedu Hanibalui meksikietišką antkaklį, ir jis labai greit supranta, kad trauksime pasivaikščioti, o tada jo akys sublizga it antkaklio auksas ir sidabras: man tai atlygis už vargą, kurį patiriu, kol iš Bikmano aikštės nusivedu jį į Trečiąjį prospektą, nes jis tempia mane lyg jaunas bulius, kuriam įsmigo pirmoji banderilė! Grįžęs pamatysi savo Heraklį, koks gražus gyvulys! Kaip jis šokinės iš džiaugsmo! Tai bus nepaprastas vaizdas, nemanyk, kad kuoktelėjau dėl mūsų šuns. Žmonės gatvėje sustoja paklausti, kiek jam metų, kuo jis vardu, ir aš kukliai išvardiju visus jo *pedigree* privalumus... Tu juo didžiuosiesi, o aš nelabai, nes laukinis šuns džiaugsmas liesis per kraštus ir aš, tokia gležnutė, nepajėgsiu su juo varžytis... Norėčiau nusiųsti tau mūsų puikiuosius sidabrinius kandeliabrus barakui apšviesti. Žvakes pavyktų perduoti gal tik tris, nes kariškiai, važiuojantys per tavo šalį, nemėgsta prisikrauti kišenių! Ir jei tos trys žvakelės būtų visai mažulytės, kaip ant gimtadienio torto, nepyk, juk žinai, kad visa mano siela – lyg milžiniška žvakė, deganti vien tau.

Mudu su Hanibalu būtume tokie laimingi, jei galėtume atvažiuoti pas tave ir žaisdami kelti smėlio audras aplink stovyklą. Pažadėk kada nors nusivežti mane į dykumą lauk-

ti mažojo princo. Pasaugok man vieną iš savo geležinių katiliukų, ir aš valgysiu drauge su tavimi. Ir dar pažadėk, mano didysis berniuk, niekada, net sapne, nesumanyti tenai numirti, kai seni pikčiurnos persekios tavo lėktuvą. Šalia ko tuomet pražiltų mano plaukai? Į paskutinę kelionę norėčiau leistis drauge. Kartais pagalvoju apie Stefaną Cveigą, kuris įsisodino žmoną į savo karavelę su laiko burėmis, ir sakau sau, jog jie taip mylėjo vienas kitą...* Bet šias niūrias mintis veju šalin: šiaip ar taip, mielasis, mudviem draudžiama galvoti apie savižudybę, nes esame krikščionys ir numirsime kaip krikščionys...

Mano vaikeli, grįžkit greičiau, aš taip pavargau nuo savęs.

10 *Bikmano aikštė, Nr. 35, 1943 m. žiema*

Tie siaubingi *black-out*** darosi vis ilgesni, o rūsiuose šviesos ne per daugiausia: iš atsargumo, sako amerikiečiai. Manau, tai grynas laiko gaišimas, bet šalis pamažu pratinasi prie karo, kuris jos iki šiol gailėjosi, ir amerikietės galop susitaikė, kad reikia išsiskirti su brangiausiais asmenimis.

Slėptuvėse žmonės labai greit susipažįsta, laido sąmojus, juokauja, mezgasi flirtai. Aš dar neturiu ūpo flirtuoti per *black-out!*

Vieną dieną negirdėjome sirenos, gal per stebuklą durys buvo uždarytos, o gal ji surūdijo ar sustreikavo... O kitą kartą, įsivaizduok, jos nebuvo įmanoma nutildyti! Ji kaukė ilgai, varydama nerimą visiems Manheteno gyventojams. Jei

* Užuomina apie visą Europą sukrėtusią Stefano Cveigo ir jo antrosios žmonos savižudybę 1942 metais Brazilijoje.

** Turimi galvoje oro pavojai, kurie nuo šiol gresia niujorkiečiams.

tarp mūsų būtų buvęs Šarlo varžovas, jis jau būtų sugalvojęs naują žaidimą sutrumpinti toms ilgoms minutėms, kurias praleidžiame uždaryti požemyje.

Perknisau visus lagaminus, ieškodama senos bilbokės, kuria žaidėme Kasablankoje. Galiausiai ją suradau ir, per paskutinį oro pavojų pasiėmusi su savim, meiliai spaudžiau prie širdies galvodama apie tave. Turbūt atrodžiau be galo suglumusi su savo bilboke rankoje, nes ponia Smit, aukšto kaimynė, ėmė mane kalbinti. Du jos sūnūs ir vyras kareiviai, jie išvykę. Jos berniukai tarnauja aviacijoje. Be abejonės, papasakojau jai apie tave, apie tuštumą, atsiradusią tau išplaukus. Nuo to laiko pradėjau su ja bendrauti ir jaučiuosi ne tokia vieniša.

Sugalvojau žaidimą, kuris, viliuosi, tau patiks. Nori, išmokysiu ir tave, mano didysis vyre? Kai išgirstu sireną, vaizduotė ima kurti detektyvinį romaną. Taip per kiekvieną *black-out* sukuriu po skyrių. Tai gerokai prablaško, bet prablaškytų dar labiau, jei ir tu dalyvautum žaidime ir siųstum romano skyrius, padėtum surikiuoti personažus: tada puoselėčiau iliuziją, kad tu ne taip toli nuo manęs. Būtų smagu, jei romanas turėtų pasisekimą. Tu būtum žymus klasikas, o aš linksminčiau ir sykiu gąsdinčiau skaitytojus... Žinau, kaip gali žavėti detektyviniai romanai, jie atskleidžia daugybę kasdienio gyvenimo smulkmenų, iš kurių vienas po kito sudurstomi skyriai, tai tikras išsivadavimas tiems, kuriuos slegia realybė. Pamenu, vyreli, tai buvo vienintelė pramoga, kai laukėme žinių iš oro linijų draugo, dingusio danguje per naktinį skrydį. Tada paduodavau tau taurę viskio arba puodelį arbatos ir paspęsdavau spąstus kaip lapiukui, kurį norima prisijaukinti: ant stalo su cigaretėmis, kad prarytum jauką, padėdavau Moriso Leblano *Tuščiavidurę adatą* arba tūkstantį ir vieną Ruletabijo, Leru herojaus, nuotykį. Tu atsidusdavai ir nustumdavai knygą, bet paskui ją paimdavai

negalėdamas atsispirti, smalsaus berniūkščio veidą nušviesdavo vaikiška šypsena ir tas berniūkštis būdavo laimingas, kai ketvirčiui valandos jį aplankydavo Arsenas Liupenas...

Taip visada būtume drauge, o kadangi tu toli nuo manęs ir aš negaliu paduoti tau cigarečių, užtiesti gražios baltos staltiesės ir įpilti kavos, kurią viena temoku paruošti taip, kaip mėgsti, stengiuosi ramintis ir pradedu pirmąjį romano skyrių... Pamatysime, kas iš to išeis.

Aš nesusidariau plano, ir jei perskaičius šimtus detektyvinių romanų mano galvelė nesugebės vieno sukurti, vadinasi, mokėsiu medituoti ir tapsiu joge... Neniekinu savo nirvanos, bet tikiu, kad dangus mumis rūpinasi per šią priverstinę išvyką, kai vyrai žudosi tarpusavyje, o mylimieji yra išskirti. Nors Gandis ir meldžiasi, kad vyrai nenaikintų vieni kitų, per juos tekanti destruktyvi elektros srovė – stipriausia ir pasaulis žūva...

Ar nieko negali sugalvoti, mano didysis mokslininke, kad ši srovė susilpnėtų? Beje, vos neužmiršau paklausti, ar ir toliau dirbi rengdamas paskutinį projektą? Mielasis, kadangi esi toks liūdnas ir toks vienišas tarp tų žmonių, rimtai žiūrinčių į karą, gerai išspręsk savo lygtis ir paruošk laivus, kurie išvystytų greitį amžinai banguojančiuose jūros vandenyse ir nuplukdytų mus toli nuo šios nelaimės.

Man reikia garsiai pasikalbėti su tavimi, aš tokia pat vieniša kaip ir Hanibalas, kuris ieško tavęs visur, spintose ir komodose, ir suklūsta suskambus kiekvienam durų skambučiui. Jis tapo mano kompanionu, mano mažesniuoju broliu, sūnumi, kurio niekada neturėjau. Šuo nesitraukia nuo manęs nė per žingsnį, net miegodama gaunu kentėti buldogo knarkimą ir sunkius atodūsius... Vidury nakties, kai pašokusi iš miegų puolu lovoje ieškoti tavęs, paskui liepiu sau nusiraminti, susitvarkyti ir mėginu sutramdyti ašaras, pažadinu Hanibalą, kad padėtų užmiršti košmarą. Įpratau duoti

jam gabalėlį cukraus, gurkšnodama mėtų arbatą iš tavo didelės krištolinės stiklinės, kurią glostau galvodama, kad juoktumeis matydamas, kaip raukausi, stengdamasi išgerti litrą skysčio, kuris joje telpa! Nežinau, kaip tau pavykdavo vienu mauku ištuštinti pilną stiklinę pieno, be to, keletą kartų per dieną!

Ši stiklinė – tabu. Niekas, išskyrus mane, negali jos paimti. Deni, atėjęs manęs aplankyti, norėjo įsipilti į ją vandens. Iškart išplėšiau stiklinę jam iš rankų, nes Hanibalas šitai pamatęs pradėjo urgzti. Jis suprato, kad tai šeimininko stiklinė.

Jau keletą dienų sergu ir pati vos pajėgiu atsisėsti lovoje. Nors galva visada sukasi, po truputį valgau ir nesigirdama tau, Papuase, pasakysiu: *Las penas con pan son buenas!** Antuanetė kasdien darosi vis paslaptingesnė (kalbu apie seselę, nes tu niekada neskyrei virėjos Margaritos ir Antuanetės). Kasdien ateina su nauja skrybėle, užlipa į trečią aukštą ir drožia tiesiai į mano kambarį, užmiršusi pasisveikinti su ponia Bušiu **, kuri miršta iš pavydo, matydama ją apsirengusią kaip didelę damą.

Jaučiuosi atsakinga už savo tris aukštus ir labai turtinga, būdama šio namo siela. Tavo sugrįžimui dar labiau jį išgražinsiu. Didžiojoje svetainėje pastatysiu kaktusų ir mažytę palmę, jei ji nekainuos per brangiai. Norėčiau turėti keletą *peteneras:* tie balandžiai tokie meilūs, vieninteliai glosto žmogų ir prašo padėti susisukti lizdą. Pameni, rodžiau juos tau Centrinio parko zoologijos sode? Tądien parodei man tigrinius liūtus ir padėkojai, kad išsitempiau tave iš biuro keturiasdešimt aštuntame aukšte. Prisimenu tai su širdgėla, nes tuo metu dareisi svetimas, nutolęs ir nuo manęs, ir nuo

* Vargai su duona geri! *(Isp.)*

** Sent Egziuperi sekretorė Niujorke.

savęs. Tokiomis valandėlėmis vaidindavau mažytę mumiją, tarnaujančią savo stabui ir kantriai laukiančią, kada jis teiksis padaryti stebuklą ir ją prikelti. Ačiū tau, Viešpatie, ačiū už šį santuokos sakramentą, kuris mus sujungė, nes norėjai, kad mano didysis vyras mane prikeltų. Dabar aš nesijaudinu. Visa tai praeity, daugiau nebebus trejų metų atostogų, kurias buvai pasiėmęs*. Iš tikrųjų nerimaudavau tik tada, kai rizikuodavai gyvybe, ir karštai troškau palengvinti tau gyvenimą stengdamasi, kad turėtum po ranka viską, ko reikia. Ištikimasis Achmedas ir aš sugebėdavome atnešti tą gerovę į tavo nutūpimo vietas, į tavo kambarius. Po tų trejų nesibaigiančių metų atėjo diena, kai tikrai panorai priartėti prie mano širdies ir tiesiog įsikūrei manyje, įleidai šaknis, mano didysis medi, ir nuo tada laikas bėgo skambant amžinai proto, brolybės ir meilės muzikai. Beveik išsigandau, kai sugrįžai pas mane sugeltas visų kraštų bičių, dar sudraskytas erškėčių keliuose, kuriais klajojai vienas, bet buvai kupinas išminties, kurią amžiams tau įdiegė patirtis. Todėl daugiau nesibaiminu. Vos galiu tuo patikėti. Gyvenu vien demobilizacijos laukimu. Nieko nenoriu, tik tūnoti nejudėdama. Man nerūpi, kuri valanda, svarbu būti užsimerkusiai. Tada atrodo, kad tebesi namuose, kad tereikia sušukti į židinį ir tu mane išgirsi net savo kabinete. Daug žmonių, rodydami dėmesį ar iš smalsumo, buvo atėję pasiteirauti, kaip gyvenu viena šiame milžiniškame name**, kur leidžiu dienas ir naktis. Laikyti guvernantę pernelyg brangu, o paskutinis gulėjimas ligoninėje labai daug kainavo. Netikėtai mane aplankė viena būtybė, buvai išvykęs tik prieš kelias mi-

* Užuomina apie dažnus Sent Egziuperi dingimus prieš karą ir santuokinę neištikimybę.

** Konsuela tuo metu ketino išsikelti iš prabangaus Gretos Garbo namo ir išsinuomoti kuklesnį butą.

nutes, kai ji atėjo, tai Tereza Bonė. Vos išgirdusi, kad išvažiavai, išbėgo, tikėdamasi tave pamatyti krantinėje. Jai pasisekė tave rasti. Tereza atnešė man tavo laiškutį, tokį gerą, šiltą, kvepiantį duona ir medumi, kurio gaudavau vaikystėje... ir todėl dabar jaučiu draugiškumą panelei Bonė.

Man kažkas darosi, aš tartum užkerėta. Po viso to triukšmo, kurį sukėlė mano liga ir tavo išvykimas, nugrimzdau į neveiklumo tylą, draskančią širdį. Žinau, jog privalau pamažėliais, labai pamažėliais žengti laukimo keliu. Gailiuosi pažadėjusi visąlaik likti Niujorke ir tikėtis, jog sugrįši, verčiau būtum nusprendęs, kad man reikia važiuoti į Alžyrą.

Turėčiau nuvykti į San Salvadorą* ir atsisėsti už savo ugnikalnio: man atrodo, tada Viešpats greičiau išklausytų mano maldų ir pagelbėtų pranašas Rapolas, kuris kaip lygus su lygiu kalbasi su žvaigždėmis. Prašau tave gerai pagalvoti ir leisti man važiuoti namo laukti tavęs. Ar įsivaizduoji, kiek metų gyvenau šalyse, kurioms buvau abejinga, vien laukdama, kada tu užsuksi, norėdama išgirsti tavo balsą per telefoną, gauti laišką?

Suprask, čia, Niujorke, nėra mano šeimos. Jei atsitiktų kokia nelaimė, perkratinėdama draugus, kurie iš tiesų galėtų padėti, manau, pasikliaučiau tik mūsų brangiuoju Hanibalu ir šiek tiek kaimyno draugiškumu. Kai jis ateina manęs aplankyti, nedrįstu net užsiminti apie savo nevilтį.

Per daug nesirūpink dėl mano sveikatos, šį kankinantį nerimą veikiausiai sukėlė tavo išvykimas, bombardavimų ir tų nuolatinių *black-out* grėsmė, tos be perstojo kaukiančios sirenos. Jau pajėgiu išlipti iš lovos, atsiklaupti, pasimelsti ir pamąstyti apie tai, ką turėčiau daryti, nes jaučiuosi nenaudinga žmonėms šiuo karo metu.

---

* Kilusi iš San Salvadoro, Konsuela labai ilgisi tėvynės, „ugnikalnių šalies", kuri minima *Mažajame prince.*

Pranešiu jums gerą naujieną: mane aplankė mūsų draugas Rušo. Labai džiaugiausi, galėdama su juo pasikalbėti apie tave.

„Baisiai susijaudinau, matydamas spontanišką pasitikėjimą, kurį man parodė jūsų vyras, kai susitikome, – pasakė Rušo. – Norėjo duoti savo seifo raktą, klausė patarimo dėl didelio rankraščio, *Kaido**. Skaitė ištisus skyrius, jautėsi saugus šalia mano žilų plaukų, laikė mane mylimu vyresniuoju broliu. Niekada to neužmiršiu. Jis taip troško baigti knygą kaime, greta jūsų, bet liūdnai pasakė: „Reikia žūtbūt atlikti pareigą. Matote, Rušo, aš nei per jaunas, nei per senas. Štai kodėl man taip sunku gyventi. Viskas mane žeidžia, mylimiausios būtybės Prancūzijoje įskaudino ir nuvylė. Bet aš sugrįšiu iš karo, nes manęs laukia žmona“. Dar žodis žodin prisimenu viską, ką sakei leisdamasis į didžiąją kelionę: „Ak, kaip puiku turėti namus, fontaną, o tu, Erškėtrože, žinai, kad mano namai – tavyje, o mano fontanas – tavo akyse. Tai mano vanduo, kai klaidžioju po savo dykumas. Užmerk akis, kai jas atmerksi, grįšiu balta barzda. Nepavydėk žvaigždėms, kurios manęs laukia. Žmonele, jau vėlu, labai vėlu. Taip, bet nežiūrėk į laikrodį, ruošiuosi tarti „sudie“... Aš tau atsakiau: „Kai norėsi išeiti iš kambario, atsigulsi į mano lovą, begalinę valandėlę spausi mane glėbyje, o paskui ištisas valandas neatmerksiu akių... Palauk, aš ruošiuosi. Pažvelk į mane dar kartą... aš ateinu pas tave...“

Pajutau, kaip tavo rankos mane apkabino, ir įstengiau tesėti žodį, nes net pabudusi rytojaus dieną nieko nemačiau...

Erdviame Gretos Garbo miegamajame tampei lagaminus nuo vieno lango prie kito, nesiryždamas nešti jų į didžiąją

* *Citadelės* apmatai.

svetainę. Ten tavęs laukė būrys naujųjų niujorkiečių, atvykusių gauti pilietybės dokumentų. Nenorėjai, kad tarnas padėtų nuvilkti lagaminus žemyn, aš girdėjau „draugų" šauksmus: „Sent Eksai, jau laikas, paskubėkite, pavėluosit į laivą..." Dideliais žingsniais, dundėdami kaip kavaleristai, jie laipiojo po visus aukštus trankydami duris ir langus, lyg būtų buvę savo namuose... Toks buvo mūsų gyvenimas, pats žinote... Kiekvienąsyk apsilankius ištremtam prancūzui, kuris ateidavo prašyti pagalbos arba vaidindamas draugą, dingdavo daiktai, o mes turėdavome už juos atsakyti, nes nuomojomės mebliuotą namą, kurio baldai buvo labai brangūs...

11 *Bikmano aikštė, Nr. 35, 1943 m. žiema*

Šįryt parašysiu ranka. Laišką išsiųsiu tais būdais, kuriuos nurodė draugai. Aš mažumėlę nusiraminau, nes daug įsimylėjusių moterų rašo savo vyrams į Alžyrą ir greitai gauna atsakymus. Tikiuosi, mano žinutė nepasiklys. Surinkau visus namuose esančius parkerius ir visokių spalvų plunksnakočius norėdama, kad geriau pavyktų šis jums skirtas puslapis. Nulipsiu į jūsų kabinetą ir bent truputį aptvarkysiu popierių ugnikalnį ant stalo ir ant visų krėslų. Širdį laikysiu tvirtai pažabojusi, kad atodūsiai netrukdytų rašyti.

Tai ilgas, begalinis laiškas, kurį rašau kasdien, pasakodama apie viską, kas šauna į galvą, kad jums atrodytų, jog jūsų nepakenčiama ir paklusni Erškėtrožė tebėra šalia. Rašymas virto įpročiu, beveik manija. Būnu kaip nesava, jei neįsiskverbiu į tavo mintis.

Daktaras sako, kad sveikstu labai gerai. Valgau viską, gaunu daug vitaminų, man dar tebeleidžiami vaistai. Hanibalą

verčiu laikytis tokios pačios tvarkos. Jis pasidarė šiek tiek nervingas, ir turiu duoti jam guminę pelę, cypiančią garsiau nei žaislai, kuriuos duodavau anksčiau, užtat niurko ją kiaurą dieną. Norėčiau būti sveika ir vedžioti jį į parką. Šuo pradeda storėti ir netrukus bus man per stiprus. Vakar jis inkštė kaip vaikas, prašydamasis į lauką. Liepiau Margaritai išleisti jį į sodą, bet jis lojo taip garsiai, kad Maksas Ernstas* paskambino ir pasakė, esą šuo trukdąs jam tapyti! Paprašiau jį parvesti, ir jis toliau gailiai verkė, kiek kojos neša lakstydamas laiptais čia apačion, čia viršun per tris namo aukštus. Hanibalas įsivaizduoja, jog išbėgęs į lauką suras tave. Jis pasidarė labai nedraugiškas. Šiepia dantis net bičiuliams, su kuriais kitados mėgdavo žaisti. Penktadienį elektrikas atėjo pataisyti telefono ir tavo kabinete nuo žemės pakėlė popierių, norėdamas padėti jį ant stalo, o Hanibalas suleido jam į ranką dantis, laimė, ne per giliai, jis dar tik devynių mėnesių, bet tai kelia nerimą! Darbininkas buvo labai malonus. Matydamas, jog sergu, pasakė neatimsiąs iš manęs šuns, nes jei parodytų žaizdą gydytojams, šuo tuoj pat būtų nužudytas. Nežinojau, ką jam atsakyti, kaip atsidėkoti, juk amerikiečiai tokie išdidūs ir nekenčia arbatpinigių, bet kažkada buvau užsakiusi kiaulės odos portfelį, kuris atėjo tau jau išvykus, todėl tiesiog įspraudžiau jį elektrikui į rankas, užrašiusi ant odos prie tavo inicialų: „Ponui X, už gerumą...“

Stipriai patampiau Hanibalui už ausų. Net įkandau, prilupau šlepete, įkišau ranką į nasrus, bet jis nė nekrustelėjo. Ramiai stovėjo ir nesipriešino, o seselė Antuanetė šaukė:

– Šuo nuplėš jums ranką, perspėju, ponia, jis ne toks kaip kiti gyvuliai.

– Jūsų tiesa, Antuanete, Hanibalas turi sielą, – atsakiau.

---

* Taip pat tremtinys Niujorke. Jis ves Gugenheim dukterį.

– Negalėčiau gyventi su šituo šunimi, jis taip keistai į mane žiūri, seka žvilgsniu kiekvieną judesį... Nenustebčiau, jei prakalbėtų.

Tokiomis šnekomis Antuanetė norėjo mandagiai pasakyti, kad daugiau pas mane nedirbs, jei Hanibalas nebus išsiųstas į kaimą. Puikiai pažįstu šias portugalų našlės manieras... Ji jau surado ūkių, kur šunys laikomi už visai pakenčiamą kainą... Bet tu dėl to nesijaudink. Aš jau pasveikau, ir išeis Antuanetė. Surasiu gerą juodaodę auklę, ir Hanibalas gaus pylos, jei tampys ją už sijonų! Antuanetės istorijos tampa negirdėta komedija. Hanibalas suprato, kad Antuanetė, vilkinti seselės chalatu, mums patarnauja, mus maitina ir girdo, o kai užsideda skrybėlę, valgymai pasibaigia ir ji išeina. Tada jis pradeda su ja grumtis ir neleidžia apsirengti. Vargšė moteris pašiurpsta vien pagalvojusi, kaip reikės paimti skrybėlę, o vakar Hanibalas taip sujžūlėjo, kad pačiupo jos rankinę ir atnešė man, linksmai vizgindamas kelių centimetrų uodega. Antuanetė, jau visai apsirengusi, išbalo kaip drobė ir paprašė manęs atiduoti rankinę. Ji nepriekaištavo, bet tylėdama kaltino Hanibalą... Jai išėjus mudu su Hanibalu nusileidome į sodą. Buvo jau beveik tamsu, ir aš atsisėdau šezlonge pažiūrėti į didelius šarvuočius, plaukiančius kariauti. Jie prašliuoždavo kas ketvirtį valandos. Laivai tvieskė žibintais, ir buvo matyti net žmonės, laimingi, kad gali pasidžiaugti šviesomis. Skambėjo jų balsai, paskutinės dainos prieš įplaukiant į priešų vandenis. Tie gerieji amerikiečiai, tokie jauni ir naivūs, dar buvo namuose, taip toli nuo mūšių žiaurumų ir baisenybių...

Pro šias krantines prieš keletą savaičių praplaukei tu. Štai kodėl džiaugiuosi, vakarais galėdama ateiti čia pasakyti „iki pasimatymo“ arba „sudie“ kareiviams, vykstantiems prisijungti prie tavęs.

Užtikrinu, nė pati nežinau, kaip dar neišprotėjau. Ką daro kitos moterys? Neatsiklausus jų nuomonės, iš namų išplėšiami sūnūs, tėvai, vyrai, o iš jų reikalaujama nedelsiant atlikti visas nesančiųjų pareigas...

Noriu tau pasiskųsti. Kai išvykai, aš tiek iškentėjau savo lovoje. Tada suvokiau, kokie dideli pasidaro namai, kokia tikroji pastogės kaina. Šis namas tapo švelniu, meiliu, supratingu draugu. Jis man padeda, kaip kitados, vaikystėje, motina padėjo žengti pirmuosius nerangius žingsnius. Ak, brangusis, kai grįši, pirmiausia nusipirksime mažą namelį. Nesvarbu kur... Norėčiau, kad jis stovėtų prie vandens, nes esu gimusi šalia ugnikalnių ir bijau ugnies. Vanduo, ypač gėlas, mane ramina. Mėgstu viską, upelius su kriokliais. Krioklius gal net labiau, nes, klausydamasi jų nakties tyloje, galvoju apie lėktuvo variklio gausmą. Jei tau labiau patinka ežerai, aš būsiu patenkinta, mane taip pat pradžiugintų ežero salelė, kur stovėtų tik vienas namas, mat Hanibalas turi bjaurų įprotį rauti medžius, kol aš miegu, ir tai mane gąsdina.

Pavedžiojusi Hanibalą po sodą, pradedu suprasti jo mažą gudrybę... Jis mane atitempia prie lovos, prašo, inkščia, tąso, kad gulčiausi. O tada, pamanyk tik, pradeda vaidinti komediją dėdamasis, kad neranda, kur gultis jam, nors puikiausiai žino turįs lovą mano kojūgaly... (Jo didžiąją pintinę teko pakeisti čiužiniu, kuris atstoja laiptelį prie mūsų aukštos florentietiškos lovos!)

A, prisiminiau, lyg tai būtų buvę vakar, tavo apsilankymą Centrinėje ligoninėje tą dieną, kai išgąsdinai mane ilgomis paslaptingomis įžangomis, gestais ir veido išraiška, sakančia: „Turiu prisipažinti siaubingą dalyką... Iš anksto pažadėk man atleisti, prisiek, kad nesibarsi... Daugiau negaliu nuo tavęs slėpti... Reikia papasakoti... Nuo tada, kai atsigulei į ligoninę, jau greit mėnuo...“ Sulig kiekvienu žodžiu vis

labiau spaudė širdį, laukiau, kada išgirsiu, kokią gi baisenybę būsi iškrėtęs... „Nuo tada, kai tavęs nėra, Hanibalas*, įsivaizduok... miega mūsų lovoje, tavo vietoje. Jis sugraužė čiužinį, nukramtė pagalvių kraštus, apčiaumojo paklodes. Patalynė man keičiama kasdien... Kol miegu, jis išdykauja, traukydamas plunksnas iš čiužinio, ir tai jau nebe lova su baldakimu, o kažkas klaikaus. Atleisk, bet namuose mums tavęs taip trūksta, kad guodžiamės kaip išmanydami, o kai atsigulu pavargęs, nualintas darbo, nes rašau ligi trečios ar ketvirtos valandos ryto, paimu Hanibalą į glėbį, kad negraužtų lovos paklodžių ir užuolaidų!"

Ak, Tonijau, brangusis, kokios mielos dabar man šios smulkmenos! Kai, kamuojama nemigos, galvoju apie audras Europos danguje ir apie tuos demoniškus karo spąstus, dažnai nukloju lovą, norėdama pažiūrėti į užlopytą čiužinį. Ar žinai, ką ten matau? Vienas lopas iš audeklo, išpiešto sparnuotų angelų galvomis!

Tu taip pat atleisk už tokius vaikiškus laiškus. Veikiausiai dėl to, kad sveikstu, pasidariau tokia infantiliška. Kai tik pradėsiu vaikščioti po gatves, pažadu, laiškuose atsiųsiu gyvenimo aromatą, tvyrantį šioje didelėje elektrinėje sostinėje, kuri narsiai kovoja, gindama teisę gyventi laisvai.

O kol kas siuvu pirmyn atgal po visus namus... Niekaip nepavyksta padaryti tvarkos. Tavo sekretorės ponios Bušiu kabinetas tuščias... Ji mane prajuokino ir suteikė nepaprasto džiaugsmo... Bet paklausyk: ta moteris atėjo manęs aplankyti. Ji labai myli Hanibalą, o jis ją niekina. Ponia Bušiu šoko aplink jį, dainavo ariją iš *Minjono,* pasakojo man, kad sužlugdė karjerą ir kad dainavimas – jos pašaukimas. „Be scenos negaliu gyventi... – sakė ji. – Suprantate, ponia,

* Galbūt šis epizodas įkvėpė Sent Egziuperi *Mažajame prince* pavaizduoti tigrą, kuris panašus į didelį buldogą.

nuo šiol negaliu dirbti pas bet ką. Pirma, esu vienintelė moteris, puikiai kalbanti prancūziškai. Atmintinai moku visą *Larusą,* o antra, kai padirbėjau su savo „didžiuoju ponu", kas pajėgtų su manimi varžytis?"

„Didysis ponas" – taip ji tave tituluoja visame Niujorke. Sako „didysis ponas" visuose įdarbinimo biuruose, kur rodo tavo duotus pažymėjimus, o jai išėjus, man būtinai paskambina tarnautojas iš įdarbinimo biuro, visada to paties, ir sako: „Ponia, iš mūsų biuro ką tik išėjo apkūni, maža, rudaplaukė dama, kuri parodė nepaprastą pažymėjimą, rašytą jūsų vyro ranka. Perskaitę tą unikalią rekomendaciją, paklausėme jos pavardės ir adreso, norėdami tuoj pat ją įregistruoti, bet ji niekinamai atrėžė: „Aš neieškau darbo biure! Ką pasakytų mano didysis ponas?"

Ruošdamasi namo, ponia Bušiu pasisiūlė: „Jei norite, trumpam išvesiu Hanibalą į sodą". Šuo niekada jos neklauso, todėl ji atneša žaisliukų, panašių į tuos, kuriuos duodavai jam graužti, bet ji tokia rafinuota, kad perka spalvotos gumos ir daug didesnius žaislus. Kol ponia Bušiu dovanoja peles, triušiukus ir cypiančius kamuolius, tol Hanibalas jai gerinasi ir vizgina uodega. Paskui grįžta į savo vietą prie mano kėslo.

Pakviečiau ją užsukti dažniau, kad pakalbėtų apie tave.

– O, kaip mes ginčydavomės su didžiuoju ponu, – sakė ji man. – Neužmiršiu visą gyvenimą...

Ji pliaukši liežuviu, kelia akis į lubas ir pasakoja, koks jai buvai neteisingas.

– Su meile prisimenu mūsų ginčus,– sakė ji, tarsi kalbėdama apie du įsimylėjėlius ir švelnų susitaikymą po mūšio. – Kas dar, be manęs, kasdien būtų galėjęs ateiti trečią valandą ryto ir dirbti greta jo miegamojo nekeldamas triukšmo? Atsinešdavau elektrinę rašomąją mašinėlę, ir miegodamas jis triukšmaudavo labiau nei aš dirbdama... Su diktofonu ir mašinėle drauge...

(Iš tiesų ji norėjo pasakyti, kad jai būdavo malonu klausytis, kaip tu knarki miegodamas!) Įpyliau jai į arbatą romo, ir ji dūsaudama be paliovos tarškėjo toliau:

– Ak, koks malonus buvo mano didysis ponas... Sumokėdavo, kiek panorėdavau. Kartais būdavau liūdna, prastai nusiteikusi ir jis priėjęs pašaukdavo mane vardu, surikdamas tiesiai į ausį. Aš krūptelėdavau ir būtinai padarydavau klaidą. Sugadindavau puslapį ir griežtai žiūrėdavau į jį: „Jūs mane išgąsdinote, jūs didžiausias vyras, kokį esu mačiusi, be to, chi, chi, chi, – toliau kalbėjo ponia Bušiu, – jis manęs klausdavo: „Ko dūsaujate, ponia Bušiu?" Aš jam atsakydavau: „Man taip pat kartais būna liūdna, kaip ir mažajam princui". – „Gerai, šiandien jums už valandą mokėsime dvigubą tarifą, ponia Bušiu!" – „Ne, – prieštaraudavau, – nemėgstu porinių skaičių". – „Tuomet trigubą".

Ak, koks geras buvo mano didysis ponas! Pasitaikydavo auksinių mėnesių. Tik jo dėka nusipirkau vyrą!

– Jūs ištekėjusi, ponia Bušiu?

Svarsčiau, kas galėjo vesti šią storą, mažą, seną, pliktelėjusią ir tokią pamišusią damą, turinčią įprotį pirkinėti elektrinius aparatus ir spausdinti mašinėle naktį...

– Ponia Bušiu, papasakokite, kaip nusipirkot vyrą.

– Taip, tuoj viską papasakosiu. Kai pakankamai praturtėjau, nuėjau į vedybų agentūrą. Paprašiau į vyrus kilmingo anglo. Tarnautojai pažvelgė į mane ir pašaukė viršininką.

– Bet kodėl būtinai anglo, ponia?

– Todėl, kad Karališkosios oro pajėgos tiesiog didingos. Myliu visus anglus.

– Tačiau amerikiečių aviatoriai taip pat labai geri lakūnai.

– Taip, pone, bet mano svajonių lakūnas užsienietis...

Tada viršininkas pakvietė mane į savo kabinetą ir aš jam pasakiau:

– Man penkiasdešimt metų, pone. Nuo trisdešimties kraunuosi kraitį, priemiestyje turiu mažą namelį, priklausantį tik man. Centriniame banke esu pasidėjusi penkis tūkstančius dolerių, uždirbu penkis šimtus dolerių per mėnesį, ir *darbdaviai mane graibstyte graibsto.* Bet aš atsisakau darbo. Jau galiu ilsėtis ir todėl manau, jog dabar pats laikas medaus mėnesiui...

Juoba kad mano didysis ponas, kai atsisveikino prieš išvykdamas į karą, pasakė: „Jūs pakankamai turtinga, ponia Bušiu, net galite ištekėti su baline suknia". Ir vis kišo man į portfelį dolerius...

Ak, visą gyvenimą verksiu dėl jo išvykimo. Aš turiu vyrą, bet jaučiuosi našlė, netekusi savo didžiojo pono. Kur man dabar eiti trečią valandą ryto? Didysis ponas leisdavo atsinešti vėžliukus, kurie sulįsdavo į jo batus, jie buvo mano draugai, nes buvau netekėjusi, ir didysis ponas niekada nesistebėdavo, matydamas mane keturpėsčią po savo lova, kai aštuntą valandą ryto duodavau vėžliukams šviežutėlę salotą... Bet aš jau nuklydau į lankas. Prašom atleisti. Vedybų agentūros viršininkas užsirašė mano pageidavimus ir sykį paskambinęs pristatė vyrą: tikrą anglą iš nuostabios šeimos. Jis kėlė vienintelę sąlygą – kad niekada neužmegzčiau ryšių su jo šeima, kuri jau kadai kadės nustojo duoti jam pragyvenimo lėšų. Jis visąlaik miega ir yra priekurtis. Namuose nori absoliučios tylos, išskyrus pietų metą, nuo septintos iki devintos valandos, o sekmadieniais išeina visai dienai truputį pasimankštinti kaime... Mudu puikiai sutariame. Kadangi jis kurčias, niekada neatsiliepia į telefono skambučius. Jam reikia daug miego, jis labai švarus ir puikiai išauklėtas. Miegame atskiruose kambariuose, žodžiu, tai idealus vyras. Bet didysis ponas išdavė pažymėjimą ponios Bušiu vardu, tad iki jo sugrįžimo mano vyras bus ponas Bušiu...

Ta mažoji mašininkė tave myli, Tonijau. Anądien ji nuėjo į Ric Tauerio ligoninę aplankyti Andrė Morua* ir pasikalbėti apie tave. Ji jam taip pat parodė tavo pažymėjimą, ir Andrė Morua davė jai darbelį. Kadangi taip ją išlepinai, mokėdamas nežmoniškus pinigus, ir kadangi Andrė Morua dirbdamas nesinaudoja diktofonu, ponią Bušiu nusprendė pasiieškoti kitos vietos.

Kai skaitysi laišką, šios mano gyvenimo Niujorke smulkmenos tau pasirodys likusios praeityje, apgailėtinos, palyginti su karinėmis užduotimis, kurias turi atlikti. Brangusis, namuose viena stumdama ilgas valandas, gyvenu tik prisiminimais apie tave...

Frajus tebėra mano kaimynas. Jis išsinuomojo kambarį pas R., ir jo juodas šuo Chlodvigas, kurį tu pažįsti, lankosi pas Hanibalą. Pamatęs juos žaidžiančius pasakytum, jog tai pora. Tik jie niokoja augalus, kuriuos stengiuosi sodinti, puošdama visada tavęs lauksiantį sodą.

Šeštadienį su Frajum nuėjome į skalbyklą ir jis išmaudė abu šunis, o aš paskui juos iškvėpinau Gerleno *Naktiniu skrydžiu.* Frajus pasiliko pas mane pietauti. Jis baisiausiai žavėjosi šiuo nuostabiu būstu pačioje Niujorko širdyje. Dar kartą dėkoju, kad man jį davei, nors jis labai brangiai atsieina ir turiu klausytis užuominų, jog švaistau mūsų pinigus. Veltui aiškinu toms damoms (nes kritikuoja visada moterys), kad darbui tau reikia erdvės, kad tavo darbas nukenčia, kai dviese gyvename mažame namelyje...

Taip, brangusis, tau reikia erdvės, tavo didelis milžiniško medžio ūgis reikalauja plačių žemių, kad galėtų duoti derlių... Ar pameni mūsų citrinmedį Buenos Airėse? Jis nevedė

---

* Kitas žymus prancūzų emigrantas Niujorke. Andrė Morua ir Sent Egziuperi nebuvo paminėti garsiojoje Šarlio de Golio kalboje, kurią jis pasakė intelektualams, ir tai įskaudino Sent Egziuperi.

jokių vaisių, ir mūsų draugas, mielasis pianistas Rikardas Vinesas*, šypsodamasis pasiūlė: „Nustumkime pianiną arčiau sodo, aš grosiu, o jūs, Konsuela, dainuosite...“ Šitaip maldavome citrinmedį užauginti mums viso labo dvi ar tris citrinas... Atkakliai prašėme, visomis kalbomis pasakodami, kad jis ne laukinis, kad jis gražus. Už mūsų pastangas buvo atlyginta: tarsi per kokį stebuklą užsimezgė trys mažulytės citrinos... Namo kaimynai, turintys tokios pat veislės citrinmedžių kaip ir mūsiškis, apstulbo ant mūsų medžio išvydę vaisius, nors jų citrinmedžiai visą gyvenimą buvo tinginiai... Bendru sutarimu išsaugojome paslaptį, kaip užkerėjome savo mieląjį citrinmedį, kuris mūsų išklausė. Tikiu, kad jei taip prižiūrėsiu tave, jei prašysiu Dievą maldomis ir giesmėmis, visada sulauksi pagalbos, ir medis, kuris esi tu, ims vesti pačius gražiausius vaisius.

12 *Bikmano aikštė, Nr. 35, 1943 m. žiema*

Mano Tonijau, mano sūnau, mylimasis sūnau!

Niujorkas tebeskendi rūkuose, šis miestas tapo man dykuma, nes jame negyveni tu ir aš liūdžiu pagalvojusi, kad karas baigsis dar negreit.

Baruose matome kareivius, vis taip pat nerimaujančius dėl rytdienos. Juos lydinčios moterys geria be perstojo. Jie jau išskirti ir, graužiami žiaurių abejonių, ar sugrįš iš karo, užsideda kaukes it klounai, nežinantys, ar publika jiems plos. Ar jie juoksis, ar sugrįš?

---

* Rikardas Vinesas – koncertuojantis pianistas, su kuriuo Konsuela susipažino per savo garsiąją kelionę į Buenos Aires. Jis minimas pirmajame *Rožės memuarų* skyriuje.

Ir žmonės vulgariai, trūksmingai kvatoja, apgirtę nuo prastos kokybės viskio, kuris mums čia pardavinėjamas. Džiaugiuosi, kad tu ten turi geriausio. Regis, kareiviams duodama daug alkoholio, kad gautų dopingo prieš ataką.

Kaip matai, čia niekas mums nepadeda užmiršti rimto jūsų užsiėmimo – karo. Diena po dienos, valanda po valandos laukiame naujienų ir jau nebedrįstame klausti savęs, kada pagaliau bus sudarytos paliaubos ir grįš taika.

Niujorke produktai normuojami labai griežtai, bet, jei turi daug pinigų, juodoji rinka aprūpina kava, arbata, cukrum ir kitkuo.

Atsiprašau, brangusis. Nenorėjau kalbėti vien apie karą. Taip trokštu jus išblaškyti. Pamenu, vaikystėje tvirtai tikėjau, kad burtininkas, pasinaudojęs savo kerais, gali pasiversti paukščiu, akmeniu, medžiu, aromatu. Kodėl gi man nepavirtus popieriaus lapeliu, kurį liestų jūsų rankos? Kodėl netapus šiuo laišku? Papuase, ar ir jūs tikite fėjomis? Manau, kažkada buvai gerasis burtininkas. Nors ir skendėju įlgesio kartėlyje, jaučiuosi apšviesta tavo šypsenos. Matau tave, jaučiu namuose ir tada noriu dainuoti. Atsisėdu ant baltos kanapos, kur pūsdavai muilo burbulus Hanibalui. Puodelis, į kurį pripildavau vandens jiems pūsti, tebestovi toje pačioje vietoje, šalia peleninės, kur numetei paskutinę *Craven A.* Kai širdis dainuoja, pučiu muilo burbulus viena, ir keistas daiktas, Hanibalas jų negaudo. Jis paklusniai guli man prie kojų be tavęs, be savo brolio, be žaidimų draugo, tik vos pastebimai šypsosi akių baltymais, šviečiant milžiniškiems muilo rutuliams, kuriuos išpučiu it laivo bures, nešančias tau mūsų meilę.

Tylutėliai sakau sau, kad meilė veikiausiai turi spalvą ir turbūt yra panaši į vaivorykštinę gyvatę, kuri iš mano minčių rangosi į tavąsias, ir dažnai įsivaizduoju siunčianti tau mėnuliuką, ryškų kaip pavasario žolė. Siunčiu tau ir žvaigž-

des, švytinčias lyg jonvabalių žibukai, kad naktį surastum nusileidimo bazę. Siunčiu šviesos pluoštus, tokius pat didelius kaip mano viltis tave pamatyti, tokius pat tankius kaip nelytėti Brazilijos miškai: jie tave apgaubtų ir paslėptų nuo *Meseršmitų,* norinčių tave padegti. Ak, štai ir vėl kalbu apie tą klaikų karą. Papuase, nejau pasaulio kūrimo pradžioje nebuvo jėgos, galinčios jį panaikinti amžiams? Nejau gyvenimas – tai nuolatinė kova? Norėčiau, kad išgirstum, kaip visais laikais plaka mano širdis, ir kad man tai paaiškintum, nes Dievulis galėjo ir geriau atskleisti mums mūsų paslaptis... Religija draudžia eiti per toli, kelti tiek klausimų apie savo varganą būtį, apie vargšą laikiną kūną, pilną skylių, kurias dieną naktį reikia lopyti, kad viskas ir toliau sklandžiai veiktų... Ar aš tave juokinu, kai tampu filosofe? Pradedu klegėti lyg maža upelė, kuri nuo šiol nesustodama tekės į jūrą, o jūra – tai Tu.

13 *Bikmano aikštė, Nr. 2, Niujorkas, 1943 m. Atkreipk dėmesį, brangusis, kad pakeičiau adresą*

Tonijau, brangusis, aš sėdžiu tavo svetainėje Bevin Hauze*, o *Mažasis princas* guli ant stalo, ten, kur gimė. Esu viena su Hanibalu ir senąja „auklyte" Antuanete. Neatleidau jos, nes ji drauge su manim apraudojo tavo išvykimą. Kas mėnesį taupumo sumetimais ketinu su ja išsiskirti, bet ji vis dar čia. Niekada nesugebėsiu turėti pinigų banke. Ne-

* Turimas galvoje didelis baltas namas, kurį Konsuela išnuomojo Bevin Hauze, į vakarus nuo Niujorko. Ten Sent Egziuperi, gyvendamas šalia žmonos, sukūrė *Mažąjį princą.* Jis visada teigė, kad Bevin Hauzas – geriausia vieta rašyti. Argi jis nesakė, jog „*Mažasis princas* gimė iš didelės Konsuelos ugnies Bevin Hauze"? (Nespausdintas laiškas.)

sididžiuoju šitai sakydama, bet taip menkai vertinu materialinius dalykus, net ir žemę! Jei tavęs nebūtų, negalėčiau daugiau žengti nė žingsnio. Mylimasis, kada sugrįši? Nemoku tau rašyti, kas sakinį dėl byrančių ašarų nusiiminėju akinius, bet čia, tavo pernykščiame kabinete, jaučiuosi arčiau tavęs. Namuose viskas kaip buvę: ant židinio – medelis su raudonais kamuoliukais, svetainėje – didžiulis rutulys, o Hanibalas, didesnis ir stipresnis nei kada nors, miega... Guodžiuosi kaip išmanydama, dažnai meldžiuosi už mus abu. O tu, brangusis, paprašyk savo drauges žvaigždes mus globoti ir vėl sujungti.

Išmokei mane daugybės gerų dalykų, be visų kitų – kad žmogus turi būti stiprus ir griežtas sau. Tarpais atrodo, kraustausi iš proto, ir pats žinai, kodėl: todėl, kad tau nuolat gresia pavojus. Traukinyje, vežančiame mane į Bevin Hauzą, kartais raudu kaip mergina, ką tik išsiskyrusi su sužadėtiniu, išėjusiu į karą. Ružemonas padeda kuo galėdamas, kaip visada, aplanko mane poilsio dieną ir davė šimtą dolerių susimokėti už butą, tačiau be telefono išlaidų, o ir taksi labai brangus. Svečiai mano, kad namas labai toli. Pirmąjį mėnesį džiaugiausi tuo tolumu, bet Rušo patarė persikelti kitur ir nors kiek pabendrauti su jaunimu. Kai kada keliu nerimą draugams savo tylėjimu, bet tai vienintelė gija, jungianti mane su tavimi. Dažnai tau rašau, bet, įdėjusi laiškus į voką, suplėšau, nes jie negali perteikti to, ką norėčiau pasakyti. Tu tai žinai, mano vyre, ir tik įkyrėčiau, pasakodama dar sykį...

Mano Tonijau, nenoriu, kad liūdėtumėt, nenoriu, kad būtumėt vienišas kaip drugelis, neturintis gėlės, ant kurios galėtų nutūpti. Mylimasis, kadangi davei man valią karaliauti tavo širdyje ir tavo kūne, imk visą mano aromatą, visą sielą ir pasidaryk vėjelį, kuris atgaivintų veidą, glostytų taip mylimas rankas!

Brangusis, aš taip pat ištikimai lauksiu tavęs amžinybėje, jei iškeliausiu pirmoji, bet Dievas geras ir nori matyti mus drauge, nes aš jo taip meldžiau ramybės ir meilės mūsų namams.

Tonijaus ir Konsuelos namai, mūsų namai, tokie kuklūs, kad galėtų būti prie medžio su mano vyru ir šunimi, aš kas vakarą ir kas rytą šlovinčiau Viešpatį ir būčiau gera praeiviams, o tu išplėštum iš žvaigždžių tiesos ir šviesos poemas kenčiančioms ir nerimaujančioms tautoms. Paleisčiau paukščius ir priskinčiau tau saldžių vaisių, miegančiam paduočiau rankas, kad nebūčiau atskirta nuo tavęs, sugrįžk, mano Meile!

Nežinau, ar tave pasiekia mano laiškai. Tavuosius gavau tik tris. Klausiau, ar galvojai apie mano atvykimą į Afriką, bet su sąlyga, kad būsiu su tavimi. Jei turėsiu likti viena... ne!

Po smūgio į pakaušį esu labai silpna, kai sukuosi, man svaigsta galva. Nelengvai priprantu prie naujų veidų, pasidariau baikšti, tikriausiai todėl, kad tavęs nėra.

Mėgstu tavo laiškus, jie man padeda atrasti savo geriausias savybes, dieviškiausius dalykus, kuriais dangus leido pasimėgauti. Ačiū tau už tai. Tu grįši, mano vyre kary, grįši pas mane, grįši į gyvenimą, grįši pas draugus ir parašysi gražią knygą, kurią padovanosi man per gimtadienį, per be galo daug gimtadienių, dar likusių mums šioje planetoje. Tavo laiške pajutau mūsų pirmųjų džiaugsmų, pirmųjų susitikimų, pirmojo švelnumo toną, gaidą, kvapą ir, svarbiausia, tobulą meilę, kurią dovanojai pirmaisiais mudviejų santuokos metais. Ačiū, vyre, sugrįžk vėl viso to man padovanoti, ir jei Dievas padės, mokėsiu tavo dovanas saugoti, sugrįžk, brangusis!

Atsisveikinu su tavimi, nes blogai jaučiuosi ir laiškininkai visada skuba, o aš nemėgstu siųsti senų laiškų, rašytų ilgesio naktimis, kai giedu vienintelę giesmę, meilės giesmę. Karštai bučiuoju ir laukiu sugrįžtant. Tavo žmona Konsuela.

14 *Bikmano aikštė, Nr. 2, 1943 m. Kalėdos*

Mano švelnusis vyre, mano mylimasis, į laiškus, kuriuos tau siunčiu, nesulaukiu atsakymo. Pasinaudojau įvairiausiomis gudrybėmis, kurių patarė griebtis štabo biuras, kad jie tave pasiektų. Bet ar tikrai juos gauni?

Nerandu paguodos, paskutiniame laiške perskaičiusi, kad negavote nei kalėdinės dovanos, nei jokio laiško, kuris jus nuramintų, sušildytų širdį, negavote iš manęs jokios žinutės, iš kurios būtumėt sužinojęs, kokia buvo mūsų Kalėdų eglutė Niujorke, jūsų namuose, pas jūsų žmoną, kurią valandą ją uždegiau, kaip suvalgiau gabalėlį torto už jus ir už save ir kaip išgėriau taurę šampano, susidaužusi su tuščia taure, pastatyta jūsų vietoje. Šalia buvo tik trys draugai, visada tie patys, Deni, Blezas ir Donaldas*.

Blezas ir Donaldas praleido su manimi dalį nakties. Deni turėjo svarbų aukštuomenės kvietimą, ir šįsyk nuoširdi draugystė atsidūrė antroje vietoje. Bet nesvarbu, aš jųo vis tiek pasitikiu, vieną dieną jis suvoks, kad tai, ką mums pasakoja *Mažasis princas,* yra tikriau už realybę, kad deimantų apyrankės ant gražių damų riešų neapšviečia jų širdžių...

Matote, brangusis, jūsų dėka pasidariau supratinga ir be galo gera, todėl atleidžiu jam, kad nuėjo klausytis iškilmingų mišių į amerikiečių katedrą, užuot šiose kančios ir laukimo budynėse padėjęs man melsti dangų dar kurį laiką leisti jums pabūti su mumis, kad palaikytumėt mane už rankos, kai žengsiu takais, kur moterys vienos negali praeiti...

Aš ir toliau padedu Deni, tebegyvenančiam tame nuostabiame bute, kurį su Dievo pagalba jam suradau**, bet ta į

---

* Deni de Ružemonas, Blezas Alanas ir vienas draugas niujorkietis.

** Sent Egziuperi pora iš tiesų padėjo Deni de Ružemonui ir jo šeimai įsikurti Niujorke.

upę išeinanti terasa ir gražus namų židinys, kurį padovanojo gyvenimo draugei, nesugrąžino jų porai širdies harmonijos, kaip tikėjausi. Pradedu manyti, kad gerai matančios būtybės turi prisiimti atsakomybę už akluosius. Jūs taip pat nežinote, negalite įsivaizduoti, kas aš jums buvau, nors ir turiu trūkumų: šaknis, saitas, tai, kas paplūdimys yra jūrai, maldos žodis, darantis stebuklus, derlius, kurį darbštus valstietis užaugino atkakliai triūsdamas. Pagaliau tai, ką kiekvienas vyras turi teisę gauti iš motinos, žmonos, iš tos, kurią pasirinko iš visų moterų, kad per amžius nešiotų jo vardą.

Ačiū, vyre, kad sugrįžai pas mane, kad pasakei paprasčiausius žodžius, kurių niekada neužmiršiu: „Ačiū, kad laikeisi įsikibusi į mane kaip užsispyręs krabas".

Mirsiu, jei jus prarasiu.

Suprantate, mums net nereikia vienas kitam dėkoti. Mes tiesiog įvykdėme savo pareigą. Jūs pasėjote gerus grūdus. Bet kokiu metų laiku, net tokiu kaip dabartinis, puikiai žinote, kad jūsų laukas saugus ir grįžęs galėsite jame pailsėti. Jau užmiršau tų trejų ilgų išsiskyrimo metų sausrą, tas mano vyro atostogas, ačiū Petrui, Pauliui ir visiems šventiesiems...

Man belieka gailėtis tik dėl savo klaidų. Didžiausia iš jų – Deni, todėl atvirai jums apie tai pasakoju. Atleiskite, kad taip kapstausi po savo širdį antrą Kalėdų dieną: suprantat, tada maniau, jog jūs galutinai mane metėte. Sutikau už jo tekėti, bet gerai žinojau, kad sužadėtuvės su juo nieko neduos, tik man bus lengviau ištverti jūsų nebuvimą. Jums ne paslaptis, kiek pastangų padėjau guosdama Deni dėl klaidų, kurias darė jo draugė, taip trokštanti skyrybų. Ir įkliuvau į spąstus vien todėl, kad turėjau padėti jam išsiskirti ir taip pradžiuginti žmoną, dar todėl, šitai reikia pripažinti, kad nelikčiau viena, našlaitė, ligi paskutinio atodūsio mirtinai besiilginti švelnaus žodžio.

Paskui parašėte, – kaip tik tuo metu, kai Deni mane pasirinko, – kad prigludęs man prie širdies maldaujat ir toliau amžinai būti jūsų.

Verkiu, rašydama šį laišką. Svarstau, ar jums nebus nemalonu, kad primenu tuos sunkius momentus, jau išsitrynusius iš mūsų gyvenimo. Žinote, jog Deni – „šaunus vyrukas", kaip rašote savo laiške, ir labai stengiasi, kad jo žmona ir vaikai būtų laimingi Niujorke, kol į senąjį pasaulį grįš taip trokštama taika.

Jis ateina pas mane papietauti, praleisti ilgų žiemos vakarų, ir mes drebame dėl žmonijos rytdienos.

Gailiuosi gražaus namo priešais, bet, tikiuosi, pamėgsite butą, kuriame gyvenu, liepiau visą jį išdažyti mėlynai, dangų ir sienas, pirmiausia jūsų kambaryje, kuris labai jaukus. Dangų gal padariau kiek per tamsų, Vidužemio jūros mėlio spalvos. Gulėdama lovoje, dingojuosi esanti vandenyje, todėl ant sienų pakabinau gražiausias drobes, kurias nutapiau paskutiniais mėnesiais.

Vieną paveikslą padovanojau K. V. šeimai, kurios leidykla ir toliau plečiasi ir klesti. Jie augina dailutį berniuką, vardu Kristianą, ir kartais pagaunu save pavydint, kad neturiu rubuilio mažojo princo, kuris vadintų mane Mama...

15 *Bikmano aikštė, Nr. 2, 1943 m. žiema*

Neužmirštu maldos, kurią „kas vakarą turi kalbėti Konsuela" ir kurią parašėte specialiai man *:

* Ši malda buvo išspausdinta žurnale *Icare* ir gausiose biografijose, prie jos pridėtas ilgas gražus meilės laiškas.

„Viešpatie, nenoriu tavęs labai varginti. Tik padaryk mane tokią, kokia esu. Smulkmenose atrodau tuščiagarbė*, bet dideliuose dalykuose aš nuolanki. Smulkmenose atrodau egoistė, bet dėl didelių dalykų galiu paaukoti viską, net gyvybę. Smulkmenose dažnai atrodau nedorovinga, bet esu laiminga tik būdama dora.

Viešpatie, padaryk, kad visada būčiau panaši į tą, kurią manyje moka atrasti vyras.

Viešpatie Dieve, išgelbėk mano vyrą, nes jis tikrai mane myli ir be jo būčiau visiška našlaitė. Bet, Viešpatie, tegul iš mudviejų jis miršta pirmas, nes, kad ir koks tvirtas, jis per daug nerimauja, negirdėdamas manęs krebždant namuose. Viešpatie, apsaugok jį nuo to nerimo. Leisk man visada krebždėti jo namuose, net jei kartais ką nors sudaužyčiau.

Padėk būti jam ištikima ir nebūti ištikima tiems, kurie jį niekina ar jo nekenčia. Tai jam neša nelaimę, nes jis susikūrė gyvenimą manyje.

Viešpatie, globok mūsų namus.

Tavo Konsuela.

Amen".

16 *Bikmano aikštė, Nr. 2, 1944 m.*

Tonijau, mano sūnau, Tonijau, mano vyre, Tonijau, pasaulio platybe, Tonijau, mano brangusis, Tonijau, mano gyvenimo prasme, Tonijau, mano tėvyne ir vienintelis vandenie, kurį gersiu palaistyti šiai šventai žemei, pažadėtai mums tikėjimo ir Evangelijos.

---

* Visai kaip *Mažojo princo* rožė.

Audros, žemės drebėjimai, kometų kritimas, gėrio ir blogio epidemijos taip manęs nesukrėstų, kaip sukrečia laiškai, iš karo stovyklos rašyti tavo ranka, guviu protu ir širdimi.

Gavau tavo laišką, meile. Laišką, rašytą mylimajai ir žmonai, o ta mylimoji – tai aš. Koks gražus krištolas, skaidrus kaip vanduo ar kaip išpranašauta pasaulio pabaiga, kaip maldos kalbėjimas laukiant stebuklo ar jau atsidavus į Dievo rankas.

Čia, Amerikoje, kur nėra sodo, kad galėtum pasiskinti čiobrelių, laurų, prisirinkti rudenio lapų virtuvei papuošti ir skaniai sriubai išsivirti, čia, Amerikoje, kur viskas iš marmuro, veidrodžių ir raižytos geležies, čia, kur gyvenu viena, kol tu kariauji tame neteisingame kare, žudančiame niekuo nenusikaltusius žmones, čia, Amerikoje, kur negaliu aplankyti senų draugų, vienų sąmoju gebančių išlyginti raukšles man ant kaktos ir paguosti širdį, čia be tavęs nieko nemoku daryti.

O mano vyre, noriu, kad skambėtų visi varpai*, kad išsprogtų visi pumpurai, kai gaunu jūsų laišką, žinutę, skirtą vargšei širdelei žmonos, kuri, kaip ir visos žmonos, už durų laukia sugrįžtant vyro, atbuvusio karą it kokį pragarą ir pareinančio paguosti tos, kuri laukia...

Žinote, šiandien kalbėjausi su savo juodaode tarnaite. Mane užplūdo didžiulis gerumas ir gailestis dėl jos padėties, dėl juodos kaip naktis spalvos, kuria ji skundėsi. Norėjau apšviesti ją iš vidaus, pasidalyti meilės žodžiais, kuriuos man dovanojote savo laiške, ir pasakiau Mari banalią frazę:

– Kodėl visos jaunos Harlemo moterys vardu Mari?

– Todėl, kad mes mylime viena kitą kaip seserys, – atsakė ji, – ir jei viena parsisamdo tarnauti baltajai šeimininkei,

* Užuomina apie neskelbtą Sent Egziuperi laišką, kuriame rašytojas kalba apie savo sugrįžimą per varpų koncertą.

atrodo, jog tai pasisekė visoms. Mem, nelengva padaryti taip, kad baltosios moterys užmirštų, jog mes juodos, nors ir labai stengiamės dirbti. Vis tiek liekame juodos, o taip norėtume, kad niekas to nematytų...

– Aš nematau, Mari, kad jūs juoda, kai šypsotės. Jūs ir ne baltoji, o kažkas dar geriau. Tarytum uždegtumėt šviesą tamsiame kambaryje. Tarytum tą kambarį staiga nušviestumėt dainomis, kai žmogus jame pasiklysta.

Perskaičiau jai jūsų laišką, ir Mari ėmė juoktis, verkti, dainuoti iki vėlios nakties, kad dar ilgai galėtumėt rašyti man ilgus laiškus, nuo kurių gerai miegočiau. Ji taip pasakė, tiksliai perduodu jos žodžius.

Šįvakar nustoju rašiusi, nes pro savo langą aiškiai nebematau tavojo, greičiausiai lėktuvo lango. Trukdo tos karo paklodės, grėsmę tebekeliančio karo. Užsižiebiau žvakę, norėdama parašyti dar keletą sakinių. Čia visiškas *black-out,* turiu leistis į slėptuvę. Iki rytojaus, amžinai.

17 *Bikmano aikštė, Nr. 2, 1943–1944 m. žiema*

Šiandien sekmadienis, o aš per visą dieną net nenuėjau į mišias pasimelsti, kaip visada, už mūsų ateitį, už tavo, pražuvėlio, žingsnius, už tavo plačius vyriškus žingsnius žengiant tuo ilgu nebūties keliu, mano gyvenimą persmelkusios nebūties*. Bet aš melsiuosi drauge su tavimi šiuose „sekmadienio laiškuose“, kurių turinį tikriausiai žinai man net nebaigus rašyti. Tu juos žinai, nes esu dalelė tavęs, tavo vienintelė gėlė.

* Konsuela visada buvo pamaldi, ir jos liaudišką pamaldumą smarkiai nulėmė tai, kad ji kilusi iš Centrinės Amerikos.

Aš nerimauju ir gėdijuosi, kad taip liūdžiu, palikdama per maža vietos vilčiai. O kartais juokiuosi, žiūrėdama į tavo pieštą *Mažojo princo* rožę: ji bent jau didžiuojasi keturiais dygliais ir puikiai žino, kad savo nagais geriau nei užkariautojo špaga galėtų mirtinai sužeisti tigro širdį.

Gėdijuosi, kad susilaužiau dešinės rankos pirštą. Būtum gerai padaręs, jei būtum uždengęs mane širma. Žiema tokia šalta, kai iš tavęs nesulaukiu naujienų.

Skaitau ir skaitau tavo laiškus. Kad mažasis princas atneštų tau vieną iš šių žinučių (vieną iš mano sekmadienio laiškų), fotoaparatu nukopijuoju tavo laiško eilutę, kur kalbi apie jį. Tikiuosi, jis nepames jos kelyje ir įteiks tau į rankas, į rankas vyrui, kovojančiam su šėlstančiomis jūromis, kad sugrįžtų meiliai pabučiuoti tos, kuri laukia pakrantėje.

Visa mano esybė – lyg ta pakrantė, kurią palikai išvykęs į karą. Todėl, Tonijau, brangusis mano širdies, sutaršytų plaukų ir dyglių vyre, neužmiršk savo žmonos-pakrantės, laukiančios sugrįžtant vyro-vandenyno. Man gresia visokios audros, visokios nelaimės. Tavo mintys gaubia mane, ir sapnuose šoku su tavimi, kad patekėtų aušra. Aš drebu, mano vyre, brangusis, aš galbūt pavargau. Todėl, kad metų laikai keičia vienas kitą, o aš negaliu suspausti tavęs glėbyje, bet puoselėju viltį ir tikiuosi gausaus meilės derliaus, kurį man parneši. Trokštu vilties, kaip skaisti mergelė trokšta stebuklingo vėrinio, kuris ją saugotų dieną naktį. Mano viltis ta pati, kurią gerai pažįstu, kuria mėgaudavausi vienumoje, kaip didelė mergaitė, laukdama tavęs, išvykusio į Rio del Oro ar Levio dykumą arba į tolimas keliones, į kurias leisdavaisi iš Vobano aikštės*. Bet tu sugrįžai pas mane, Dievo žvaigžde, ir visada sugrįši, nes aš saugau viltį. Sugrįši dar ir

* Užuomina apie audringą jųdviejų gyvenimą Paryžiuje, Vobano aikštėje Nr.15, kur jie persikėlė 1936 metų žiemą.

todėl, kad aš tuo tikiu, sugrįši tūkstančius kartų, kaip jūros bangos sugrįžta užplūsti vienišų, tuščių pakrančių, kurios, neprarasdamos tikėjimo, laukia savo gerojo vandenyno.

Tu sugrįši ir dėl savo minčių jėgos, dėl drąsos, darbo, kuris pamažu pradeda duoti vaisių jaunimui. Nors ir esi vandenynas, mano didysis vyre, pasigailėk manęs, savo žmonos-rožės, žmonos-kolibrio, žmonos-nelytėtų miškų uističio. Mano vandenyne, sugrįžk manęs skalauti, sugrįžk manęs aprengti, sugrįžk manęs palaiminti, sugrįžk manęs paslėpti.

Aš persikėliau į kitą namą, dabar nebeturime didelių medžių, kaip Long Ailende. Tavo šunį Hanibalą gavau išsiųsti pas draugus į kaimą. Paaiškinau jam, kad privalo pasiimti atostogas, kol tavęs nėra, ir jis taip pat nelaimingas.

Gyvenu viename kambaryje, dideliame žalios ir aukso spalvos kambaryje. Tau sugrįžus per vakarienę uždegsiu žvakes. Aš susipyniau mažas kaseles ir stipriai jas suspaudžiau, kad naktį neįdurčiau tau miegančiam, kai sugrįši.

Galvūgalyje pasistačiau didžiąją krištolinę stiklinę, kad rytą galėčiau pagirdyti tave karšta kava su pienu.

Ant naktinio stalelio laikau mėlynosios paukštės iškamšą. Vienas jos sparnas lūžo persikraustant. Neišsaugojau, atleisk. Bet akys ir snapas – sveiki. Ji ilgai žiūri į mane klausdama, kodėl nėra tavęs. Ištisą savaitę rašiau, teikdama peno vilčiai, trumpindama laukimą, ir sukūriau mažytę istorijėlę – „Akmeninį riterį". Duosiu tau paskaityti, kai grįši. Taip pat nutapiau keletą paveikslų, nes visada laukiu tavo žingsnių, atkaukšinčių prie mano durų. Nevėluok, mano vyre, kitaip tapsiu senučiuke.

Anądien pasakiau mūsų draugui A. R.*: „Tonijus grįžo, Tonijus namuose, ateikite jo aplankyti". Viską metęs, jis at-

* Veikiausiai Andrė Rušo, labai ištikimam poros draugui.

bėgo su manimi. Tada parodžiau fotografiją, kurią buvau padariusi pagal pačios nutapytą portretą. Siunčiu ją tau šiame laiške. Vyreli, nesusižeisk savo lėktuve, nepersišaldyk, ar bent nesergi? Gal tu karo belaisvis? Sugrįžk. Greit Kalėdos, mes užkursime laužą. Jei grįši namo, pasiūsiu tau įvairiaspalvius popiežiaus drabužius, visai kaip mažojo princo, ir vidurnaktį apsivilksi jais, o tada nukabinsi nuo eglutės dovanas, kurių noriu daug, nes mano rankos tokios tuščios.

Jei negrįši, eisiu tavęs ieškoti. Gal jau radai mažojo princo namus, gal leidaisi užburiamas kitų rožių? Tai sužinojusi lėkčiau it pamišėlė, nors sykį sakei, kad jei rožė nori būti tikrai graži, privalo elgtis išmintingai ir oriai*. Bet jei reikės tavęs ieškoti, nebūsiu išmintinga, būsiu rožė, kuri bėgs it galvą pametusi!

Ak, mano Baltasis Riteri, laukiu tavęs, visada laukiu, už nieką pasaulyje tavęs neatiduosiu, net ir žvaigždei. Trokštu išsaugoti nesusvyravusią viltį, jog prieš mirtį dar kartą ramiai užmigsiu ant tavo vyriškos krūtinės. Paskutinei kelionei noriu ruoštis greta tavęs, drauge su tavimi. Stipriai spaudžiu tave glėbyje ir šaukiu iš visų jėgų. Duok ženklą nedelsdamas.

18 *Bikmano aikštė, Nr. 2, 1944 m. žiema*

Mano vyre, mano ereli, lekiojantis danguje iš meilės žmonėms, tiems žmonėms, su kuriais mus amžiams susiejo prigimtis ir Kūrėjas. Teisingai, mano vyre, labiau nei kada nors pritariu, kad taip nesavanaudiškai stojote padėti silpnie-

* Kalbama apie nespausdintą Sent Egziuperi laišką, kuriame jis jai rašė: „Rožė neturi mirti, nes jei ji mirs, nukris visi žiedlapiai".

siems, persekiojamiems žydams, tiesiog dėl teisės būti žmogumi. Dėl žmogaus teisių. Ploju jums delnais, mirksiu blakstienomis ir palaikau maldomis, nors lieju ašaras, kad karas padarė mane našle. Ak, ištariau tokį skaudų žodį! Tepasigaili manęs dangus. Kažkada buvau našlė, bet neilgai. Tiesą sakant, tik tiek, kiek trukdavo jūsų skrydis audringą naktį, tačiau žinokite, mylimasis, kad minutės man virsdavo amžiais, ypač kai peršokdavote tarpinį punktą, Sianerą ar Port Etjeną, skrisdamas į Rio del Orą, Sen Žiuljeną ar Rivadiavą Pietų Amerikoje, nes blogas oras trukdydavo nusileisti.

Žiūriu į jūsų darbo stalą, ant jo nebėra kompaso, aukštimačio, busolės, dangaus žemėlapių, ir aš negaliu sekti naujo naktinio skrydžio, į kurį išsirengėte. Gal jūs Niūfaundlende, Rusijoje, o gal mylimoje mūsų brangiojo Il de Franso padangėje? Ak! Seku paskui jus mažyčiais žingsneliais, vieniša nuolankiai nešu savo kryžių! Anądien Kaimo * restorano savininkė man tarė: „Pamačiau jus iš nugaros ir pamaniau, jog eina senučiukė. Jūs buvote susikūprinusi, ir man norėjosi jums padėti... Aš taip pat turiu vyrą, – pasakė ji, – kažkur patekusį į nelaisvę". Ji uždėjo plokštelę, kad pasigirdę garsai užgožtų virpantį balsą, kuris pasidarė duslus nuo slopinamos raudos. Į restoraną ėjo klientai, reikėjo juos priimti, pamaitinti, tad ji, kaip ir aš, atliko pilietinę pareigą: pasidažė lūpas, truputį pasipudravo ir apsimetė esanti rami.

Jos uždėta plokštelė buvo arija iš Kurto Vailio *Operos už tris skatikus,* juk žinai priedainį, ar ne? „Tu nuveši mane toli nuo miesto, nuveši į jūrą, toli nuo miesto, kur viskas mirę".

Sugrįžk, brangusis, daugiau nebegaliu vaidinti komedijos. Ir nuvežk mane toli nuo miesto, toli nuo šio pasaulio, kur tiek kančių.

---

* Niujorko kvartalas Grinvič Vilidžas.

19 *Bikmano aikštė, Nr. 2, 1944 m. žiema*

Mano mažasis Tonijau, mano prince, rašau jums mašinėle, ta nediduke mašinėle, kurią maloniai padovanojote man Kolumbo Žiedo* butuose. Tai buvo taip seniai. Prisimenu jūsų kilnius poelgius tais laikais ir tyliai sakau sau: „Vyras buvo man labai geras. Kas be ko, ne visada buvo tikras vyras, dažnai sapnuodavau košmarus viena daugybėje pasaulio lovų, dar ir dabar drebu juos skaičiuodama! Bet tie košmarai baigėsi. Jūs mane užtikrinot, kad ligi dienų galo mūsų namai bus pilni tavęs, tavo širdies ir džiaugsmo, kuris padės mums gyventi iki paskutinio atodūsio". Labai svajoju apie tą laimę. Jei Dievas ją duos, atsidėkosiu vilties dovanomis ir pilte apipilsiu jį maldomis. Jūs – mano didysis vilties laikrodis, daugiau niekada nebijosiu šaltų valandų, nes mane šildys jūsų meilės šiluma. Taip trokštu būti tobulas draugės pavyzdys, jūsų žvaigždėtų svajonių žmona. Papuase, iš visų milžiniškų mano ydų didžiausia, vienintelė nepataisoma, vienintelė neišgydoma – tai meilė jums. Jūs esate medis, sustabdęs mane, išėjusią pasivaikščioti po šią žemę, ir aš pradėjau galvoti, pradėjau jus stebėti, kartais per daug, nesaikingai, kaip daro vargšai Ugnikalnių žmonės, taip dažnai grasinančių ugnikalnių žmonės, kuriems Dievas leido pažinti jų veidrodį, jų žvaigždę, jų ateitį, jų meilę. Kai Buenos Airėse, važiuojant taksi, papasakojai didžiąją žmonijos istoriją, visą laiką galvojau apie tavo akis, įsmeigtas į manąsias, ir sakiau sau, kiek nuostabių dalykų, apie kuriuos nė nenumaniau, slypi tavo didelėse akyse, norėjau dar daugiau apie tai išgirsti, klausytis kasdien, nes tariausi esanti pakankamai protinga tave suprasti, ir taip pamažu užaugau

* Tai du butai, kuriuos Sent Egziuperi išnuomojo Konsuelai atvykus į Niujorką, Centrinio parko Nr. 240, prie Kolumbo Skritulio aikštės.

tiek, kiek norėjai, paėmiau tiek, kiek norėjai duoti. Jaučiuosi labai kvaila, pernelyg romantiška, o mašinėlė per daug šalta pasakoti apie širdies virpesius...

Šiandien siunčiu du laiškus, ir jei jie tave aprengs spalvotu šilku, jei būsi gražus kaip pažas, kaip princas ar senovės riteris, atsiųsiu lietų panašių laiškučių, spausdintų mašinėle. Vieną dieną jie vis tiek tave pasieks. Aš daug svajojau apie mūsų susitikimą. Dangus tikrai leis tau kada nors pas mane sugrįžti. Laukiu tavęs, laukiu, laukiu. Mano paukšti su vienintele plunksna, o jeigu ta aukso plunksna būčiau aš? Tuomet ji niekada neiškristų ir laikytųsi tavo sparne visą gyvenimą!

Kalėdoms rašiau tau ilgus laiškus. Rašiau ir Naujiesiems metams. Gal juos jau gavai? Per Kalėdas labai sirgau ir buvau viena savo bute, karščiuojanti, kamuojama bronchito, astmos, be daktarų (nes nusprendžiau nebemokėti milžiniškų sumų, kurių jie reikalauja) ir be draugų, kurie mane slaugytų. Įsivaizduok, daktaras Gurvičius, be to, ką jam davei, persekiojo mane dėl keturių šimtų septyniasdešimt penkių dolerių, daktaras Meisonas taip pat persekiojo dėl šimto, o daktaras Zavrickis dar dėl šimto... Nuo tų rūpesčių mane neseniai išvadavo tavo leidėjas Hičkokas, kuris, žinodamas, jog jau keletą savaičių guliu lovoje, atsiuntė daktarą Bekerį manęs apžiūrėti. Tavo leidėjai gana malonūs. Tikiu Hičkoko draugiškumu tau. Apie Reinoldsą* nieko nežinau. Neiškeliu kojos iš siauro pažįstamų draugų ratelio.

Kai grįši, važiuosime aplankyti ugnikalnių draugų paukščių bei žirgų ir tų šaunių kaimiečių, kurie mums padovanos gėlių, kaip dovanoja jauniems įsimylėjėliams.

Tapyboje darau labai lėtą pažangą. Mane buvo ištikusi didelė krizė dėl technikos ir piešinių. Kai mažumėlę sustip-

* Hičkokas ir Reinoldsas yra Sent Egziuperi leidėjai Niujorke.

rėsiu, nes po gripo jaučiuosi visiška sukriošėlė, grįšiu į mokyklą ir piešiu, piešiu, piešiu, kad paveiksluose neprikraigliočiau pabaisų. Saugosiuos mielųjų draugų įtakos...

Rušo ateina pietauti du kartus per savaitę. Jis – pirmas nesavanaudiškas žmogus, kurį sutikau, labai šaunus ir labai ištikimas. Jis tavimi žavisi ir absoliučiai pasitiki tavo kūryba. Gera tai girdėti sugedusioje žmonijoje.

Sekmadienį buvau nuėjusi į teatrą pasižiūrėti Vailderio pjesės *Mūsų miestas.* Jokių dekoracijų, pilka scena vaizduoja kaimelį ir byloja apie gyvenimo rutiną, mokančią mus visus tapti vargšais lavonais. Gailiuosi, kad pasakoju šią liūdną, banalią istoriją. Ta mizanscena be dekoracijų padarė įspūdį amerikiečių publikai, ir spektaklis turėjo milžinišką pasisekimą. Daviau žodį greitai nueiti į cirką ir smagiai pasijuokti. Eisiu su Sonia, ir mudvi galvosime apie tave. Nuo tada, kai lankėmės cirke visi trys, iš ten taip ir negrįžau. Vyreli, aš sukuosi aplink tave kaip medinis arkliukas aplink savo ašį. Galvok apie mane, mylėk mane, būk mano tvirta ašis, kad man sukantis skambėtų muzika, tokia, kuri tau patiktų, tokia, kokia skamba malkų ugnyje, kai ant žarijų gruzda antis, tokia, kokią knarkdamas skleidžia Hanibalas, gaili Konsuelos muzika, kai ji niurzga ant laiko ir gėlių, verčiančių ją ilgėtis *last home!**

Palieku jus, brangusis, iki greito pasimatymo, mano meile. Tikiuosi, šis karas kada nors baigsis ir tu paskambinsi man pianinu. Paprastu paštu siunčiu apelsinų: mane užtikrino, kad laiškus ir siuntinius galima siųsti laivais, ir šįsyk aš pamėginsiu, per draugą jau išsiunčiau du puikius kavos termosus. Gal jie jus pasieks...

Didelė paguoda vienatvėje – pirmasis ilgas jūsų laiškas, kur taip švelniai rašote labai apgailestaująs, kad neskyrėte

* Kapo duobės *(angl.).*

man *Mažojo princo.* Verkiu iš susijaudinimo, taip bijau būti ištremta iš tavo širdies... Stipriai spaudžiu glėbyje. Brangusis, daugiau nepalik manęs toli nuo savęs.

20 *Bikmano aikštė, Nr. 2, 1944 m. žiema*

Mano gražusis kapitone, ką tik grįžau iš Ričfildo*. Viktorijos vyras Robertas** nuvežė mus ten „Fordu", kurį labai pigiai nusipirko, bet jis važiuoja dieviškai gerai. Gimus Loretei, Viktorija išgražėjo kaip niekad, ir mes labai patogiai praleidome savaitgalį namuose. Ar prisimeni akmeninį namelį, apklėstą laukinės vynuogės, švytinčios lyg purpurinė geranija, lyg šventinis kardinolo drabužis, tiesiančios į dangų savo spalvas?

Toje vietoje pagaliau galima atsikvėpti. Ji turi kažką labai *british,* yra impozantiška, bet ne niūri, įėjimas apsodintas šimtametėmis eglėmis. Holą puošia Viktorijos portretas, nutapytas čia labai garsios dailininkės. Iš didžiosios svetainės matyti ežeras. Anąsyk negalėjai įvertinti šio būsto žavesio, nes atvažiavai vakare. Savaime suprantama, daug kalbėjome apie tave, apie tavo kortų triukus, fokusininko miklumą, gebėjimą žaisti kauliukais. Viktorija paklausė, ar ir aš taip moku. Ir, stebuklas, aš drąsiai atsakiau „taip", išgėrusi rausvojo šampano, nuo kurio pasidarau tokia linksma.

– Štai kortų malka, – tarė Robertas, visada tiksliai sužiūrintis net menkiausias smulkmenas.

---

* Ten gyvena Konsuelos draugai, pas kuriuos ji dažnai vieši.

** Robertas, Sent Egziuperi poros draugas, dirbo nekilnojamojo turto agentu Kohojo mieste.

Aš iškilmingai atsistojau ir ištariau žodžius, kuriuos tu sakydavai, norėdamas pakerėti kompaniją.

– Pažiūrėkite į šią kortų malką, – pasakiau. – Aš ją gerai išmaišau. Viktorija, išsirinkite vieną kortą ir įkiškite atgal į malką. Aš vėl paimsiu malką ir numesiu ant žemės.

Sulig šiais žodžiais paskleidžiu kortas ant kilimo.

– Viktorija, pasiimkite savo kortą, tą, kurią paliesite, o kad niekas nemanytų, jog mudvi sukčiaujame, eikite į kitą kambarį ir ant popierėlio užrašykite tos kortos pavadinimą. Jau dabar galiu pasakyti, kad ji raudona ir svarbi.

– Ar tiesa, Viktorija, ar tiesa? – sušuko Robertas.

– Štai popierėlis, – atsakė ji.

– Daugiau nekalbėkite, stokitės, viens, du, trys, ir eikite pasiimti kortos.

Viktorija pasiėmė kaip tik tą, kurią buvau sakiusi! Stovėjau užlieta laimės, apsipylusi ašaromis, ir klausiau savęs, kur tu dabar esi, nes žinojau, jog mano ranką vedžiojai tu.

Daugiau niekada nekartojau šio triuko, puikiai žinai, kad aš jo nemoku ir net nemėginu atlikti. Pavyko tik todėl, kad tu stovėjai už nugaros ir man padėjai.

Naktį labai kankinausi. Nenorėdama niekam trukdyti, nuėjau į virtuvę. Draugai girdėjo mane vaikštant, ir paskui Viktorija pasakojo, jog namuose gyvenanti šmėkla ir jie net girdį, kaip ji dūsauja... Tiems namams šmėkla labai tinka!

Rytojaus dieną švietė skaisti saulė, mes nusirengėme miško sargo namelyje ant ežero kranto, ketindami išsimaudyti. Namai netrukus bus atviri visiems draugams, Viktorija išsikels iš buto Niujorke. Į teisės paskaitas Robertas važinės iš Ričfildo. Jis tikrai šaunus, kad nori perlaikyti egzaminus ir tapti amerikiečių advokatu. Žmona juo žavisi ir myli kaip pirmą dieną po vestuvių. Jie laimingi, nes širdimi nuaudė vidinį nesutraukomą meilės ryšį, spinduliuojantį ryšį, kuris nušviečia ne tik juos, bet ir visus draugus.

Viktorija pažadėjo, kad Robertas kiekvieną savaitgalį atvažiuos manęs parsivežti. Šis kaimas kitoks negu tas, kuris supo mūsų Nortporto namą, šviesa, žemės kvapas, takai – viskas skirtinga.

Niujorke gyvenu vien laukimu. Jūsų, savo meilės, esančios taip toli, karo pabaigos. Rožė ant mano naktinio stalelio vysta. Aš jūsų vis tebelaukiu.

Smegeninis kaulas tapo mano valgyklėle belaukiant jūsų. Dažnai jame pietauju viena arba su Rušo. Viliamės kada nors ten atšvęsti karo pabaigą, susirinkę visi drauge. Nedrįstame peržiūrinėti netekčių, asmeninių dramų sąrašo. Kokia nelaimė ir kokia katastrofa matyti, kaip gęsta jėgos, keičiasi gyvenimo būdas, kuris sudarė mūsų civilizacijos pagrindą! Gal čia kai kieno pranašaujamas didysis sugriovimas, reikalingas natūraliai tautų atrankai?

Tiesą pasakius, neturime teisės verkti ir prarasti vilties, privalome išplaukti į paviršių, atsilaikyti. Darbas čiumpa mus už gerklės, turime išsiugdyti plieninį charakterį.

Didžioji Polė išvyko į Londoną, nes vyras jos daugiau nebemyli. Atsisveikindama surengiau jai kokteilių vakarėlį. Ji buvo graži ir išdidi. Nežinau, kodėl tau ji niekada neatrodė daili. Jos plaukai, oda, liemuo, jaunos amerikietės kojos, veido spalva patinka net man, moteriai. Bet taip jau yra, kad moterys, gražios kitų moterų akimis žiūrint, niekada nepatinka vyrams... Mano didysis katine, aš ir nenorėčiau, kad ji tau atrodytų daug žavingesnė už tavo Erškėtrožę. Bet nė kiek nebijau, nes žinai, kad esu to paties molio kaip ir tu, kad aš visa tavo ir kad mudu negalime išsiskirti. Dėkoju, kad mane dėl to nuraminai. Dabar galiu be baimės stebėti veidrodyje, kaip susinešiojo kūnas, ir nemanyti, jog bent akimirkai manęs atsižadėsi.

Tikiu tavimi kaip Dievu. Viešpatie, mylimasis Papuase, padaryk, kad mano kapas būtų kito laimės mėnesio pradžia

Konsuelos namuose Miradore, Nicoje, 1931-aisiais, jos vestuvių su Sent Egziuperi metais.

Viena diena užmiestyje

Konsuelai dvidešimt šešeri metai, tada ji buvo rašytojo Gomeso Kariljo žmona.

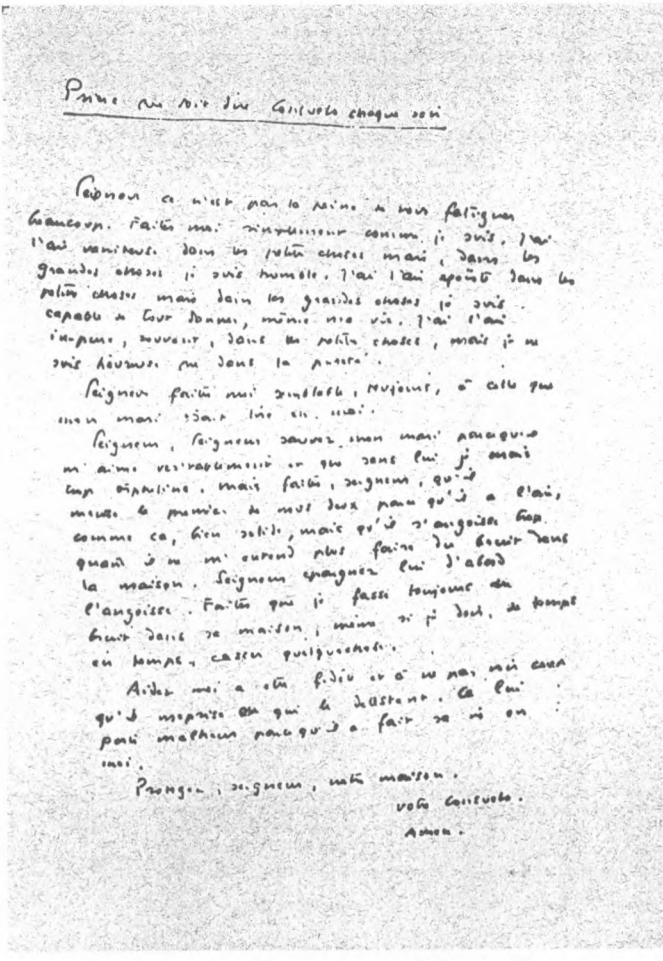

Antuano Konsuelai parašytos maldos rankraštis.

Įdomu, kad šiame Konsuelos autoportrete ji panaši į mažąjį princą,

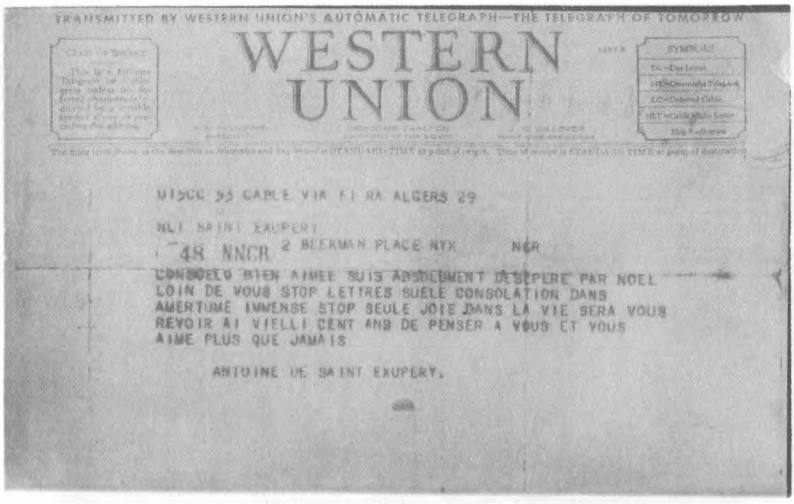

TRANSMITTED BY WESTERN UNION'S AUTOMATIC TELEGRAPH—THE TELEGRAPH OF TOMORROW

WESTERN UNION

SYMBOLS

DL=Day Letter
NL=Overnight Telegram
LC=Deferred Cable
NLT=Cable Night Letter
Ship Radiogram

The time from Noon, in the date line on telegrams and day letters is STANDARD TIME at point of origin. Time of receipt is STANDARD TIME at point of destination

U15CC 53 CABLE VIA FI RA ALGERS 29

NLT SAINT EXUPERY

48 NNCR 2 BEEKMAN PLACE NYX NCR

CONSOLEO BIEN AIMEE SUIS ABSOLUMENT DESEPERE PAR NOEL
LOIN DE VOUS STOP LETTRES SUELE CONSOLATION DANS
AMERTUME IMMENSE STOP SEULE JOIE DANS LA VIE SERA VOUS
REVOIR AI VIELLI CENT ANS DE PENSER A VOUS ET VOUS
AIME PLUS QUE JAMAIS

ANTOINE DE SAINT EXUPERY.

Sent Egziuperi telegrama, atsiųsta iš Šiaurės Afrikos 1943 metais iškart po Kalėdų, kurios bus paskutinės jo gyvenime.

Paryžius, šeštasis dešimtmetis. Konsuela skaptuoja vyro veidą.

Religinė ceremonija, po karo surengta Antuano de Sent Egziuperi atminimui Sen Žermen de Prė bažnyčioje. *Iš kairės į dešinę:* pulkininkas Suaras, Simona de Sent Egziuperi, Konsuela ir karinių oro pajėgų generolas Šasenas.

Su ispanų tapytoju siurrealistu Oskaru

1957 m., Konsuelos tapybos parodos vernisažas Bernheimo Jaunesniojo galerijoje. Šalia Konsuelos – jos svainė Simona.

1960 metai. Sent Egziuperi vardu pavadintos rožės pristatymas, dalyvaujant buvusiam oro pašto kompanijos vadui Didjė Dora. Sent Egziuperi statula *Naktinis skrydis*

1951 metais Meksikoje.

1939 metais La Fejerė sodyboje.

Konsuela pozuoja tapytojui Edmonui Mari Diupiui 1939 metais.

Visi dokumentai paimti iš asmeninės

tavo amžinybėje. Taip, iškeliaujant į amžinybę, tu turi užmerkti man akis karste, paskutiniame naktiniame klube, kaip sakydavo mūsų draugas Leonas Polis Fargas.

Ak, Papuase, maldauju, vis tiek saugokis piktų kulkų ir piktų moterų, ne iš baimės, kad jos tavęs nepavogtų, nes tai neįmanoma, o todėl, kad kai kurios patelės, grįžtančios iš Alžyro ieškoti tuščios garbės, yra tikri proto virusai. Jos ėda laiką, netiksliai atkartoja tavo žodžius, tūkstantį ir vieną sykį pasakoja apie artumą su tavimi, minčių bendrystę. Ir net Niujorke skleidžia paskalas apie tavo dvasinę būseną, sveikatą, apie paskutinius joms perkaitytus puslapius. Savaime suprantama, mano didysis berniuk, apie tavo knygą jos kalba ne taip gražiai, kaip moka kalbėti apie savo makiažą ir tualetus. Man dėl to skaudu!

21 *Bikmano aikštė, Nr. 2, 1944 m. žiema*

Vis grįžtu prie to laivo, išgabenusio tave toli nuo manęs. Užmerkiu akis, norėdama aiškiau jį įžiūrėti. Bet aš jo nematau, viskas susidrumsčia. Tereza Bonė visada pasakoja tą patį, paklausta smulkmenų, nes ji paskutinė jus regėjo: „Nežinau, koks tas laivas, man neleido jo pamatyti. Neverkit... Jūsų vyras atrodė ryžtingas. Stovėjo priešais mane tiesus, net turiu pasakyti, pirmąkart mačiau jį taip aukštai iškėlusį galvą. Puikiai žinote, kad jis vaikšto susikūprinęs, lyg ketindamas kažką išrauti iš žemės. Neverkit, aš jus tuoj prajuokinsiu: atsisveikindamas jis mane suspaudė, priglaudė prie širdies ir paprašė tuoj pat bėgti pas jus ir apkabinti. Iš to susijaudinimo norėjau pabučiuoti jį į lūpas. Jis išsisuko ir tarė: „Atleiskit, Tereza, ant lūpų saugau žmonos bučinį".

Kartoju tavo žodžius, pasakytus prieš išvykimą: „Neabejoju, kad kai manęs čia nebus, mūsų draugai su tavim elgsis maloniai. Kai esu čia, labiau jiems patinku aš, bet tai manęs nedžiugina. Mane liūdina tie, kurie myli žvaigždę, ne mane. Tuos, kurie tau nebus malonūs, aš pamiršiu. Kai grįšiu, žmonele, mudu būsime su nuoširdžiais draugais. Tik su jais. Ak, kaip norėčiau pagulėti ilgiau šalia tavęs tyliai, nieko nekalbėdamas, į galvą braunasi daugybė vaikystės prisiminimų, tokiu metu... Bet reikia vykti... Kuri valanda, viščiuk? Būk maloni tam būriui bičiulių, kurie mane visada lydėdavo". Ne, ne, Tonijau, per daug manęs prašote. Aš ne šventoji. Pradedu suprasti, kad skausmo šalyje žmogus būna vienas kaip apleistas vaikas, šaukiantis į pagalbą motiną ir niekada nesulaukiantis atsako. Tarp to būrio tremtinių yra ištisų šeimų, kurios tvirtai stovi ant žemės, sėkmingai tvarko savo reikaliukus, kurios perkėlė turtą į Ameriką, kai Prancūzijai pradėjo grėsti pavojus. Tas elegantiškas, snobiškas pasaulis dabar klykia iš džiaugsmo, kad tu išėjai kariauti, ir sako: „Kokia pergalė, ar ne, koks džiaugsmas Sent Eksui, kad išėjo kautis už mūsų šalį! Jis negalėjo pasielgti kitaip. Tai neįmanoma. Jis turi žūti kaip didvyris".

Jų susibėgimai, vakarėliai su šampanu ir ilgi pietūs, kuriuos rengia norėdami pagerbti tavo karą, man kelia siaubą, juoba kad jų šiurkščios lūpos sako teisybę. Tu ne toks kaip jie, tu kenti drauge su savo šalies kankiniais, teisybė, tu dirbi lakūno darbą, bet ar tie turčiai, ar tos deimantais apsikarsčiusios patelės supranta, kad tai mums kainuoja gyvybę, kraują? O dar prašai, kad juokčiausi su jais, kad pločiau tada, kai jie ploja. Jie džiaugiasi, kad išvykai, jiems tai proga pasivaišinti šampanu su ikrais, kuriuos pasilaikė Niujorke saugioje vietoje. Net žilaplaukės damos pasišokinėdamos striksi aplink mano lovą: „Ak, ponia, kokia laimė būti Sent

Ekso žmona, jūsų gyvenimas nepakartojamas. Aš jums tikrai pavydžiu, Sent Eksas numuš daug *Meseršmitų,* pamatysite, visai kaip kine, galėsite didžiuotis garbe, kurią pelnys vyras, nes ji teks ir jums". Tokioms taip ir knieti atrėžti: „Žinoma, žvaigždes raško visada tie patys asmenys. Kodėl jūsų vyrai ir sūnūs nepaseka jo pavyzdžiu?" Bėgliai, pirmieji gavę Amerikos pilietybės dokumentus, reikalauja, kad didžiuočiausi tavo auka, kurią atnašavai, kai palikai Niujorką susuktas reumato, nelaimingas, jog nekariavai trejus metus. Tu, dar neužsigydęs paskutinių žaizdų, gautų Gvatemaloje*, net negalėjęs iššokti parašiutu dėl silpnos kairės rankos! Tu, nepanoręs užimti jokio atsakingo posto Vašingtone ar Niujorke, nors buvai taip nusipelnęs pripažinimo ir pagarbos**, troškai elgtis kaip tikras didvyris: savanoriu tarnauti tėvynei... Kai gavai leidimą kautis, neatsirado nė vieno draugo, kuris būtų mėginęs tave sulaikyti, paaiškinti, kad greitiems lėktuvams reikia labai jaunų lakūnų. Bet gerai pagalvojusi atleidžiu jiems už bailumą, nes, nuoširdžiai tave mylėdami, jie buvo laimingi, laikė tave didvyriu... Jiems to reikėjo nuslopinti kaltei, kad nedaro taip kaip tu, to reikėjo dėl jų ramybės, o svarbiausia, dėl sukauptų milijonų saugumo! To reikėjo, kad galėtų kibirais maukti šampaną ir susitelkti prie kokio nors dalyko, kuris teiktų prasmės jų gyvenimui, tuščioms blankaus gyvenimo valandoms...

Juk žinai, Tonijau, mano brangusis vyre, kad aš teisi, taip ir girdžiu tave sakant: „Erškėtrože, nekariauk su visu pasauliu". Ak, vyre, duok man dvasios ramybę!

---

* 1938 m. vasario 16 d.

** Užuomina apie gausią kritiką, persekiojimus ir intrigas, kurias Niujorke prieš Sent Egziuperi rezgė tokie pat tremtiniai ir de Golio šalininkai.

Tačiau šiandien dar tebeklaidžioju beribėje naktyje, panašioje į tas, kokios būdavo kitados, kai išvykdavai į naktinius skrydžius. Ar pameni laikus, kai gyvenome Glauji rūmuose Marakeše? Kaip ir dabar, turėdavau atiduoti tave tau pačiam, visiems Žemės ir įniršusios jūros vėjams, trukdantiems skristi į Rio.

Melsdavau visas gerąsias jūros ir vėjų dvasias, guodžiančias ir stiprinančias, kad tau pagelbėtų. Ir šiandien meldžiu jas ateiti pas tave, atliekantį karines užduotis, ir parodyti duris, vedančias pas tuos, kurie tavęs laukia: pas žmoną, šunį, į žemę, žmonių planetą. Šiąnakt krūptelėjusi pakirdau iš miegų, ir akys nukrypo į didelę afišą, kurią *Naktiniam skrydžiui* išleido Galimaro leidykla... Tai buvo nosimi smingantis lėktuvas. Mane pagavo pyktis: kas per kvailumas vaizduoti į žemę besiteškiantį lėktuvą. Iššokau iš šilto patalo, nuplėšiau afišą ir apverčiau kita puse. Tonijau, tavo lėktuvą matau tik kylantį į dangų, išvengusį kulkų ir drakonų, kurie praskrisdami taikosi tave suvarpyti. Mano brangusis, mano gražiųjų dienų pliumaže, mano meilės malda, gaubianti nuo galvos ligi kojų, kai prieš mane užsiveria tiesos vartai ir širdys... Mano meile, mano vyre, jei lemta užmigti amžinai, išsinešiu jus su paskutiniu atodūsiu, paskutinės mintys bus apie jus. Gyvenimas – keistas daiktas: mokomės tapti gerais lavonėliais. Taip norėčiau, kad padarytum savo mažytės Konsuelos mumiją, kuri būtų palaidota drauge su tavimi, kai vyksi į paskutinę kelionę.

Aš sergu, ilgas gripas su anginos, tracheito, bronchito, astmos ir kitokiomis komplikacijomis. Žiema rūsti, o nuo vidurnakčio nustojama šildyti! Karas jaučiamas jau ir čia, trūksta mėsos, sviesto, beveik nėra taksi, viskas skiriama karui. Iš namų išeinu retai. Tavęs laukdama nusprendžiau tapyti. Ir man neblogai sekasi. Tačiau drobės brangios, aliejiniai dažai taip pat. Vienas paveikslas žmonėms labai patiko,

jei jį parduosiu, galėsiu nusipirkti daugiau drobių ir dažų. Tikiuosi, pasveiksiu nuo šio gripo. Tonijau, aš kankinuosi be tavęs, augu kaip senas medis, kuriam nulaužta per daug šakų...

22 *Bikmano aikštė, Nr. 2, 1944 m. vasaris*

Tonijau,

paskutinį jūsų laišką jau išmokau atmintinai. Labai reikėtų kito ilgoms laukimo ir nerimo dienoms sutrumpinti. Nors dedu daug pastangų dirbdama, įpusėjusi paveikslą, kurį dabar tapau, klausiu savęs, kokia viso to prasmė. Kam, kuriems galams šita tapyba, gal joje net nėra nieko gražaus? Suradau būdą, kaip apgauti ilgesį: kalbuosi su jūsų portretu, stovinčiu priešais mane. Jis kvadratinio metro didumo. Jūsų akys – gilūs ežerai, galiu uždėti ranką jums ant lūpų. Prisimenu tavo šypseną ir manau, kad tas kerintis juokas paskatino mane tapti tavo žmona visam gyvenimui. Niekas nemoka taip juoktis. Žinau, jog tavo juokas ne toks kaip kitų, supranti, ką noriu pasakyti. Man tai malonė, būdas išreikšti dėkingumą gražiems šios Žemės daiktams. Tavo juokas – lyg prinokęs medžio vaisius. Tavo šypsena bučiuoja man širdį, ir jei būčiau burtininkė, padaryčiau taip, kad visada būtum laimingas ir tavo lūpytės visada šypsotųsi.

Jau mėnuo iš tavęs nėra žinių. Net daugiau. Pamenu, buvo pirmoji sausio savaitė, kai gavau dovaną – ilgą laišką, kuriame išdėstei savo mintis Konsuelai, pripiešei Konsuelos portretų, parašei maldą Konsuelai, išsakei meilę Konsuelai... Bet naktimis, dienomis, tuščiomis valandomis, jaudulingomis akimirkomis turiu susiimti galvą delnais, kad įtikinčiau save, jog tu kažkur tikrai esi ir kada nors ateisi paliesti ma-

nęs savo rankomis, išlyginti mano raukšlių, numalšinti baimių, galbūt išgydyti pamišimą. Žinok, aš visą gyvenimą tavęs lauksiu, net kai pasensiu ir prarasiu atmintį.

Noriu tikėti, jog mano širdis skambina ir skambina meilę, ir tas skambesys pasiekia net tavo ausis. Greitai balandis, jau ištisi metai maldauju Mergelę Mariją, kad leistų penkias minutes turėti tave šalia, penkias minutes turėti savo vyrą, visą atsidavusį man, prieš jam vėl išvykstant į Afriką! Ir pasakyti, kad sirgau, vos įstengiau paeiti ir negalėjau lydėti tavęs pas draugus, kur užsimanei praleisti paskutinį ketvirtį valandos prieš kelionę! Turėjau lydėti tave net į Afriką. Bet viliuosi, jog mano balsas, mano kvapas, mano skonis lydi tave visur. Viešpatie, mažai galiu tau paaukoti, aš neturtinga, bet norėčiau, net jei tai truktų tik tiek, kiek fejerverko plykstelėjimas, pripiešti piešinių, atrasti naujų pasaulių, padaryti stebuklingų darbų, sukurti naujų spalvų, unikalią muziką ir padovanoti tau, nors paskui turėčiau numirti!

Praėjo keletas mėnesių, kol pasveikau, kol galva atsigavo po užpuolimo, kol išsisklaidė baimė po naktinio susidūrimo su vagimis. Greit metai, o man pakanka jėgų tik rašyti meilės laiškus, kurių tu negauni. Bijau nuskristi su vėju, išnykti ore kaip dūmas. Kur klajočiau, ieškodama tavęs tuštumoje? Tonijau, Tonijau, daugiau nebegaliu tverti, bet vis tiek trokštu tave pamatyti!

Klausau tavo nurodymų, vyre. Gydausi ir patarinėju pati sau, noriu tikėti mūsų taika, mūsų laime, bet kai negaunu iš tavęs žinių, apnikta abejonių imu drebėti visu kūnu, išbąlu, susijaudinu, negaliu tapyti, niekas šioje Žemėje manęs nedomina. Būnu išsiblaškiusi ir persišaldau. Štai ir dabar, prislėgta nevilties, kurią kas rytą padidina paštininkas, nežinau ko griebtis, nerandu vietos ligi rytojaus, kai vėl atidarysiu duris, pasiimsiu paštą ir ten bus tik žurnalas... Guliu lovoje viena, gripuodama, geriu sulfatus, kas, sakoma,

labai pavojinga, bet aš juos vartoju net be kraujo tyrimų ir gydytojo recepto... Elizabeta Delaniu skiria man juos su įprastiniu entuziazmu. Pjeras, norėdamas prablaškyti nuo ligos, padarė keletą labai gražių mano fotografijų, kaip pats matai iš šiųdviejų nuotraukyčių, kurias pridedu prie laiško.

Įsivaizduoji, kaip man būtų skaudu, jei negautum savo mažytės Konsuelos nuotraukų. Tik, būk geras, nesijaudink dėl tos, kur atrodau labai užsisnaudusi...

Ar jos tau patinka? Kodėl neatsiunti savo nuotraukų? Žinau, kad tavo draugai jų padarė. Jos mane taip paguostų. Suprask, tokios smulkmenos padeda gyventi. Kur tu dabar? Kodėl taip ilgai tyli? Kartais svarstau, ar žinai, kad aš gyvas žmogus, kad gyvenu Niujorke ir galiu važiuoti į Gvatemalą pasimatyti su saviškiais, bet lieku čia laukti tavęs, tavo laiškų.

Atleisk už šią kančią, didėjančią sulig kiekviena diena, bet sunku gyventi tik sau. Kai apninka bent menkiausia abejonė, kai imu manyti, jog esu nieko verta, noriu išgaruoti ir virsti dūmais neplykstelėjusi net maža ugnele, kad atkreipčiau kitų dėmesį. Jau keletą dienų diktuoju laiškus į diktofoną, ir kaip matai, tai ne taip jau blogai. Netrukus padiktuosiu gražią istoriją tau pralinksminti, tik tau vienam, ir priminti, kad kartais sugalvoju neblogų dalykų... Kada gi tu grįši, vyreli? Kada parašysi pasaką savo mažytei princesei ir kam ją skirsi?

Bučiuoju tave kas rytą ir kas vakarą ir laukiu tavo laiškų net miegodama. Brangusis, myliu tave, myliu ir mirštu iš baimės dėl tavęs. Karas tęsiasi, o aš turiu tave vieną pasaulyje. Tas pasaulis toks bjaurus. Vakar pakviečiau pietauti Pitą Beneš*, norėdama parodyti jai savo paveikslus. Nežinau,

* Paveikslų kolekcininkė ir elegantiškos galerijos Niujorke savininkė.

ar jie jai patinka. Ji atrodė lyg žmogus, atsidūręs svetimoje šalyje. Juo daugiau kalbėjau apie tapybą, apie laimę, kad vėl tave suradau, juo labiau ji nerimavo. Perskaičiau vieną skyrių iš knygos apie Opedą*. Jis jai pasirodė labai gražus, „tikra legenda", pasakė ji. Ir pridūrė: „Matote, Sent Eksas negali gyventi su tokia moterimi kaip jūs!"

Baigiu šį laišką, brangusis vyre.

Tavo žmona Konsuela.

23 *Bikmano aikštė, Nr. 2, 1944 m. pavasaris*

Mano vaike, mano vyre, mano mylimasis, aš sujaudinta iki širdies gelmių, kad pasakojate draugams mažytes mano vaikystės istorijas, ir juokiuosi matydama, jog pačiame karo įkarštyje svarstote, kodėl mano senelis po mirties turėjo tris kojas! Juoktis taip gera, bet dabar tai darau labai retai, brangusis... Taigi šį sekmadienį skirsiu pasakojimui apie savo senelį su trimis kojomis. Tu žinai, kad San Salvadoras – ugnikalnių šalis, esanti Centrinėje Amerikoje. Turime Isalko ugnikalnį, kuris nuolat išsiveržia, bet San Salvadoro ugnikalnis mus kamuoja labiau, nes manoma, jog jis užgeseęs, o jis kartkartėmis atsibunda ir ima spjaudyti ant sostinės lavos srautais. Kai nutinka toks reiškinys, visam miestui gresia mirtis... Šie žemės drebėjimai vadinami *terremotos*. Kai kurie būna cirkuliariniai, ir susidaro toks įspūdis, lyg šokinėtumėt keptuvėje kaip kaštonai, o kiti svaido jus iš apačios į viršų tarytum teniso kamuoliuką, mėtomą aukštyn. Kilus žemės drebėjimui, namų sienos trūkinėja per visą ilgį, viskas griūva,

* *Opedas* išeis Niujorke 1945 m. Brentano leidykloje.

ant galvos krinta sijos, lubos, pertvaros. Panikos apimti žmonės nespėja net išbėgti į sodą, bet bėgimas nieko ir neduoda, nes galima įkristi į baisią sprogymę... Štai kodėl taip myliu dangų, ir kai paprašei mano rankos*, neregėtai apsidžiaugiau, kad ištekėsiu už lakūno, galėsiu palikti Žemę ir skristi toli, toli nuo šios piktos planetos, kuri vaikystėje taip dažnai atsiverdavo man prieš akis Salvadore. Kovai su šia rykšte buvo pasitelktos garsiausių Japonijos ir Kinijos, taip pat vulkaninių šalių, architektų žinios. Paklausius jų patarimų, namus buvo pradėta statyti iš lengvesnių medžiagų, tokių kaip mediena ir popierius, bet tada reikėjo bijoti gaisrų... Po didelio žemės drebėjimo, įrašyto į šalies kronikas, ne tik San Salvadoro miestas, bet ir mano mažas Armenijos kaimelis labiau kentėjo iš troškulio negu iš bado. Net negalėjome palaidoti savo mirusiųjų, nes prasivėrė kapai ir buvo matyti skeletai. Mano motina, senos ir labai pamaldžios ispanų giminės palikuonė, slaugydama sužeistuosius, galvojo ir apie mirusiuosius. Ji maldavo tėvą** nusiųsti ką nors į kapines pažiūrėti, kokios žalos žemės drebėjimas padarė mūsų šeimos rūsiui. Todėl ištikimas indėnas Timas, gavęs tikslius nurodymus, sėdo ant asilės ir išjojo. Kitą dieną auštant jis grįžo, nenusiėmęs skrybėlės įžengė į mūsų palapinę stovykloje, ir aš prisimenu tėvų siaubą išvydus, kaip jis deda karstą, į kurį sakėsi surinkęs senelio palaikus. Timas mums tarė: „Atleiskite, senelis turi tris kojas, bet viskas buvo išmėtyta, sumaišyta, ir kadangi negalėjau atpažinti jo kojų, į karstą sukroviau visas".

---

* Užuomina apie tai, kaip Sent Egziuperi paprašė Konsuelos rankos, skraidindamas ją naktį virš Buenos Airių, praėjus vos keletui valandų nuo jų pirmojo susitikimo. Šis epizodas plačiai atpasakotas Konsuelos *Rožės memuaruose.*

** Konsuelos Sunsin šeima buvo viena iš septynių turtingiausių El Salvadoro šeimų. Tačiau dėl didelio politinio šalies nestabilumo ji patyrė daug likimo permainų.

Karsto turinys buvo sudėtas į seifą, atlaikiusį žemės drebėjimą, ir užrakintas.

Pamažu indėnai nežinia iš kur sušniukštinėjo, jog senelis turi tris kojas. Vieną sekmadienį po mišių jie rėkaudami ėmė reikalauti iš tėvo trečios kojos. Klebonas buvo tarpininkas tvarkant šį reikalą, kuris pakrypo bloga linkme... Ta koja priklausanti jiems, sakė indėnai, ir mes privalą ją grąžinti, nes tai esąs bendras turtas... Vargšas tėvas labai nusiminė, jog turi drumsti seneliui ramybę ir perrinkinėti jo kaulus, todėl atidavė raktus ponui klebonui, kad atliktų šią užduotį. Buvo nutarta trečią koją padėti į bendrą kapą ir kitą sekmadienį atlaikyti mišias. Bet kai klebonas atėjo prie mūsų sodo vartų, motina griežtai jį sutiko ir kategoriškai atsisakė grąžinti trečiąją garbaus velionio koją. Ji pavedė kunigui per mišparus pasakyti tikintiesiems, kad jei jie nori karo, karas bus, bet ji tvirtai nusprendė pasilaikyti tą koją ir jis galįs juos užtikrinti, jog ji jau palaidota saugioje vietoje mūsų valdose. Tėvas pamėgino peršnekėti motiną, bet veltui, nes protingos jo kalbos tik dar labiau ją supykdė, ašaros paplūdo upeliais ir ji susijaudino taip, kaip niekada nebuvome matę. Galiausiai tėvas nusileido ir jie iškilmingai susitarė, kad trys kojos liks šeimoje ir bus palaidotos kartu su tuo iš dviejų vaikų, katras pirmas numirs. Įtariu, jog klebonas nusinešė tuščią dėžę, ketindamas padėti ją į kapą, ir dosnią tėvų auką indėnų sielvartui palengvinti.

1924-aisiais, praėjus gal dešimčiai metų po šio nuotykio, mirė tėvas. Pagal San Salvadoro paprotį, prieš laidotuves tris dienas buvo linksminamasi. Velionis, aprengtas paradine pulkininko uniforma, ilsėjosi ant lovos. Visi nešė į namus ryškiaspalvių gėlių, kurios kaupėsi ant numirėlio patalo. Kaimiečiai buvo vaišinami gaivinamaisiais gėrimais ir vaisiais. Buvo labai karšta, aplink lavoną ėmė skraidyti musės. Mirusįjį reikėjo vežti į kapus.

Kūnas buvo paguldytas į karstą. Motina išgėrė žolių nuoviro, kuris turėjo suteikti jai jėgų lydėti kortežą. Buvo plačiai atlapotos durys, kad pro jas tilptų katafalkas, kurį artimiausi velionio draugai rengėsi vežti į kapines. Viskas buvo paruošta. Laidotuvininkams jau beeinant iš namų, motina sušuko: „Palaukite, aš pažadėjau vargšui vyrui, kad jis pasiims svarbius popierius, kuriuos labai brangino..."

O tie popieriai, kaip ji sakė, buvo... viename mūsų dvare už kelių dienų kelio. „Bet pažadas yra pažadas, ypač duotas mirusiajam..." Karstas buvo nukeltas nuo katafalko, atidengtas, ir vėl prasidėjo linksmybės, vaišės... Dėdė Ilarionas, motinos brolis, raitas išjojo pargabenti tų svarbių popierių. Reikia apsisukti greitai, sakė motina, nesvarbu, kad arkliai pervargs ar net nusibaigs!

Tai truko keletą dienų. Aplink karstą spiečiais ūžė musės, gėlės nuvyto. Motina stoiškai laukė. Pagaliau dėdė grįžo. Buvo iškeltas milžiniškas lagaminas, kurį arkliai vargais negalais traukė. Motina paprašė žmonių palikti ją vieną su broliu, ir visi išėjo. Kai jiedu liko vieni, motina atidarė lagaminą. Dideliam dėdės siaubui, jame gulėjo kaulai. Nuo to laiko dėdė Ilarionas pradėjo mikčioti, nes, keistas sutapimas, naktį sapnavo, kad jam ant galvos pasipylė kaulų griūtis!

Motina sudėjo kaulų liekanas į karstą, ir senelis su trimis kojomis amžiams atgulė šalia sūnaus...

Žinodamas šias smulkmenas, galėsi prajuokinti draugus, brangusis, ir sykiu pagalvoti apie savo vargšę Erškėtrožę, laukinukę maję, ištremtą į didelį vienišą miestą...

24 *Bikmano aikštė, Nr. 2, 1944 m. vasara*

Mano vyre, mano Tonijau, aš tavęs taip ilgiuosi ir laukiu, bet bijau, jog daugiau niekada nepamatysiu. Meldžiu Dievą manęs išklausyti, kuriu ilgas maldas, kad jis mus sujungtų. Sakau jam: „Viešpatie, realus gyvenimas man nesuprantamas, aš dar nevisiškai gimusi, meilingasis, gerasis Dieve, nuogąstauju dėl to, kas manęs laukia. Viešpatie, turiu gimti tavyje, stengiuosi būti to verta, meldžiuosi, nenoriu mirti kaip reikiant negimusi. O, mano Dieve, prašau atleisti, kad taip gyvenau, mano siela įkalinta, gyvenu čia norėdama užsimiršti, visagalis Tėve, švelnusis Tėve, pažadu padaryti viską, kad būčiau tyra. Leisk man ištverti ligi to laiko, duok ranką, Viešpatie, man be galo svarbu turėti teisę su tavimi kalbėtis. Kartais manau, jog nusidedu, be perstojo garsiai tave šaukdama ir neįsiklausydama į tavo meilę. Bet aš įsiklausysiu, kad išgirsčiau tavo balsą. Tėve, laukiu, kad suteiktum man jėgų, ir tada būsiu nuolanki ir paklusni. Aš ruošiuosi, Viešpatie, gal tu padovanosi man dovaną, bet maldauju, leisk būti pasirengusiai, susitaikiusiai su savimi. Tu toks geras, Tėve, supranti mano silpnybes ir trūkumus. Jei nori, viską gali padaryti, gali palikti mane vieną čia, Džordžo ežere, ir tu žinai, Viešpatie, kad žiūrėčiau į gėlą vandenį, medžius ir tylą, bet kadangi esu viena, mano Tėve, norėčiau būti toli nuo šios Žemės reikalų ir gyventi šalia tavęs, tavyje, tavo meilėje. Ak, pasišauk mane prie savo sodo vartų! Išsekau tiek mąstydama, mano širdis verkia, o aš žinau, kad nemėgsti nevilties. Šįvakar pasistengsiu atsigulti be ašarų, o jei ir apsiverksiu, tai tik iš meilės tau. Ačiū, Viešpatie". Tu vienas žinojai, mano Tonijau, kad meilė – tiesiausias ir trumpiausias kelias, ir sakydavai: „Kad rožė būtų graži, reikalingas sodininkas, kuris ja rūpintųsi, prižiūrėtų, laistytų". Bet dabar tavęs čia nėra ir tavo rožė vysta be savo sodininko.

25 *Bikmano aikštė, Nr. 2*

(reikia manyti, šis laiškas rašytas gerokai po Sent Egziuperi dingimo, 1944 m. gruodžio pabaigoje)

Kad ir kaip toli vykčiau traukiniu, lėktuvu, jūra ar žeme, man atrodo, niekada nepasiekčiau tavęs. Tonijau, Tonitai, mano vyre, mano sūnau, mano varpine, suskambink savo didžiaisiais varpais, nes aš nebegaliu kvėpuoti. Sustorėjau laukdama bangos, kuri tave atplukdys.

Krintu kaip lapas, kaip lietus, kaip mano šventadienis sijonas. Nepajėgiu vaikščioti – taip baisiai laukiu akimirkos, kai pamatysiu tavo akis, apvalias it gėlės.

Tu nematai, jog negaliu palaistyti Kalėdų eglutės, kad paūgėtų. Žvaigždžių vyre, mano kojos mažytės ir rankos mažytės, turi grįžti ir man padėti.

Neįsivaizduoju, kaip vaikščiojau nuo vaikystės ligi šios dienos. Mano gyvenimas – ištisinis svaigulys. Dabar mano plaukai žili, gerklėje tiek ašarų, kad užtektų gerti visą gyvenimą. Tonijau, mano Tonijau, mano vyre, mano blõgi ir gėri, mano dangau ir pragare, kodėl išvykai visiems laikams? Negaliu patikėti, nenoriu žinoti, tu išskridai savo lėktuvu liepos 31 dieną vykdyti karinės užduoties ir negrįžai. Iš tavęs nėra žinių, o metai tuoj baigsis. Turiu su tuo susitaikyti, ir jei susitaikysiu, dar labiau tave mylėsiu. O kaip mylėčiau, jei grįžtum! Tu mane taip pat!

Viešpatie erškėčių vainiku, išplėšk man širdį, kad daugiau nesopėtų. Tu juk žinai, Tonijus man – viskas. Be jo aš – niekas. Mano viešbučio kambaryje* ant stalo guli jo knyga, jo portretas su kareivišku odiniu paltu, jo gražios vyriškos rankos lyg sparnai, o barzda auga nuo mano ašarų.

* Be abejonės, mebliuotame.

Didis ir gailestingas Viešpatie, atiduodu tau savo vargus, savo skausmą. Tėve, padėk man. Neturiu ko mylėti, ko laukti, ko apkabinti. Mano namai pasidarė maži, tik langas liko atviras, kad įeitų dangus, kur jis išskrido ir nebegrįžo.

Sugrąžink jį man, Tėve, maldauju, padaryk stebuklą. Jei sugrąžinsi tokį švelnų, aš jį sušukuosiu, nuprausiu, pabučiuosiu, ir mudu drauge keliausime pas tave.

26 *Kembridžas, Harvardo universitetas, 1944 m. gruodis*

Tonijau,

šiandien ne sekmadienis, bet man pilnos akys ašarų, todėl rašau tau, rašau ispaniškai, mano meile.

Aš Kembridže*, atvažiavau aplankyti Santiljanos**, jis vis dar profesoriauja ir tebėra toks pats, be galo geras, tik plaukai pražilę ir atrodo susikrimtęs. Duok Dieve, kad būčiau apsirikusi! Atvažiavau čia pamąstyti apie tave. Niujorke per daug triukšmo, ir nepakankamai gerai girdžiu vidinį balsą. Praėjo penki ilgi mėnesiai nuo tada, kai išvykai, ir aš nežinau kur. Penki ilgi mėnesiai, per kuriuos negyvenau, nedirbau ir taip menkai prisižiūrėjau. Pradedu galvoti apie gyvenimą be tavęs, ką padarysi? Gal aplankyti tavo motiną? Kyla tokių minčių. Bet, svarbiausia, turiu pasirūpinti savimi, kaip rūpinuosi tavimi. Ak, Tonijau, to negali būti, privalai grįžti pas savo pelytę Konsuelą, ir tada visi varpai ims skambėti skaidriai ir džiaugsmingai lyg Kristaus gimimo

* Harvardo universitetas Kembridže, netoli Bostono.

** Džordžas de Santiljana, Kembridžo Harvardo universiteto mokslininkas ir profesorius. Šeimos draugas.

naktį, tu juos išgirsi ir sugrįši kaip geras vyras, ir daugiau niekada neišvyksi vienas...

Mano Tonijau, laukiu tavęs ir tau šitai prisipažįstu, žinau, kad sugrįši ir mylėsi mane, mylėsi savo namus. Meile, didžiulio liūdesio valandomis girdžiu žmones, kurie jau norėtų tave palaidoti. Ne, tu nemirei, mano turte, ne, nes aš jau būčiau atšalusi.

Bet vykime šias blogas mintis, rytoj grįžtu į Niujorką, į savo mažą butelį Lesingtono prospekte*. Grįšiu ramesnė, nes jaučiu, jog priartėjai prie manęs. Gal geros naujienos jau pakeliui. Tu pats, savo rankomis, turi įteikti man kalėdinę dovaną. Negaliu patikėti, kad nesugrįši, todėl ir lieku Niujorke, šiame geležiniame mieste.

Laukiu tavęs. Centrinis šildymas namuose kelia daug triukšmo, jam taip pat skauda pilvą, o mane vis dar kankina sulaužytas pirštas. Nesugebu kurti gražių laiškų ir labai stengiuosi rašyti aiškiai, kad vieną dieną galėtum juos perskaityti. Ak, Tonijau, tu mane gąsdini, mano gyvenimo meile!

Dabar, išsiverkusi, pajutau palengvėjimą ir apsiraminau. Esu vienut vienutėlė, tik Konsuela ir Konsuela! Bet baimė, kad negrįši, išlėkė pro langą. Grįžusi į Niujorką, kasdien vaikščiosiu pas daktarą ir gydysiu pirštą. Taip pat kasdien perrašysiu ištisą *Mažojo princo* puslapį, o kai baigsiu, būsiu išmokusi prancūzų kalbą. S. išmokė mane sakyti „jei būčiau“, o ne „jei buvau“, ir labai norėčiau tai įsiminti.

Šįvakar atsigulsiu dešimtą valandą, turiu išsimiegoti, turiu tapyti, skambinti pianinu, rašyti... Vėliau, kitais metais, dirbsiu šiek tiek daugiau. Padėk man padaryti darbą iki metų pabaigos.

---

* Konsuela išsinuomojo dirbtuvėlę tame prospekte, iš kurio buvo įėjimas į didelę Blumindsdeilio parduotuvę, kur ji dirbo.

Galbūt patartum aplankyti drauges, „senes“! Bet ne! Neturiu ką joms pasakyti. Rašysiu istorijas tau, mano meile!

Tavo Konsuelita.

27 *Bikmano aikštė, Nr. 2, 1945 m. pradžia*

Greit bus šeši mėnesiai, kai jūs paskelbtas dingusiu be žinios, mano vyre, mano meile, veltui rašau laiškus visoms organizacijoms, mėginančioms surasti didįjį karo pražuvėlį, Raudonajam Kryžiui, Vatikanui, Prancūzijos atstovybei Vašingtone, kreipiuosi su prašymais į visus generolus ir politikus, kuriuos abu pažinojome. Niekas man neatsakė, net dėl paguodos. Dingusio be žinios vyro žmona visada varžo, tai nenormalu, su ja negalima elgtis kaip su paprasčiausia našle. Ji neturi teisės visiškai nuliūsti ir gedėti, bet taip pat negali juoktis ir rinkti paskutinių rudenio lapų. Jaučiuosi atstumta kaip pamestas daiktas. Sakau sau, jog esu dingusi, kaip ir tu, bet galiausiai mes susitiksime. Gal rytoj gausiu telegramą, pranešančią, kad patekote į nelaisvę ar į ligoninę, kad greit parvažiuosit pas mane, ir valandos pasidarys gailestingesnės, nebebylos to, ką byloja dabar: „Daugiau nieko apie jį neišgirsi“, arba: „Vieną dieną tau bus pranešta, kad jis žuvo X vietovėje...“ Tai kasdienė mano nevilties porcija, mylimasis, kasdieniai pusryčiai, ir vakarinėmis maldomis bergždžiai stengiuosi užkalbėti neviltį. Veltui užsidengiu rankomis akis, kišu galvą po pagalve ar po dušu, veltui neriu į svaiginantį teatro ar gatvės šurmulį – tragiškas mano gyvenimo laikrodis visur mane suranda. Nežinau, meile, kiek tai truks, bet aš silpstu, bijau dėl savo jėgų, dėl dvasinės sveikatos. Žinau, kad ilgai nepratrauksiu...

Paskutiniu metu buvau taip pavargusi, gėda net pasakoti. Rašau „sekmadienio laišką“ truputį susigėdusi, bet ir toliau atkakliai tai darau, nes šie laiškai – vienintelis ryšys, jungiantis mane su tavimi.

Toks įspūdis, jog kalbuosi su tavimi, o ne rašau, ir tu atsakai neakivaizdžiai, ramini mane ir net paguodi. Tada vėl tampu tavo žmona, nusiperku gražią suknelę, einu pas Arnoldą ir sėdu prie to paties stalo, kur pietaudavome abu, viena ragauju prancūziškus patiekalus, su šypsena paduotus paties Arnoldo, kuris visada paklausia, ar neturiu žinių iš tavęs. Tos dienos, kurias tik tu gali padovanoti, man kaip didžiausios šventės. Jaučiu, kad kažkur manęs laukia gyvenimas, šalyje, kurioje esi tu, nesvarbu kokioje, ir kaip laivas, keliantis bures, kuriu daugybę planų ir stengiuosi juos įvykdyti. Taip nusprendžiau pradėti naują knygą. Pavadinau ją *Kaimas su žvake.* Parašiau dar tik dešimt puslapių, bet jaučiu, kad darbas eisis greitai. Taip pat pradėjau iliustruoti *Akmeninę nuotaką,* kuri balandžio mėnesį išeis Brentano leidykloje. Šį kūrinį skirsiu tau. Gal tai bus pirmoji ir paskutinė mano knyga, jei negrįši manęs padrąsinti.

Rankos vis dar nevikrios nuo tada, kai Leik Džordže susilaužiau pirštą. Nepajėgiu net spausdinti mašinėle ir vos rašau plunksna, neįstengiu iš rankinės išsitraukti metro ar autobuso bilieto. Štai kokie mano, vargšelės, reikalai...

Tavo leidėjas sako: „Negaliu duoti sutartos sumos, nes dar prisidaryčiau rūpesčių, jūsų vyras prašė duoti, bet kur jis dabar? Negaliu taip elgtis. Jūs – tai ne jis. Sent Eksas dingęs, bet jei vieną dieną bus paskelbta ir įrodyta, kad jis miręs, jūs tapsite paveldėtoja ir būsite turtinga, nes jo knygos perkamos labai gerai. Banke jam turiu pinigų. Kadangi jūs – jo žmona, vieną dieną gausite didžiules sumas. O kol kas tai neįmanoma“.

Nežinau, kaip toliau gyvensiu, jei tavo leidėjas man nepadės. Galiu sėsti į kalėjimą, jei nesumokėsiu skolos dantistui, nors ji ir nedidelė, bet neįsivaizduoju, kas būtų, jei sunkiai susirgčiau. Į nieką neturiu teisės.

Tos pinigų istorijos labai bjaurios, bet tai vienintelės mano istorijos, ir iš vienatvės net įsigudrinau rasti jose malonumo. Ką daryčiau, jei nereikėtų savęs klausti: kaip susimokėsiu už gydymą, namą, atostogas? Nors ir labai kenti, nors netekai vilties, vis tiek esi žmogus, o aš myliu saulę, tyrą orą, vaiskų dangų, tankius medžius ir, prisipažįstu, svajoju apie vasaros atostogas. Būsiu viena, nuliūdusi, tapysiu, toliau tau rašysiu, ir kas žino, gal Dievas ką nors pasakys apie tave. Mano paveikslai žmonėms patinka, maža to, šį mėnesį pardaviau dvi drobes ir dabar galiu pasisamdyti sekretorę, susimokėti už autobusą ir butą ir džiaugtis nesulaikomu pavasario artėjimu...

ANTRA DALIS

GRĮŽIMAS IŠ NIUJORKO
1946–1954

„Šis bokštas girtas. Aš viena.
Ir toliau tikrai myliu žvaigždes“.
(Taip Konsuela užrašė ant atviruko Pizoje,
1952 m. spalis)

1 *Paryžius, 1946(?) m. pavasaris*

Sprendžiant iš tavo laiškų, aš priklausau tavo šeimai, tai šeimai, kurią mėgsti globoti ir nori žinoti, jog ji gyvena darniai: derlius turi būti apsaugotas nuo lietaus. Bet tu negalėjai sugrįžti ir apsaugoti savo derliaus, savo Konsuelos. Gal nepakankamai troškai? Tu mėgai globoti silpnuosius, o mane palikai vienui vieną.

Bet stengiuosi, kad namai ir toliau būtų gyvi. Dabar pavasaris, ir aš ganau dideles puokštes rožių, kurias parsivežu iš turgaus arba iš kaimo, kai draugai pasikviečia į užmiesčio vilą.

Šiandien parvažiavau iš Orleano. Draugai, turintys daug vaikų, apgyvendino mane gražiame Montespan viešbutyje. Suprantu, kodėl ši ištaiginga pilis ant Luaros kranto paversta viešbučiu. Porai būtų per daug liūdna šitose milžiniškose salėse, kurioms niekas neįpučia dvasios, ir tie Libano kedrai pernelyg niūrūs dviem įsimylėjėliams pernelyg dideliame parke...

Aš noriu visko, o teturiu mažą butelį*, pilną gėlių ir dainų. Tik nebežinau, kam dainuoti. Vis dar skauda širdį. Pasaulis man per didelis, pradėjau laužyti gyvenimui kojas, taigi aš žuvusi, nebemoku gyventi ir sakau sau, kad greitai

* Barbė de Žui gatvė, Nr. 24.

reikės persikelti į kitą planetą... Visa tai nelabai linksma. Bet, žinai, viščiukas nemato toliau savo kojyčių ir jam reikia piemens, kuris jį saugotų nuo blogo oro ir klaidžių kelių.

Aš turiu ramų gyvenimo uostą, TAVE, ir atplaukiu į jį bet kada, bet kokiu oru, nes jis priima mane, kai tik noriu, ir tebūnie palaimintas Dievas, kuris tave sukūrė ir užvedė ant mano kelio...

2 *Paryžius, 1946 m.*

Žinai, aš rašysiu ir rašysiu. Niujorke savo laiškus pavadinau sekmadienio laiškais, nes tau rašyti pradėjau vieną sekmadienį po mišių. Tie laiškai būdavo paruošti, jei koks tavo draugas kariškis būtų atėjęs manęs aplankyti ir perdavęs juos tau *underground**... Išverkiau visas ašaras, mano meile, o dar reikėjo plėšytis, kad rasčiau pastogę sau ir Hanibalui, jūsų buldogui, kurį taip mylėjot Niujorke. Kai krausčiausi iš Gretos Garbo buto, baltos sienos buvo išterliotos dėmėmis, likusiomis nuo muilo burbulų, kuriuos Hanibalas vaikydavosi ir sprogdindavo. Pamenat, klausiau jūsų, kodėl išmokėte šunį puldinėti muilo burbulus. O jūs atsakėt: „Laukiau tokio klausimo, Konsuela. Matote, šunų atmintis labai trumpa, ir kai išvyksiu, jei negalėsite jo laikyti, atiduosite kuriai nors draugei į kaimą. Galvoju apie ponią E., kuri pažadėjo jį paimti, jei jis mums trukdys. Jei atiduosite jai Hanibalą, grįžęs nuvažiuosiu jo pasiimti, ir jei jis manęs nepažins, aš jo nemušiu, o pūsiu muilo burbulus, ir tada jis žinos, kad šeimininkas sugrįžo“. Dabar aš viena, mano Toni-

* Slapčia, nelegaliai *(angl.)*.

jau. Jūs negrįžote. Bet jūs amžinas, mano vaike, mano vyre, aš nešioju jus savyje kaip mažąjį princą, mes nepažeidžiami. Tikrai nepažeidžiami yra tie, kurie, kaip ir mes, maudosi šviesoje, tyroje kūryboje. Skaitau ir skaitau paskutinį jūsų laišką. Buvau sujaudinta, kad pagaliau supratote mažąją Konsuelą, „aukso plunksną", kaip dažnai ją vadindavot, žavingąją Erškėtrožę, tokią pat erškėtrožę kaip ir tas žiedelis, kurį nuskyniau pas mūsų draugus Vertus Sent Amūre, jų kaimo sodyboje. Aš galvoju apie Vertus. Apie tai, kokie neregėtai malonūs jie buvo, kai paprašiau jūsų skirti *Mažąjį princą* ne man, o mūsų draugui žydui Leonui Vertui, kuris mus priglaudė kaime, kai prasidėjo įsimylėjėlių kivirčai. Jo namuose buvome tokie laimingi. Deja, ta laimė truko taip trumpai. Kas dėl to kaltas? Mielasis, aš laiminga, kad sužinojote, kaip jus myliu, laiminga, kad supratote, jog atidaviau jums visą jaunystę, visą gyvenimą ligi pat amžinybės.

Laiminga, kad apšviečiau jūsų gyvenimą tegul ir menkute savo žvaigžde. Prieš išvykdamas buvai toks nusiminęs. Nežinojau, kaip tave išblaškyti, ir siūlydavau nueiti į Centrinį parką pažiūrėti žvėrių: dažnai eidavom pažiūrėti tigrų, šimpanzių, ir nors nemėgsti beždžionių, maitindavai jas iš rankų, mano kišenės būdavo pilnos riešutų, kad galėtum dalyti juos visiems, kurie tave apsupdavo, ir man vargais negalais pavykdavo priversti tave nusišypsoti. Kiaurą dieną būdavai rūškanas, apsiniaukęs, tada paimdavai dideles žirkles ir darydavai iš popieriaus lėktuvėlius. Tie lėktuvėliai skraidydavo, o kadangi dažnai juos laidydavai, sykį pas mus atėjo policininkas ir paprašė daugiau nešiukšlinti Niujorko gatvių. Tu nusišypsojai, bet iš veido išraiškos supratau, kad nesi laimingas. Laimingas būtum tik tada, sakei man, jei gautum leidimą prisijungti prie savo eskadrilės, 2/33 grupės, galėtum kautis, jei į tave šaudytų. Reikėjo fotografuoti, visi tai žino, iš lėktuvų, skrendančių kiek įmanoma že-

miau. Niekas nenorėjo, kad skristum, bet tu taip užsispyrei, jog pasiekei savo.

Aš nesiskundžiu, Papuase, nors esu viena, nors našlė, nes žinau, kad išvykai laimingas, juk pats sakei: „Reikia, kad mane apšaudytų, kad jausčiausi tarsi nuplautas, kad jausčiausi švarus tame bjauriame kare".

Dėl nieko nesigailiu šioje praeities istorijoje. Svarbiausia, nesigailiu, kad važiavau pas tave į Niujorką. Kad atsakiau į tavo paskutinį šauksmą. Į meilės laišką, kuriame kvietei atvažiuoti ir priglusti tavo glėbyje. Turėjai labai artimą draugę, princesę Nadią de Bragans. Nadiai aš dėkinga už visas telegramas, kurias atsiuntei man į Opedą. Tai ji kartą pasakė tau pas savo krikštamotę: „Klausykit, Sent Eksai, juk nevesit vienos tų blondinių, su kuriomis vaikštote? Tai kodėl nepasikviečiat Konsuelos, ji tikriausiai šąla ir alksta Opedo kaime, kur gyvena visai viena?" O jūs atsakėte: „Nadia, priminkit, kad prieš grįždami namo užeitume į paštą ir išsiųstume Konsuelai telegramą". Ir aš atvykau pas tave. Prisimenu, ką Niujorke man sakė Andrė Morua žmona, jos buvo teisybė: „Kai išteki už rašytojo, įstoji į vienuolyną, į tokį vienuolyną, kuris neturi pavadinimo ir kurio regulą reikia sukurti, viską privalai pastatyti taip, kad niekas nepastebėtų, nelyginant voriukas, audžiantis tinklą ir pradedantis darbą iš naujo, kai jį nubraukia šepečiu. Taip, jis audžia tinklą iš naujo. Štai koks rašytojo žmonos gyvenimas".

Kalbu ir kalbu, bet tik todėl, kad taip mėgai mano šnekas. Visada sakydavai: „Pasakok man istorijas, mažyte Konsuela, kartais, kai pasiklystu tarp žvaigždžių ir nebežinau, ar čia pašvaistė, ar Žemė siunčia man signalus, tariu sau, kad tai mane šaukia mažytė Konsuela, ir būk tikra, aš tave pamatysiu. Skrendu ten, kur liepi. Tavo istorijos rodo man kelią".

Taip, mano Papuase, prisimenu visus švelnius žodžius, kuriuos sakei. Tonijau, aš ne viena, netikiu, kad jūs išėjot.

Taip aiškiai jaučiu jūsų buvimą, jūsų žvilgsnį, įsmeigtą į mane ilgai ilgai. Daugiau nedarysiu nieko o nieko, kas jums nepatiktų, kas mus tolintų vieną nuo kito net ir dabar, kai išėjot. Baigėsi didieji įsimylėjėlių kivirčai. Aš viską užmiršau – jūsų atostogas, išvykas, savo laukimą. Reikėjo, kad visa tai nutiktų, kad per visa tai pereitume. Širdyje šėldavo audra, bet vos uždėdavote arkangelo rankas man ant kaktos ir ištardavote žodžius, kurie man šventi, meilės, švelnumo, ištikimybės žodžius, viskas būdavo atleista. Jūsų troškimas būdavo stipriausias, stipresnis net už meilę mažytei Konsuelai. Kartu su saviškiais turėjote dalyvauti viskame, ką patyrė jūsų tėvynė, dalytis vargu, alkiu, nugalėtųjų pažeminimu. Labai greit perpratau tą troškimą. Troškimą, verčiantį kęsti skriaudas, padarytas jūsų draugams. Norėjote nusiplauti toje kulkų upėje, savo kailiu pajusti tą karą. Taip, vos atsidūrusi Niujorke žinojau, kad jūs išvyksit.

3 *Paryžius, 1946 m.*

Tyla vis labiau slegia. Aš viena, be tavęs. Net išsiunčiau į priemiestį merginą, spausdinusią mašinėle, nes ji užkamuodavo mane klausimais. Verčiau jau būsiu su tavimi akis į akį nei atsakinėsiu į kvailus klausimus po kiekvieno padiktuoto sakinio. Galėčiau tau rašyti ranka, bet truputį bijau balto popieriaus, o kai rašau mašinėle, žodžiai atrodo ne tokie skaudūs.

Visą savaitę pratinausi prie naujo gyvenimo savo bute. Aš skiriu pasimatymus, bet niekada į juos nenueinu, baru save, prarandu laiko nuovoką, net judu lėtai.

Tu, Tonijau, žiūri į mane iš beribių erdvių, o aš glostau tavo gipsines galvas, kurias nulipdžiau, ir man to užtenka.

Šį vakarą laukiu sodininko-selekcininko žmonos, jis išvedė naujas rožių veisles, kurias nori pavadinti Konsuela ir Sent Egziuperi. Mielai sugalvočiau slėpiningos šviesos vardą, kažką, kas bylotų apie mus jungiantį magišką ryšį. Bet manau, kad mudviejų meilė neapibrėžiama.

4 *Paryžius, be datos (1946?)*

Man taip liūdna, kad mūsų šuo nugaišo. Hanibalas nuolat primindavo jus, ir kol jis buvo gyvas, gyvas buvote ir jūs. Prisimenat, jis pas mane atvyko dėžėje. Tada gyvenau mediniame užmiesčio namelyje Vest Porto paplūdimyje netoli Niujorko. Tame namelyje žaidžiau šeimos motiną su Deni vaikais. Jo žmona išskrido pas kitą... Guodžiau vargšą Deni, kuris taip pat mane guodė dėl trejų metų atostogų, kurias buvo pasiėmusi mūsų pora. Man sekėsi geriau nei Deni. Jūs aplankydavote mane bet kur šioje Žemėje ir visada surasdavot. Atvažiuodavote apsikrovęs brangiomis dovanomis ir pasakodavot *Tūkstančio ir vienos nakties* istorijas. Paskui išvykdavot pasakęs: „Taip, labai liūdna, kad daugiau negaliu būti jūsų vyras“. Ką gi. Žmonės pripranta prie visko. Tavo išvykos pasidarė normalus daiktas.

Laikei mane maža mergaite ir kartais drįsdavai garsiai skaityti liepsningas dedikacijas, kurias ant savo knygų rašydavai gerbėjoms. Ir sušukdavai: „Jei nebijočiau būti pagyrūnas, paskaityčiau tau laiškus, kuriuos skiriu poniai E.* Žinai, rašytojai griebiasi visų priemonių, kad jų žodžiai gundy-

* Kalbama apie paskutinę Sent Egziuperi meilužę, kuri jam labai padėjo padaryti rašytojo ir visuomenės veikėjo karjerą. Jam dingus ji stengėsi, kad Konsuela būtų ištrinta iš jo legendos. (Žr. įžangą.)

tų ir kerėtų. Tu dažnai pavydėdavai, kai man išsprūsdavo kokia intymi frazė, bet, supranti, mano amatas – gerai rašyti! Būtų normalu, jei džiaugtumeis mano meilės pergalėmis. Nemėgstu vaidinti Don Žuano, bet žinok, žmona, kad esu tavo vyras ligi mirties ir kad mudu niekada nesiskirsime". Bet grįžtu prie Hanibalo... Taigi vieną šeštadienio vakarą tavo automobilis sustojo prie mano kotedžo. Visada pasitikdavau tave su meile, lyg būtum išvykęs vakar, tu atveždavai šokolado, pyragaičių, dažnai ir šampano. Bet tądien krovei ir krovei iš automobilio vieną lagaminą po kito, paskui dėžę... Nors namai buvo pilni draugų, tu nesivaržydamas pasakei: „Nesirūpinkit, aš permiegosiu hamake. Tik noriu įteikti gražiausių dovanų Konsuelai. Aš toks laimingas matydamas, kaip ji spindi iš pasitenkinimo atidarinėdama net mažiausią dėžutę, atplėšinėdama net mažiausią paketėlį". Tąsyk puoliau prie vienuolikos siuntinių, supakuotų į įvairias kartonines dėžes, perrištų paauksuotomis virvutėmis. Bet nekantravau atidaryti didelius nerimą keliančius kraustulius. Pažvelgiau į lagaminus ir pamačiau, kad ant jų užrašytas mano vardas. Atrakinau pirmąjį, nes prie rankenos buvo pririšti raktai. Jame sušiugždėjo rausvas šilkas ir balti apatiniai, tarsi nuotakos kraitis. Antrame lagamine buvo juodi baltiniai su tikrais dramblio kaulo ir ochros spalvos nėriniais, lygiai tokie, kokius *Žydrajame angele* vilkėjo Marlena Dytrich! Užvožiau jį beveik pasipiktinusi, nežinodama, kam man juos pirkai, juk metų metus kartojai, kad moteris daug gražesnė visiškai nuoga nei apsikarsčiusi krūva kaspinų...

Baigdama apžiūrą, atidariau dėžę. Tu pasilenkei, norėdamas pažiūrėti man į veidą, nes aš tupėjau, mėgindama atrakinti varinę spynelę. Tada išgirdau pragarišką urzgimą ir... Hanibalas iššoko iš sumaniai padarytos dėžės su skylutėmis, kad galėtų kvėpuoti, ir visais patogumais, skirtais šuniui... Jis buvo jaunas, vos trijų mėnesių, žavus ir meilus. Staiga prisi-

miniau šunis, kuriuos turėjau San Salvadore, kavos plantacijose. Ir porą vokiečių aviganių, kuriuos padovanojo Meterlinkas ir kuriuos pavadinau Pelėju ir Melizanda: jie buvo geresni detektyvai už viso pasaulio šerlokus holmsus. Dar prisimenu tavo veidą nušvietusią šypseną, kai priglaudžiau šunį ir pasakiau: „Pavadinsiu jį...“ Tada pažvelgiau į tave. Širdies rožės žydėjo tavo akyse, ant lūpų, ant kūno, panašaus į medį, tu stovėjai kambaryje ir visą jį užėmei, užpildei pilkos flanelės kostiumu, prie milžino pečių tvirtai prikabintomis rankomis, dviem delnais, uždėtais ant įsitempusių strėnų, lyg būtum ruošęsis pagauti mano širdį, kurią geidei vėl užkariauti, arba dangų, kuriame norėjai paklysti... Kiek sutrikdyta magiškos tavo žvilgsnio jėgos, švelniai pasakiau:

– Pavadinsiu jį žymaus romėnų karvedžio vardu, Hanibalu...

Tada tavo akis aptemdė liūdesio šešėlis.

– Tau nepatinka Hanibalo vardas? – paklausiau.

– Ne, Erškėtrože, jis man patinka, tik tu niekada neišmoksi jo parašyti prancūziškai. Ir žinai, nors nesu prietaringas, bet karvedys Hanibalas iškeliavo toli į dykumą kariauti ir nebegrįžo...

Tada aš taip neatsargiai pasakiau:

– Tačiau jūs visada sugrįžtat, Tonijau, mano mylimasis...

5 *Paryžius, be datos (1946?)*

Mano vyre, mano Tonijau, dabar, kai iškeliavai į žvaigždes, man liko tik prisiminimai, kuriuos galiu pasakoti, ir tavo pėdsakai.

– Kodėl taip nerimauji dėl gyvenimo? – klausdavai tu.

O aš atsakydavau:

– Todėl, kad tu jaudiniesi dėl kiekvienos mūsų gyvenimo dienos, žmona turi nuraminti vaiką, laikyti namus iš vidaus, o mano vyrui reikia ilsėtis. Kai pasijuntu nenaudinga, kankinuosi labiau nei kuri kita moteris, nes drebu vien pagalvojusi, jog tau iškilo sunkumų per naktinius skrydžius. Užuot sakiusi: „Aš tave myliu", verčiau sakyčiau: „Aš galvoju apie tave". Tu – mano tikslas, mano gyvenimo prasmė, jei nukrisi tu, žūsiu aš".

– Žinai, aš irgi bijau. Prisiminiau, kas mums su Dori nutiko Kolonijinėje parodoje. Pameni, aną vakarą mugėje aš su juo šokau parašiutu. Šuoliui turėjome tik keturiasdešimt metrų. Žinok, aš labai bijojau, nes supratau, kad susilaužysiu kaulus, jei neužteks tų keturiasdešimties metrų. Dori prisipažino, jog jis irgi labai bijojo ir pulti į tuštumą išdrįso tik todėl, kad aš tai padariau. Bet iš pradžių nė vienas iš mūsų neketinome susigundyti tokia mugės pramoga... Mes nugalėjome baimę. Kai gyvenome tavo name Nicoje, Miradore*, sapnavau keistą sapną. Kelyje sutikau Dievą, ir Dievas man pasirodė tai užsidegančios, tai užgęstančios žvakės pavidalu. Aš jam pasakiau: „Norėjau tave susitikti. Žinojau, kad tu šviesa, labai atsiprašau, aš tikras kvailys, o gal aš jau miręs arba sapnuoju... Bet man taip reikia tavo pagalbos... Mano žmona nuo manęs nutolo, nes paprašiau jos vėl tapti netekėjusia moterim... Iš namų išvažiavau prislėgta širdimi. Kasdien meldžiau tave atleisti už šią nuodėmę. Dieną man pavykdavo užsimiršti, bet vos atsigulęs imdavau galvoti apie žmoną, nežinančią, kaip gyventi vienai. Užmigęs visada kartodavau: „Dieve, Dieve", nes jau nebežinojau, kokiais žodžiais reikėtų maldauti malonės arba atpirkimo..." Įsivaizduojat, vieną naktį sapnavau štai

* Enrikės Gomeso Kariljo dvaras Nicoje, kurį paveldėjo Konsuela.

ką: visi pasaulio kvapai, gėlės, gyvybė, žemės druska staiga dingo dėl klimato pokyčio, ir aš išgirdau skambant varpus, skelbiančius: „Jūsų žmona mirė“. Ir nuo Žemės paviršiaus išnyko visokia gyvybė, visi gyvenimo malonumai. Klaidžiojau dieną naktį ir galop sutikau senį, kuris man pasakė: „Jūsų žmona sugrįžo, ji nemirė... Šnekama, neva ji paskendo, bet tai netiesa...“ Ūmai, lyg burtų lazdele mostelėjus, vėl pasirodė šviesa, gėlės, visa žemės druska, mane užplūdo džiaugsmas, ir tai jau nebuvo varginančios klajonės, o gražiausias ėjimas į savo židinį, aš keliavau tyra širdimi ir sakiau sau: „Daugiau niekada nepaliksiu namų, taip bijau, kad šviesos vėl neužgestų... Tegul mano žmona nemiršta, tegul nedingsta žemės druska...“ Matai, mano mergyte, gyvybė ir mirtis yra viename peizaže, mes nenorime jų maišyti, bet nuo mūsų tai neprikłauso.

Mylėjau tave, kai taip man kalbėdavai, beveik pašnibždomis, ir pasakodavai savo vaikystės istorijas. „Nemėgstu diskusijų, ratelių, štabų, politinių pietų, interviu. Atrodo, jog tada gaištu laiką, – rašei man iš Alžyro. – Dešinės ir kairės istorijos man nuobodžios. Politikai neturi ritualų, jie tik rėkauja, davinėja netikras priesaikas, ir aš nenoriu klausytis jų kalbų“.

Ne taip kaip teoretikai, tu nesišvaistei skambiais žodžiais, kad parodytum žmonėms savo žmogišką nerimą, tačiau mylėjai Žemę, savo planetą, savo namus, žmoną, nes jų atsisakei. Tu galėjai miegoti, nes atsižadėjai miego, buvai gražus, nes įžvelgei klouno grožį, žinojai, kad tik žmogus be kaukės geba skleisti aplink save laimę, kad perlai šalti ir beverčiai, mėgai žaisti su vaikais, kad nematytum, kaip sensti. Kartą vienas labai pasipūtęs brangakmenių kolekcininkas tavęs paklausė, kokioje šalyje tavo turtas, tavo pilys ir žemės. Tu pakėlei antakius, pirštais taip vikriai sukinėdamas dramblio kaulo kauliukus, kad kolekcininkas net pavydėjo. Paskui atsakei:

– Jei staiga mirtumėt, ar manote, kad jūsų perlai vis dar priklausytų jums?

– Bet aš klausiu, kur jūsų turtas? – nenusileido kolekcininkas.

Ir tu atsakei:

– Turtas? Štai mano vienintelis turtas, tai mano žmona...

Ak, Tonijau, tu gebėjai mokyti darbais, be skambių žodžių ir išdidumo, visada stengeisi eiti toliau už kitus, kad nugalėtum kliūtį, nežinomybę, kad palengvintum kelią tiems, kurie neišdrįso juo pasukti. „Aš bijau, – sakei man, – bijau net smarkaus durų trinktelėjimo už nugaros, bet taip norėčiau išvaduoti žmones iš baimės...“ Nukritęs į dykumą, pamatei akmenų lietų ant smėlio. Baisiausiai stebėjaisi atsidūręs ten, kur dar nebuvo žengusi niekieno koja. Nemokėjai paaiškinti, kodėl smulkių akmenėlių lietus iš dangaus krinta ant smėlio. Nusiminęs dėl savo neišmanymo, ėmei aprašinėti akmenų lietų. Tądien supratai, kad žmogui trūksta tik to, ko jis nežino, ir norėjai tą žmogų šviesti, mokyti...

Kaip gailiuosi, kad pristigau drąsos sėsti į lėktuvą, skristi į jūsų kalną Atlaso pietuose ir iš rankų šerti gazeles. Esu tikra, vieną dieną ateisiu prie jūsų durų, ir gerai žinau, jog man bus atlyginta už tai, kad pasibeldžiau pas jus.

Čia pradedu po truputį tvarkytis daiktus. Gali būti, kad nuspręsiu su mažu lagaminėliu palikti šią Žemę ir atvykti į jūsų palmyną*.

---

* Atrodo, dingus Sent Egziuperi, Konsuelai užeidavo trumpi priepuoliai, kai ji norėdavo nusižudyti, ir tie priepuoliai graužė ją palaikančias gyvybines jėgas. Užuomina apie palmyną primena analogiškus *Mažojo princo* motyvus.

6 *Paryžius, be datos*

Tavęs čia nėra, bet tu vis tiek su manimi. Tu mane užvedi kiekvieną rytą. Mano gyvenimo šviesa. Grįžtu iš Halių turgaus su moliūgu, lauro lapais, puikiomis tulpėmis, karpiu ir receptu, kaip jį pašauti į krosnį. Šį receptą Halėse davė viena raudonnosė dama, kurios jau keletas kartų atsiduoda raudonuoju vynu... Ji mane pašaukė: „Ei, mamyte, štai ko tau reikia. Jis gyvas, o farširuotas bus dar gardesnis. Pakepinusi krosnyje, aplaistyk didele stikline konjako, uždek, ir bus labai skanu..." Pagal jos receptą paruošiu jį Pjerui ir Evelinai*. Matai, šįvakar nėra nei mėnulio, nei žvaigždžių, kurios palaikytų man kompaniją, ir aš tik stengiuosi nuvyti neviltį...

Vakar, prieš išvykdamas svetur, mane aplankė vienos leidyklos direktorius ir paprašė įvesdinti jį į Pietų Amerikos sluoksnius. Jis išvažiuoja steigti leidyklos tenai. Šviesiausi protai palieka Prancūziją, kuri dabar tėra sena motina, nebeturinti pieno savo vaikams maitinti. Žmonės važiuoja ten, kur šviečia saulė, kur saugu. Tai mane liūdina. Iš Paryžiaus vykstama į Australiją arba bet kur, svarbu tik ištrūkti iš senojo žemyno, kuriam gresia pavojus. Ateina civilizacijos ir žavingo periodo pabaiga, kurią buvai išpranašavęs, ir aš manau, jog mirsiu drauge su ja. Liūdna susitaikyti su savo nuosmukiu, tačiau tame nuolankume yra didybės ir grožio. Aš verčiau renkuosi susitaikymą negu bėgimą... Esu kviečiama į tą saulėtą šalį, kur gimiau, skubinama grįžti ten gyven-

* Turimas galvoje Pjeras Larivė, Konsuelos draugas antikvaras, ir Evelina, kiek liguista mergaitė, kuriai Sent Egziuperi pora patarė šokti. Užaugusi Evelina, turtinga garsių aukštosios mados namų paveldėtoja, taps žymia šokėja, įkurs savo baletą ir važinės po visą pasaulį. Evelina, labai jauna netekusi motinos, laikys Konsuelą savo įmote ir artimai bendraus ligi pat jos mirties.

ti, bet bijau, jog jau nebegalėsiu pakęsti karščio. Man turbūt labiau patiktų stebėti smėlio kopas, bučiuoti saulę į veidą, kaip tu mokėjai daryti. Statau tulpių ir mimozų puokštę ant savo pianino. Šį vakarą laukiu draugų, jų muzikos, lašelio žmogiškos šilumos... Pavasaris labai vėluoja, kai pažiūriu į medį už lango, bet Halėse radau daug žalumynų ir su spalvotais popieriukais kuriu pavasarį savo kambaryje...

7 *Paryžius, be datos*

Tonijau, mano meile, Einšteinas buvo teisus. Jis pasakė gražiausią pagyrimą, kokį tik galima tau sugalvoti: tai buvo po pietų Niujorke. „Aš nerėšiu kalbos, bet jūs, Erškėtrože, ištekėjote už žmogaus, kuris išgelbės pasaulį, jis jaunas, jis matematikas, kilęs iš tokios šalies, įleidęs šaknis, privalote juo didžiuotis. Be to, turi tik vieną titulą, mechaniko, jis dirbo su žmonėmis, jiems patarinėjo ir vadovavo. Užtikrinu, kad didžiuositės savo vyru, nes jis bus laikomas didvyriu". Taip, aš turėjau daug priežasčių didžiuotis. Buvau tau mažoji princesė, gėlė, tu visada kalbėjai sąžiningai ir širdingai, buvau tavo rožė, o tu, be abejonės, buvai mažasis princas. Sakydavai man: „Matot, mergyte, jei numirsiu, tai lygiai taip, kaip pasakoju *Mažajame princе:* kūnas nieko nereiškia. Mums lieka žvaigždės, kur aš gyvensiu". Tu troškai sužinoti pasaulio paslaptį, bendrauti su kosmosu, su visata, norėjai kiek širdis geidžia vaikštinėti po planetas. Ir savo gėlę nupiešei su dygliais ne todėl, kad aš pikta ar agresyvi, o todėl, kad norėjai, kaip pats sakei, pavaizduoti mano ispanišką drąsą, ispanės išdidumą...

Niekas negalės kaip reikiant suprasti mudviejų meilės. Nors tave supo pulkas gerbėjų, aš nelabai pavydėjau, nes

mus jungė tobulas ryšys, visiškas susiliejimas. Todėl nesisielojau net tada, kai tvirtinai, jog tau reikia laisvės. Tu man padovanojai meilę, o aš tau padovanojau didelę aistrą, peržengusią visas įprastines ribas. Pameni, kartą parėjai namo ir paklausei:

– Mergyte, ar tu mane myli?..

Nežinodama, kur lenki, sumurmėjau kažką neaiškaus...

– Na taip, žinoma...

– Tai eikš, atsisėsk man ant kelių...

– Bet kas tau yra?

– NRF* redakcijoje viena moteris būrė man iš delno linijų. Ji labai graži ir kuteno rankas. Noriu ją susirasti, kad paliestų mane visą... Ar leisi?

Aš atsakiau:

– Žinoma... Bet paskubėk, tegul viskas įvyksta greitai, nenoriu, kad ji tau dar labiau patiktų...

– O, ačiū, aš tau viską papasakosiu.

Ir išėjai. Bet grįžai anksčiau, nei tikėjausi, ir pasakei:

– Žinai, ta moteris kvaila. Nusivedžiau ją į barą truputį paplepėti, ir ji ėmė vaizduoti nežinia ką. Užsipylė visą buteliuką kvepalų, kurių kvapas mane pribaigė. Nuolat kilnojo į viršų mažąjį pirštelį ir demonstratyviai rodė briliantus. Tada aš pasiūliau: „Gerai, ponia, važiuojam į užmiestį“, o ji atsakė: „Ak, žinote, Sent Eksai, aš jus myliu, bet noriu, kad pirmiausia man pasimergintumėt...“

Aš jai atkirtau: „Ak, žinote, ponia, aš neturiu laiko, dėkoju“. Ir nuėjau sau.

Džiaugiausi klausydama tavo žodžių, Tonijau, mano meile, nes, kad ir kur būdavai, visada sugrįždavai pas mane. Sakydavai: „Matai, Erškėtrože, aš turiu tik tave, nes tu –

* *Nouvelle Revue Française* – mėnesinis literatūrinis žurnalas, pradėtas leisti 1909 metais.

mano gyvenimo duona, mano žemės druska, tu mane maitini". Tuos meilės žodžius, tuos slaptus prisipažinimus kalbėdavai man ispaniškai. Tu, atkakliai vengiantis anglų ir bet kurios kitos kalbos, išskyrus prancūzų, išmokai ispaniškų žodžių iš meilės man. Laukiu tavęs amžinai, Tonijau. Norėdamas mane paguosti, dažnai rašydavai: „Netikėk, jei tau kas sakys, kad aš nukritau, kad dingau, kad patekau į nelaisvę. Aš grįšiu. Prašau, nedaryk taip, kaip kitos amerikiečių moterys, kurios išteka antrą kartą ir turi du sutuoktinius, kai jų vyrai grįžta iš karo". Aš niekuo netikiu, mano vyre, mano meile, gal tu tik įstojai į vienuolyną kokioje nors planetoje, iš kur greit duosi ženklą, kaip esi įpratęs, ir aš tuoj pat susikrausiu daiktus ir vyksiu pas tave.

8 *Paryžius, be datos*

Namuose turiu lapę, mažą lapiuką, kuris čia puikiai jaučiasi, bet štai jau keletą dienų tapo šiek tiek nervingas. Apimtas nevilties, nušoko nuo židinio ant žemės, išgirdęs dainuojant gražias ispaniškas dainas. Vienas sevilietis gitaristas po savo numerio radijuje kartkartėmis ateina pas mane, ir aš klausausi mėgstamiausių flamenko dainų. Po karo retai turiu laiko pasimėgauti savo brangia muzika. Taip menkai susitvarkiau gyvenimą, kai tu išvykai... Norėčiau nulipdyti dar keletą skulptūrų, keletą formų, kurios mane traukia kaip gyvi žmonės ir prašyte prašosi įkvėpti joms gyvybės. Piešiant dažnai pavyksta įpūsti joms dvasios, ir aš galvoju apie tas laimingas dienas Nort Hauze, kur tu šalia manęs piešei garsiąsias *Mažojo princo* iliustracijas. Dirbome drauge, kupini meilės ir laimės. Tada tu norėjai su manimi varžytis. Užsirašei į keletą piešimo mokyklų, bet nė vienos neįstengei lan-

kyti iki galo. Mėgdžiodamas mane norėjai spalvų, ir aš tave mokiau, patarinėjau. Bet tau nepatiko mano ryškios spalvos, tu norėjai švelnių „savo krašto spalvų", kaip pats sakei.

Reikėtų labai pasirūpinti visais tavo piešiniais, bet Paryžiaus apylinkėse nebeturiu sodybos, kur buvau įsirengusi keletą dirbtuvių ir didelę biblioteką mūsų meno kūrinėliams susidėti. Vis dar verkiu to gražaus namo La Fejerė* ir jo parko, prisodinto iš Japonijos ir Meksikos parvežtų medžių: ten buvo ištisa siena baltų ir violetinių alyvų, labai aukšta siena, mažiausiai kilometrą nusidriekusi palei Lamartino stiliaus daržą. Bet dabar viskas dingę, medžiai iškirsti per karą gaziferiams įrengti, visa tavo biblioteka išgrobstyta, kaip ir mūsų baldai bei asmeniniai daiktai. Net neprisiverčiau nuvažiuoti apžiūrėti vietovės nei paprašyti atlyginti karo padarytus nuostolius. Atsisakiau visko, ir kai pagalvoju apie La Fejerė, noriu, kad mano prisiminimuose iškiltų tavo veidas, kurio čia nebėra. Bet tai taip pat mane virkdo, ir aš skubu grįžti prie kasdienių darbų, nors negaliu pasigirti, kad daug padarau... Jaučiuosi taip, lyg rankas ir kojas būtų surišusi praeitis, kasdien kantriai laukiu, kol išauš giedras rytas, diena pagimdys naujų paveikslų ir praneš apie tavo neįmanomą sugrįžimą. Gal reikėtų visam laikui apsigyventi mažame ispanų kaimelyje, kur po trisdešimties metų tremties galėčiau kalbėti gimtąja kalba?

Ieškodama paguodos, dabar iš naujo skaitau Federiką Garsiją Lorką, kuris yra neišverčiamas. Kita mano aistra šiuo metu – Goja. Žaviuosi jo piešiniais, ypač pieštais anglimi, kurie intensyvumu pranoksta visus kitus.

---

* Kalbama apie Fejerė valdas Senaro miške Varen Žarsi. Sent Egziuperi jas išnuomojo Konsuelai 1937 metais, kai jų pora gyveno audringą gyvenimą. Šią sodybą ji paliko 1940 metais rašytojo prašoma ir pabėgo į Po miestą, esantį laisvoje zonoje. Skaityti 10 laišką antroje dalyje.

Sutemus, jei židinyje turiu keletą pagalių malkos ir įrankiais nebūnu susižeidusi piršto, užsikuriu ugnį, mėgaujuosi kruopele ramybės ir sakau sau, kad rytoj išauš kita diena. Nesyk geidauju, kad mirtis ateitų netrukus, bet laukiu jos kaip gera krikščionė, nuolankiai, nors nervai dažnai neišlaiko, nes nebemoku vaidinti komedijos. Man dar lieka pieštukas, kai rankos nenuilsusios, ir jei nenuilsusios, rašau jums. Šiandien atsisveikinu su jumis, mylimasis.

9 *Paryžius, be datos*

Tau patikdavo, kai pasakodavau savo gimtosios šalies istorijas, sakei, kad aš tikra pasakotoja, kad sugalvoju negirdėtų nutikimų, kurie labai poetiški, kaip tu ir mėgsti. Aštuonerių metų aš, kaip ir mažasis princas, žinojau žvaigždžių vardus, išmaniau geologiją, botaniką, zoologiją. Mano gyvenimas buvo toks nerūpestingas, visai panašus į tą, kurį vėliau gyvenau su tavimi. Salvadore gyvenome kaip paukščiai ant šakos, visada priklausomi nuo staigių revoliucijų, kurios mus tai praturtindavo, tai nuskurdindavo. Mano tėvą – jis buvo pulkininkas – kartą uždarė į kalėjimą tie, kurie nuvertė prezidentą. Motinai neliko nieko kito, tik išvesti kirbinę vaikų ir tarnų į gatvę... Tada Konsuela tapo turtingo neregio skaitytoja! Man padėjo prieš keletą mėnesių gauta premija už deklamavimą, todėl beveik ištisus metus skaičiau šeimininkui romanus ir teatro pjeses, kurie man buvo tikra abrakadabra, užtat broliai su seserimis mažame viešbutėlyje galėjo valgyti ligi soties iki kitos revoliucijos, kurioje laimėjo tėvo partija... Viskas prasidėjo iš naujo. Bet per tą laiką suvokiau, kad išlieka tai, ką rūpestingai saugai savyje, – meilė, ištikimybė, pagarba. Dabar, kai tavęs nebėra,

darau tą patį: saugau tavo šventovę, tavo būstą, tavo kaimą, prižiūriu tavo namus.

Žinau, kad priprantama prie bet kokio gyvenimo. Nelinksma, bet toks yra griežtas gyvenimo dėsnis. Aš pradedu dirbti, po truputį diktuoju, bet sekasi sunkiai, vis gromuliuoju ir gromuliuoju tai, kas vėliau gal taps knyga. Kam ji reikalinga? Nedrąsiai sakau sau, kad turiu ruoštis senatvei, jei dangus leis jos sulaukti. Paryžiuje mane labiau nei kada nors drasko nerimas. Pokario metas liūdnas ir niūrus. Ar suksimės aplink prarają, kol įkrisime? O gal atsispirsime, išsilaikysime...

Taip norėčiau tesėti sau duotą pažadą likti rami, gyventi toliau, šypsotis draugams giedra šypsena. Dažnai verkiu iš nuovargio. Tada žaidžiu su lapais, su gėlėmis ir dainuoju. Mėginu prisiminti savo šalies pavasarius, tokius skirtingus nei čia. Po kiekvienos audros ateidavo naujas pavasaris. Girdėdavau, kaip ant medžių auga lapai, juodos žemės kvapas mušdavo į galvą moterims ir vaikams, ir mes dainomis šlovindavome sugrįžusias gražias dienas. Pamenu, lyg tai būtų buvę vakar. Girdžiu verkiant vaiką. Bet Paryžiuje tos ašaros kitokios. Čia gyvenu viena, mane supa jauni, seni, brunetai, blondinai, šunys, paukščiai, knygos, telefonai, taro kortos, skulptūros ir paveikslai, parkeriai, siuviniai, papuošalai, tuštutėliai sąsiuviniai, kurie mane gąsdina, nes mielai aprašyčiau juose, kaip gyvena moterys, negalinčios grįžti namo, gyvenimo tremtinės. Ak, kaip gaila, kad negaliu ramiai sėdėti Atlaso šešėlyje ir pasakoti sau apie gražius vaikystės peizažus. Tupėčiau po palme prie vienos iš tavo ožkų ir žiūrėčiau, kaip auga tavo sodas, slinktų dienos, panašios vienos į kitas, lėtai varstomos kaip rožinio *ave* vienuolyne... *

* Konsuela mėgsta svajoti balsu ir įsivaizduoti situacijas, kurios jos akyse staiga tampa tikrove...

Gailiuosi mirštančių didelių rausvų kaštonų Anri Marteno prospekte. Jų niekas negydo. Nyksta medžių meilė, grožio meilė. Visiems nusispjaut, kad miršta rausvi gatvės medžiai.

Ilsiuosi, kalbėdama su tavimi. Išgyvenu tamsias naktis, stengdamasi su tavimi pasidalyti slegiančiomis valandomis: nors šie metai šventi, bet mus apsėdo visi velniai, net nepašnibždėję į ausį savo vardų... Man taip reikia taikos, tos taikos, kuriai šiandien dar gresia pavojus. Reikia tikros taikos. Reikia vieną dieną nuspręsti: daugiau nebus baisių kančių, vien tyri džiaugsmai. Visą laiką skiriu skulptūroms, tai šiek tiek guodžia. Svetainė pilna tavo galvų... Mano sode ant didelio medžio bučiuojasi besikalantys lapeliai. Sukūriau gabalėlį muzikos pianinui. Pavadinau *Figuig*. Skiriu jį Sacharai, tau. Be tavęs taip lėtai miršta, kad vis svarstau, kodėl mažumėlę sau nepadedu... Bet mano atsarginiai sparnai dar neparuošti... Sapnuose grįžtu į savo kabinetą, įskrendu pro langą, tikrinu, kaip išsilaikęs stogas virš mūsų kambario, vaikštinėju, susikabinusi su tavimi už rankų, ieškodama Dievo. Gal išmintinga pradėsiu darytis, jei liksiu rami iki pat grabo lentos. Nežinau, kaip tada su visais sijonais nueičiau į sodą, kurį man pasodinai. Bet aš noriu nueiti, tu juk žinai, ir tikrai nenustebsi mane pamatęs, net jei pasirodysiu kaip gėlo vandens krioklys. Tai nustebintų arabus, o tu žinosi, kad šitaip pasireiškia Konsuelos meilė tau ir vienuolikai mūsų sodo palmių...

O kol kas mėginu mintimis sekti paskui tave, vaikštantį iš savo namų į mūsų sodą...

Bet dažnai pametu tave iš akių, kaip mergytė pameta skrendantį drugelį ar žiedlapį. Gyvenimas visada tikresnis nei bet kokie vaizdiniai. Dar neradau jėgų nuvažiuoti į Pietus ir pasistatyti lovą naujajame būste*. Aš pavargau gyven-

* Kalbama apie Graso ūkį, kurį Konsuela nusipirko už *Opedo* autorines teises.

ti, Tonijau, širdis sunki, mintys taip pat, o kūnas dar sunkesnis. Girdžiu žemės šauksmą: geliantys kaulai, kosulys, liūdesio priepuoliai – tai ankstyvosios mano paskutinės valandos mišios, o aš dar nenusipirkau karsto. Ak, kaip įsikibę laikomės paskutinės akimirkos! Niekada gerai nepasiruošiame paskutinių keturių žvakių ir baltų įkapių, kad deramai būtume jomis apvilkti. Jei dangus bus maloningas ir pasiims mane, kol dar neprasidėjo naujas karas, kuris mums gresia, prie altoriaus padėsiu bučinių puokštę, dėkodama už tai, kad sujungė su tavimi.

10 *Paryžius, be datos*

Siunčiu tau tai, ką vadinu savo mažyčių minčių „pūkeliais“: tas mintis užrašiau galvodama apie tave, jos tokios lengvutės ir paprastos, kad skrenda kaip vėjo nešamos plunksnelės, bet padeda man pasiekti tave.

– Kur aš einu? Pamatysim. Svarbiausia – lobio kelias. Be darbo, be triūso, be kančių nėra tikro poilsio, tikros laimės.

– Kodėl gi tu, vėžliuk, – paklausi manęs, – nori palaimingai skristi į neaudrotus, kančių nedraskomus debesis?

– Jei šis gyvenimas neturi savo kalendoriaus, savo sodininko ir keturių pasaulio šalių, jis neegzistuoja. O tu buvai visa tai drauge paėmus.

– Vieną dieną būsime nubausti už tai, kad švaistėme šviesas, švaistėme žvaigždes, švaistėme spalvas ir harmonijas, kurių nemokėjome saugoti slapčiausioje širdies kertelėje.

– Priglaudusi galvą prie Dievo peties, ne taip bijau kančių.

– Šiandien jaučiuosi nuogesnė dėl to, kad pasidalijome praeitį, kad pasidalijome ją bendru sutarimu. Tau išėjus valandos rausia duobę.

– Vienintelis prarastas dalykas – tai prarastas laikas, kurį praleidome pykdamiesi ir aimanuodami. Reikėjo išgelbėti tą laiką, panaudoti jį bet kam: padaryti stalą, parašyti laišką, pagiedoti meilės giesmę...

– Adidis – tai mažas paukštelis, atskrendantis iš dangaus pabūti su haremuose uždarytomis moterimis... Aš buvau tavo adidis.

11 *Paryžius, be datos*

Prisimenu tą džiugią dieną, kai *Naktinį skrydį* pamačiau visose Eliziejaus Laukų vitrinose. Tai buvo viena mudviejų atostogų savaitė. Per metus jų turėdavome tris. Kaip smagu būdavo vaikščioti su tavimi, bėgte tipenant mažais žingsniukais, nes apsiaudavau aukštakulnius batelius, kad siekčiau tau nors ligi peties, o tu žirgliodavai dideliais žingsniais, ir norėdama suspėti, aš gaudavau nukuldenti keturis! Panėšėdavau į žiogą, ir tai tave linksmindavo. Sakydavai man: „Klausyk, aš paėjėsiu į priekį, o paskui tu prie manęs pribėgsi“. Aš taip ir darydavau, o žmonės manydavo, kad mes mažumėlę pamišę.

Apie mus buvo kalbama: „Sent Egziuperi pora ne tokia kaip kiti. Kai juos pakvieti, turi žinoti, jog Sent Eksas ne-

valgęs tris dienas, nes arba visąlaik rašo, arba sėdi lėktuve. Šiaip ar taip, jis nevalgo ir ištisas valandas praleidžia naktiniuose skrydžiuose arba klaidžioja kelyje visą savaitę! Užtat kai susiruošia valgyti, sėda prie stalo vidurdienį, o vidurnaktį prie jo vis dar tebesėdi. Jam reikia triušio, vištos ir didelio gabalo mėsos...“ Ar prisimeni tetą iš Sent Onorė priemiesčio, kuri tau sykį papriekaištavo:

– Pristatei savo žmoną visiems, bet neaplankei manęs. Tavo garbei iškelsiu tikrą puotą. Kada ateisi?

Tada tu man pasakei:

– Ką gi, eisime pas tetą X... (Nepamenu vardo, tarkime, teta Ivetė ar teta Simona, jos vardas buvo labai aristokratiškas ir labai prancūziškas.)

Mes įėjome pro tarnų laiptus, ir pajutęs iš trijų ar keturių ant ugnies stovinčių puodų kylantį kvapą, pasakei virėjai:

– Mudu su žmona paragausime šitų patiekalų čia, virtuvėje.

Teta X. svetainėje priiminėjo mūsų draugus. Ji pakvietė lakūnus Mermozą, Gijomė. Ten buvo ir Marija Markes, kuri tada flirtavo su vienu lakūnu. Tu tuo metu šveitei valgius virtuvėje. Liko tik desertai, aš buvau pasibaisėjusi, o tu tarei:

– Niekur neik.

Pasisotinęs dar pridūrei:

– Norėčiau stipraus vyno, to, kurį geriate jūs, šeimynykščiai.

Ir išgėrei stipraus raudonojo vyno. Tarnai atrodė priblokšti. Buvai užrakinęs duris iš virtuvės į koridorių ir į svetainę ir, viską sukirtęs, galiausiai nuėjai pas tetą, kuri kuo nekalčiausiai tarė:

– Amžinai vėluoji. Juk buvai pažadėjęs šįsyk ateiti laiku.

Tu atsakei:

– Žinote, teta, aš jau papietavau.

– Kaipgi taip?

– Įėjau pro tarnų duris, ten taip gardžiai kvepėjo, kad nesusilaikiau ir viską sušveičiau.

– Tokių anekdotų neįmanoma klausytis, Antuanai. Nepasakok kvailysčių.

– Ne, teta, pakvieskite ką nors iš tarnų, ir jums patvirtins.

Teta pakvietė metrdotelį ir paklausė:

– Ar ponas de Sent Egziuperi papietavo virtuvėje?

– Taip, ponia, jis suvalgė visą triušį, visą paštetą, visas austres ir net sūrį, liko tik mažas gabalėlis.

Teta išbalo, pagalvojusi apie penkiolika svečių, ramiai sau gurkšnojančių portveiną ir viskį, o tu tarei:

– Nesijaudinkit, teta. Aš apie viską pagalvojau. Jau užsakiau iš Fošono žąsų kepenėlių pašteto, ikrų, vištų, bet jos bus šaltos, keleto rūšių užkandžių, dar atneš pintinėlę austrių ir keptų langustų.

Kaip tik tuo metu nuaidėjo ilgas skambutis ir tu tarei:

– Štai ir tiekėjai, maistą užsakiau atvežti skubiai!

Apačioje tikrai stovėjo sunkvežimiukas, ir tiekėjai nešė valgius. Teta nesiliovė stebėjusis, kaip galima suviršinti tiek maisto, o tu kibai į langustus.

– Juk susirgsi, Antuanai.

– Ne, teta, rytoj nieko nevalgysiu, ir viskas, žmona tai gerai žino. Išgersiu tik arbatos, o kadangi po dviejų dienų skrendu į Alikantę, paskui į Kasablanką, turėsiu laiko virškinti!

Tada Marija Markes atsistojo ir tarė:

– Neišskrisit, kol nepadarysit man vaiko!

Pietūs jau ėjo į pabaigą, aš žiūrėjau į tą moterį, tokią aukštą, jauną ir gražią, ir nedrįsau nieko sakyti. Ji pridūrė:

– Matote, mudu vienodo ūgio ir susilauktume labai gražaus vaiko. Jūs nepavydėsite, Konsuela, ar ne, aš jį paimsiu tik keletui dienų, bet būtinai noriu turėti nuo jo vaiką.

Tada tu pasakei:

– Žinote, Mermozas jums jį padarys ne blogiau už mane. Jis turi truputį daugiau laiko, nes skraido nustatytais reisais, o aš esu nežymus oro linijų pilotas. Aš – pionierius. Ar žinote, kas yra pionierius? Tai lakūnas, pats pasirenkantis, kur nutūpti. Numetu žemėn raketas, pažiūriu, ar gerai nusileisiu, kartais apsirinku, bet pradedu viską iš naujo, valgau su to krašto žmonėmis, drauge su jais paruošiu vietą ir paskui ten pradeda leistis lėktuvai. Taip atsiranda nutūpimo aikštelės. Bedirbant.

Teta vis dar negalėjo atsitokėti.

– Tikrai, sūnėne, jūs virtote žmogėdra.

Tu neturėjai jokio supratimo apie pinigus. Niekada nežinojai, kas tai yra. Nesuvokei pinigų vertės. Buvai įpratęs užmokėti už visus, nesvarbu, ar valgydavot pas Lipą, ar „Dviejose beždžionėse“ – sąskaitas visada apmokėdavo Antuanas de Sent Egziuperi. Tarkime, mano meile, aš jums truputį padėjau, buvau turtinga, nors tai nuo jūsų slėpiau, bet galėjau grąžinti visus tuos kreditus, kuriuos paimdavot pas Fukė ar kur kitur. Motina užgyveno nedidelį turtą ir per Salvadoro konsulatą kas mėnesį reguliariai siuntinėjo man po tris tūkstančius dolerių, bet aš slėpiau nuo tavęs tikrąją sumą. Sakiau, kad tik tūkstantį, nes buvai toks kilniaširdis, jog kiekvieną draugą laikei šeimos nariu ir mokėjai už visus. Nesidomėjai nei kada, nei iš kur gaunu tuos pinigus, neklausinėjai manęs, bet žinojai, kad tavo išlaidos visada bus padengtos. Aš mokėjau tavo skolas, nes tave mylėjau.

Už ašaras, kurias mačiau riedant tavo skruostais lėktuve Buenos Airėse per pirmąjį mudviejų susitikimą. Aš nenorėjau tavęs pabučiuoti, nors ir liepiama, ir tada tu pasakei: „Žinau, kodėl manęs nepabučiuojat. Aš baisiai negražus“. Ir prisiminei tetą, kuri, pakviesta į jūsų namus Sen Moris de

Remanse, sykį tyčiodamasi pasakė tavo motinai: „O Dieve! Koks tas Antuanas negražus, koks negražus!"

Jos žodžiai tave taip priblokė, kad nuolat apie tai kalbėdavai. Tądien puikavaisi žalios ir geltonos spalvos kaklaraiščiu, padovanotu tetos Triko, bet moterys dažniausiai nemoka išrinkti vyrams kaklaraiščių.

Dažnai pasakodavai man apie motiną, kuri daug iškentėjo, tokia jauna netekusi vyro ir turėjusi viena išauginti penkis vaikus. „Tėvas, – sakei, – nepaliko jai didelių turtų, todėl teta Triko priglaudė ją Sen Moriso pilyje netoli Liono ir mes visi ten užaugome su mažąja sesute Madlena, kuri sirgo, bet turėjo tokią nepaprastą poetinę nuojautą, kad padedama motinos parašė eilėraščių knygą apie paukščius, vėją, medžius, nes parkas tikrai buvo mūsų vaikystės dalis. Ten parašiau trumputę teatro pjesę, kambaryje turėjau didelę dėžę, į kurią kraudavau savo „užgesusias saules". Nebeatmenu, ar sakei „užgesusias saules", ar „mirusias saules", bet veikiausiai „užgesusias", taip, esu tikra. Tai aiškiai įsirėžė man į atmintį.

Laimingi buvo laikai, kai visa tai pasakojai. Žinoma, mes ginčijomės, bet dabar viskas užmiršta, mylimasis. Štai kodėl, nuolat skaitydama laišką, kurį parašėte prieš pat išvykimą ir perdavėte per Terezą Bonė, aš ją bučiuoju, nes tai dalelė jūsų.

Kažkada prašėt atleisti ir sakėt, kad visi mūsų ginčai kilo dėl jūsų kaltės, kad taip nutiko per ponios E. ir NRF draugus, manančius, jog aš neverta būti jūsų žmona, nes jų akyse tebuvau moteris, kelianti scenas, o ne sutuoktinė, padedanti jūsų kūrybai ir jai tarnaujanti. Sakėte, kad taip lengvai pasiteisindavot, kai norėdavot eiti namo ir dirbti: „Turiu grįžti, kitaip žmona iškels sceną, kuri gali trukti ligi aušros".

– Jūs gerai žinot, Konsuela, – kalbėjote man, – kad negrįždavau pas jus, o traukdavau į bet kokį bistro, dažnai į

patį triukšmingiausią, gausiausiai lankomą, mano mėgstama pramoga buvo paskęsti tame triukšme, žaisdavau žaidimų automatais, kad išloščiau keletą niekučių, ir sakydavau sau: „Tai pradžiugins mano žmoną“. Taip praleisdavau ištisas valandas. Paskui ilgai vaikščiodavau, eidavau aplankyti, Petro ir Pauliaus bažnyčios, o galiausiai visas išbalęs grįždavau pas jus, dažnai pralaukusią ligi rytojaus vidurdienio... Jūs nieko nesakydavot, taip pat būdavote išbalusi, o šuo nuliūdęs, gyvenimas tekėdavo toliau, bet tai buvo karo laukimas, dovanokite man, tai buvo nerimas dėl mobilizacijos. Nesusigaudžiau, kas man darosi, ir, suprantama, brangioji, jūs negalėjote manęs apšviesti, o juo labiau visi tie ministrai. Tačiau aš jums dėkingas už sugebėjimą skirti, kur grūdai, kur pelai. Savo laiškuose patarėte nedalyvauti Viši vyriausybėje, nesutikti būti ministru, net sakėte: „Jei tapsit ministru, tuoj pat išvažiuosiu į Salvadorą“.

Šiandien aš jums dėkoju, brangusis, kad manęs paklausėte, kad paklausėte mūsų draugo Seržo Viktoro, kuris mus užvedė ant teisingo kelio. Prisimenat, koks jis buvo malonus Po tremtyje. Dieve mano, Po... Kai apie tai pagalvoju... Jūs atvažiavote į La Fejerė pilį, kur ketinau glaustis per visą karą. Buvot padėjęs man sukrauti į rūsius tonas ryžių, pupelių, kviečių, per galvą vertėtės, kol gavote anglių, net veltui rašėte reportažus *L'Intransigeant* laikraščiui, kad už tai įvestų centrinį šildymą mūsų didžiajame kambaryje. Ak, brangusis, aš visa tai prisimenu, prisimenu, kaip turėjau išvykti, kai vieną dieną jūs kaip vėjas atlėkėt pas mane dviračiu ir pasakėt:

– Konsuela, viskas baigta, vokiečiai jau prie Paryžiaus vartų, pabėgti mums liko vos dvidešimt keturios valandos. Nenoriu, kad taptumėt įkaite, nes man bus daromas spaudimas, o dėl jūsų galiu pasiryžti viskam. Susikraukite daiktus ir tuoj pat važiuokite į Po, kur vokiečiai gabena auksą.

Jie kariauja, bet niekada nenaikins aukso. Auksas – tai kraujas, tekantis jų gyslomis ir maitinantis karą. Jie gabena auksą sunkvežimiais iš visos Prancūzijos, iš Prancūzijos bankų.

Kol kalbėjote, į tris lagaminus susikroviau apsiaustus, dailius baltinius ir bėgte nubėgau į garažą, o jūs stovėjote ten, gražiomis rankomis įsisprendęs į šonus, ir nė nekrusteldamas nusijuokėt:

– Vargše mažyte, mano aukso plunksna, mano Erškėtrože, apie tai nė nesvajokit.

Tvirtais delnais atidaręs visus tris lagaminus, išmėtėte ant žemės šermuonėlių, voverių, audinių kailinius, plonus marškinius, aukso apyrankes ir tarėt:

– Štai ką aš pasiimčiau vietoj jų.

Ir parodėte benzino talonėlius. Paskui dar pridūrėt:

– Nieko nebijokit, važiuokite į Po ir ten gausite mano laišką, būtinai gausite, net jei tai būtų vienintelis laiškas, pasiekęs Po, o aš, jūs žinote, vykstu į Alžyrą per Bordo. Iš Alžyro išsiųsiu lėktuvą su jūsų laišku, kad atkeliautų į Po. Kasdien ateikite prie Po centrinio pašto durų. Tikriausiai ten bus daug laukiančių moterų, daug sužadėtinių, daug būsimųjų našlių, kurios tikėsis laiško, bet jūs, pažadu, savąjį gausite.

Ir tikrai, Tonijau. Aš gavau laišką. Jame buvo keletas eilučių, keletas eilučių, kurias išmokau atmintinai ir kurių nenoriu kartoti kiekviena proga. Tai lyg slapta malda, dabar glūdinti čia, mano kapo dugne.

Tikiuosi su tavimi pasimatyti, taip, mano meile.

12 *Paryžius, be datos*

O mano arkangele, priklausantis vėjui, dangui ir žvaigždėms, Kariljas turėjo numirti, kad tave susitikčiau. Jis man buvo tėvas, mokytojas, visas pasaulis. Niekada nebuvau sutikusi tokio tyro, tokio kilnaus, tokio artimo žmogaus. Jis mane įsidukrino vos pamatęs. Viską darė veltui. Net negeidė mano kūno. Jam atsidaviau paskatinta savo draugės Selizetės, Meterlinko žmonos.

Po baisaus smegenų priepuolio atsiguliau šalia jo ir palindau po antklode. Jo kūnas pradėjo šalti. Aš negalėjau užmigti. Naktį atsargiai atsikėliau ir pasakiau svetainėje buvusiam daktarui Limai, kad kažkas negerai. Daktaras nuėjo pažiūrėti ir tarė: „Jis miręs". Ašarodama savo rankomis užspaudžiau jo gražias blakstienas, gražius vokus. Ir vėl atsiguliau šalia. Tada pasidarė lengviau. Galvojau apie tai, ką jis man pasakė prieš mirtį: „Konsuela, brangioji, kada nors iš viso to juoksimės. Mano plaukai žili, o širdis labai pavargusi. Gyvenu tik dėl tavęs. Norėčiau su tavimi nukeliauti į Maroką. Jau turiu bilietus, tau patiks, nes ten labai šilta. Man bus per karšta, o tu būsi sužavėta. Ten yra gerai prinokusių vaisių, klausysimės Atlaso genčių dainų, panašių į ispanų dainas". Po brangiojo Enrikės mirties mane priglobė Meterlinkai. „Jaučiu, kokia ji vieniša, – pasakė Selizetė, – dabar jai reikia suaugti". Ligi apsvaigimo skaičiau didelius straipsnius, pasirodžiusius po jo mirties, šlovinančius jį ir jo buvusią žmoną Rakelę Meler*, pasakojančius apie jos sceninį žavesį, auksinį balsą, bet ir apie neįmanomą būdą, nors Enrikė taip mėgo geras manieras, kuriomis Rakelė anaiptol

* Rakelė Meler, kurios tikrasis vardas Fransiska Markes Lopes (1888–1962), buvo žymi dainininkė ir reviu vedėja, suvaidinusi Violeterą. Ji buvo Gomeso Kariljo žmona 1919–1920 metais.

negalėjo pasigirti. Ją auklėjo katalonai, ji turėjo visišką laisvę ir buvo maža laukinukė. Tuose straipsniuose buvo rašoma ir apie mane, jo naująją žmoną, atrodančią lyg Rakelės Meler duktė. Kartą pas mane atvažiavo Argentinos pasiuntinys ir tarė: „Klausykite, ponia Kariljo, turite nuspręsti, ar priimsite kvietimą vykti į Argentiną". Ištisas savaites nebuvau atplėšusi jokio laiško. „Atvažiuokite, – pasiūlė jis man, – skaityti paskaitų apie Gomesą Kariljį, apie savo draugus D'Anuncijų *, Meterlinką, apie visus šiuolaikinius poetus, kuriuos pažįstate. Ten būsit sutikta kaip karalienė, nes Argentinos karalius dievina Enrikės Gomeso Kariljo kūrinius, ir ne tik jis, visa Pietų Amerika jį myli". Rytojaus dieną nusprendžiau važiuoti, paskambinau savo draugui konsului, ir jis man pasakė: „Dokumentai paruošti, vyksite su dėstytoju Benžamenu Kremjė ir kitais. Bus ir viena moteris, ponia Menjė. Taigi laive turėsite draugę ir tarp tų dėstytojų nesijausite vieniša. Jie visi gerokai pagyvenę. Pamatysite, Kremjė labai malonus ir labai simpatiškas žmogus". Iš tiesų, vos atsidūrusią laive, Kremjė ėmė mane globoti, jis buvo sumanus, jautrus, kultūringas, turėjo gyvenimo patirties, todėl su juo galėjai kalbėtis apie mirtį ir apie angelus, apie spalvas ir apie laivus. Jis mokėjo iškart viskuo sudominti. Gyvenimas urduliavo srautu kaip kaskada, kaip Niagaros krioklys. Jo draugystė mane pakerėjo. Daugiau nesijaučiau vieniša. Sakydavau jam: „Žinote, Kremjė, aš ištikima vyro atminimui, bet jūs mane žavite". Jis buvo toks kaip jūs, mokėjo kalbėti bet kokia tema, apie vaivorykštę ir apie balandžius, kuriuos lesindavome ant mūsų palangės. Viskas teikė peno rytojui, būčiai, tai buvo tikras gyvenimas, visai toks pat kaip su jumis...

* Kai kas klaidingai tvirtins, neva Konsuela buvo Gabrielės D'Anuncijaus meilužė.

Mes atvykome į Buenos Aires, kalbėdavausi su tais ponais ir kasdien daug sužinodavau apie šalis, kurias praplaukėme, apie Prancūziją ir Europą krečiančias problemas. Linksmai pasakojau savo istoriją nuo pat Centrinės Amerikos užkariavimo, parašytą mano uošvio dono Agustino Gomeso Kariljo d'Albonoso, ir draugai sakė: „Jūs tikrai kažkurio inkų imperatoriaus duktė". Pakeliui į Buenos Aires buvau priimta Baltuosiuose rūmuose, kur būdavo apgyvendinami oficialūs vyriausybės svečiai. Gavau prabangų butą, manęs pasitikti atvyko pats vidaus reikalų ministras, nuotraukas spausdino visi laikraščiai, man buvo dovanojamos nuostabių rožių puokštės, kone didesnės už mane pačią, ir aš prisiminiau Kariljo patarimus: „Jei mirsiu, nenoriu, kad rengtumeis juodais drabužiais. Renkis baltais, pilkais, gelsvais, bet juodais nenoriu. Tai mane liūdintų". Todėl, pamenu, buvau pasiėmusi violetinių, gelsvų suknelių ir atsivežusi voverių kailinius, jei būtų šalta, nes artėjo vėsus metų laikas. Atsigabenau krūvą lagaminų. Turėjau nuosavą kambarinę, vairuotoją ir nežinojau, ką daryti su tuo dėmesiu, kuris man buvo rodomas. Taip sutikau tave, Tonijau, mylimasis. Kremjė pakvietė mane į Prancūzijos asociaciją, kur jo garbei buvo rengiamas kokteilių vakarėlis, ir aš nuėjau ten, tvirtai nusprendusi ilgai neužsibūti. Kai jau rengiausi išeiti, pasirodei tu ir daugiau manęs nepalikai.* Net ir dabar, kai jūs paskelbtas dingusiu be žinios, nesu visiškai viena. Netikiu, kad palikote šį pasaulį. Jaučiu jūsų buvimą, jaučiu į mane įsmeigtą žvilgsnį. Ir prisimenu, ką sakėt: „Pasakok man istorijas". Aš tau pasakoju savo istorijas, Tonijau. Tu jas moki atmintinai, bet žinau, kad mėgsti jų klausytis.

* Apie šį epizodą Konsuela išsamiai pasakoja *Rožės memuaruose.*

13 *Italija, 1952–1954(?) m.*

Trumpam nutraukiau bambagyslę, jungiančią mane su prancūziškais rūpesčiais, ir štai vėjo plaikstomais plaukais, su stikline rankoje geriu stebuklingą vandenį Montekatinio minioje. Kaip ir Lurde, bijau šitų įvairiataučių žmonių, vorele plūstančių iš perpildytų viešbučių. Minia kunigų, vienuolių, senučių ir merginų vaikštinėja ir laukia, kokį efektą padarys stiklinė vandens, paskui bėga į tualetą... Bet Italija mane visada labai žavi. Italai dainuoja ir beveik šoka dirbdami, maudydami gyvulius, mušdami muses, prakaituodami. Kainos čia triskart mažesnės nei Prancūzijoje. Gaila, kad pasigavau Prancūzijos virusą, kitaip mielai apsigyvenčiau Italijoje... Čia stengiuosi gražėti iš vidaus.

Ką pasakytum, jei imčiau rašyti paprastus, tikroviškus romanėlius... Tiesa varinėja kraują. Bet čia nepradėsiu. Purvo vonios per daug dvokia, namai per daug šiuolaikiški, o aš dėl ispaniško atavizmo taip mėgstu senus akmenis, kad net bijau!

Ką tik baigiau skaityti Žiuljeno Gryno *Sinero kalną*. Jame pasakojama apie liguistą meilę namams. Knyga gerai parašyta, nors, mano nuomone, truputį miglota. Mėgstu atrasti visus kelius – savąjį, širdies kelią, vedantį pas tave, pas žvaigždžių valdovą. Aš senstu, ir kaupiasi debesys. Mano dangus pamažu juosta. Tačiau rytą visada esu pasiruošusi šviesos bučiniui kaip gardus vaisius, visiškai prinokęs dėti į pasaulio sulčiaspaudę ar vaisių lėkštę. Aš tikiu aušra.

Ant mano lango vazone augantis rožių keras spindi raudonu džiaugsmu. Montekatinio kalvos jau nusiplovė naktį, žalios namukų langinės dar uždarytos, aš viena skaičiuoju medžius iki mėlyno kalno tolumoje. Prieš penkiolika metų Florencijoje buvau laiminga, šiandien važiuoju ten skaityti paskaitos. Tavo teisybė, gyvenimas įdomus, jis laiko mus už plaukų. Bet gyventi tam, kad gyventum – tiesiog nuostabu.

14 *Paryžius, be datos*

Kai tu išėjai, praradau viską – brangenybes, Fejerė pilį. Esu vienui viena, draugų nebėra, išskyrus tuos, kurie išsaugojo savo pilis ir turtą, o aš nuo pat pradžių buvau rezistentė, priklausanti avangardinei Opedo grupei. Gali manimi didžiuotis, Derenas ir Pikaso man padėjo ir sakė: „Mes tave palaikysime, bet užmiršk piešimą. Tapyk spalvas, jos tau taip tinka". Paklausiusi jų patarimų, visa širdimi joms atsidaviau. Ir žinai, pasiekiau puikių rezultatų, surengiau keletą parodų Centrinėje Amerikoje ir viską pardaviau Jungtinėse Valstijose. Aš tapiau svajones, tiesa, buvo ir truputis tikrovės, tuos paveikslus kūriau labai lengvai, todėl kiek apmažinau produktyvumą ir perėjau prie skulptūrų. Nutapiau tavo portretą ir vėl išvydau tave tokį, koks buvai: su kulnais beveik du metrai ūgio, platūs pečiai ir visada į priekį palenkta galva, kai žingsniuodavai po nutūpimo aikštelę. Visada sakydavau, kad turi plieninius plaučius, nes gali pakilti iki 7000 metrų be deguonies kaukės. Man būdavo baisu, užsidėdavau savo mažą kaukę, o tu tik giliai kvėpuodavai... Tau nereikėjo palto, ligi mums susipažįstant niekada jo ir neturėjai, pameni, tai aš priverčiau tave per lietų nešioti gabardino apsiaustą, nes nenorėjau, kad peršlapęs susirgtum gripu. Tu niekada jo neturėjai, truputį sloguodavai, ir aš sakydavau: „Klausyk, jei apsivilktum apsiaustu, jei valandą ar dvi nevaikščiotum su šlapiu švarku, kol išdžiūsta ant nugaros, tau nieko neatsitiktų". Buvai stiprus iš prigimties: visas šimto dvidešimties kilogramų kūnas – vieni raumenys. Mylėjau tave tokį, koks buvai: kartais per storą, per raudoną, su akim, kurios vos nepraradai, išskridęs ieškoti draugo į dykumą. Šiandien pietavau su tavo motina. Aš ją myliu, bet dėl dakta-

ro Pelisjė veikalo *Penketas Sent Egziuperi veidų** ji mane įskaudino.

– Pelisjė kalba apie jį kaip apie žmogišką būtybę, apie „jo didžiulę krikščionio ir vyro meilę", – pasakiau, o ji atkirto:

– Nereikėjo to daryti.

– Ar manote, – paklausiau, – jūsų sūnus būtų patenkintas, jei žinotų, jog keturiose paskutinėse knygose apie jį nutylėta arba nuslėpta, kad jis buvo vedęs, kad mane mylėjo, nugalėjo visas pagundas ir net parašė maldą mano „našlystei"? Jūs ir jo seserys per daug jį mylite.

Tada ji nutilo.**

Pavargau galvoti, norėti, melstis, net gyventi. Nebeturiu sekretorės, kuriai galėčiau diktuoti, o mano mintys lekia pernelyg greitai, kad spėčiau rašyti.

Mėnuo dar tik prasideda, ir aš matau, kaip jis byra smėlio laikrodyje. Ką jis nusineša? Mano iliuzijas, turtą, draugus, mūsų įprastą peizažą. Aš neturiu šaknų, esu lengva, lengva, deja, daug lengvesnė už savo svajones. Nuslenku į virtuvę, atsikandu citrinos, išgeriu taurę, pabučiuoju mažąjį princą, valandėlę pažiovauju ir vėl einu gulti, trokšdama išlieti širdį, byrantį smėlio laikrodį. Nušvis aušra, ir jūra apsidžiaugs. Angelai padeda man piešti, mėgstu spalvas, kurias savaip pažįstu. Norėčiau atsigerti šviesos, bet mano spalvų piramidė, kurią vakar nutapiau, jau virto žiojinčia skyle.

Su tavo motina nuėjome pažiūrėti Modiljanio. Stovėdama priešais jo drobes, ji dūsavo: „Tik pamanykit, šitiek milijonų už vieną paveikslą, o jis mirė iš bado..."

---

* Pélissier, Georges, *Les Cinq Visages de Saint-Exupéry,* Paris Flammarion, 1951.

** Konsuela dažnai užsimena, kad po Sent Egziuperi mirties ji tapo slaptumo auka. Kuriant mitą, tas slaptumas dar padidėjo ir galiausiai ji buvo beveik visai ištrinta.

Taip trokštu tapyti. Vien pusalkanio, murzino viščiuko plunksna užtėkšiu ant savo ratų ir spiralių tokią spalvą, jog pradurs tinklainę kretinams, kurie žiūrės į mano drobes. Ak, kad galėčiau pilna burna valgyti žydrą gyvenimą, išsipūsti nuo viso dangaus oro, man jo taip reikia: jei tą orą išlaikyčiau du mėnesius, kol ruošiuosi parodai, jo užtektų nutapyti trisdešimčiai paveikslų. Bet turiu kimšti pyragaičius ir įtikinėti save, kad nesu per sena... Aš mirštu ir prisikeliu kasdien, kiekviename paveiksle. Dirbu, norėdama parodyti tai, ko pati nebesuprantu, tai, ką žinau, bet nemoku gerai išreikšti. Žodžiu, savo paslaptį. Mielasis draugas Meterlinkas, kuris dievino mano vyrą Kariljį ir tave, sakydavo: „Gyvenimas – tai paslaptis, mirtis – tai raktas, ir tas, kuris pasuka raktą, išnyksta paslaptyje".

Visus šiuos metus glaudžiausi pas jo paskutinę žmoną Selizetę Orlamondo rūmuose Nicoje* ir klaidžiojau po prisiminimus. Pati vos nepasukau rakto. Regėjau savotišką viziją, kurią nutapiau ir netrukus eksponuosiu.

Nemanau, kad imu didžiuotis, nors kalbu Meterlinko žodžiais. Bet esu pritvinkusi sunkumų, žmonių nesupratimo, mane supančių daiktų. Tavo šeima nepadeda, priešingai. Viena, susikrovusi septyniasdešimt drobių ir tris statulas, važiuoju į Briuselį rengti parodos... žinoma, be reikalo, tik dar labiau pavargsiu. Bet būtina nugenėti šakas, kad vieną dieną galėčiau vėl sužydėti. O svarbiausia, šįryt nerandu akinių!

Iki, Tonijau!

* Prabangus Meterlinkų namas dabar paverstas viešbučiu.

15 *Londonas, be datos*

Koks džiaugsmas, išvažiavau iš Paryžiaus, kurį taip myliu, kad kartais gera nuo jo pabėgti!

Pirmoji diena Londone visiškai rami. Geriu arbatą su viena ledi ir gražiu jaunuoliu. Nupiešiu jums mažą paveikslėlį: jie abu labai linksmi, bet man tai ne itin patinka... dama graži, pagyvenusi ir elegantiškai apsirengusi. Pilka skrybėlė, juodas skėtis, dar pailginantis kojas, rankinė, pirštinės, apsiaustas – gelsvo žalumo, kokį pamatysi tik Anglijoje, ir tokios pat spalvos damos akys!

Aš, kaip tikra keliautoja, su šviesiais gelsvais drabužiais, šiaudine skrybėle, be skėčio, bet su gabardino apsiaustu ir labai geru gobtuvu, puikiai jaučiuosi, pasislėpusi plačiame kelioniniame lietpaltyje. Jaunuolis, amerikietis milijonierius, laimingas, vaišindamas arbata dvi damas... Vaizdas apgailėtinas: dvi keturiasdešimtmetės* moterys su dvidešimtmečiu jaunuoliu... Jaunuolis priklauso ledi! Meldžiu dangų atsiųsti mirtį anksčiau, nei užsigeisiu turėti tokių jaunų gerbėjų, bet aš nebijau, nes ta liga jau persirgau!

Šį vakarą eisiu pietauti į Londono aukštuomenę. Apsivilksiu gražią suknelę, labai panašią į Ispanijos infantės, su ilgomis rankovėmis, uždaru kaklu, kaip kokios močiutės, bet man tokios patinka...

Pradėdama šį laišką norėjau, kad išgirstumėt, kaip skamba mano balsas... Aš nebepriklausau šiai civilizacijai, nors ir dėviu kaukes. Trokštu smėlynų ir dangaus tylos, kad pelnyčiau amžinybę...

---

* Konsuelai tuo metu buvo apie penkiasdešimt.

16 *1954 m.*

Ar prisimeni, mylimasis, kaip kažkada sakei: „Turiu tik mažą lagaminėlį, į kurį susidėjau užrašus apie naktinius skrydžius, nes jums atrodo, kad privalau apie juos parašyti pasakojimą. Taip ir dariau, kaip liepėte. Konsuela, jūs tas raktelis, kuris mane užveda. Perskaitysiu jums savo puslapius". Ir pradėjote skaityti. Svajojau apie knygą, kurią ruošėsi pagimdyti šio didelio vaiko protas, nes tas vaikas norėjo tapti mano vyru. Apie kelionę į Agė, kur prisispyręs mane kvietėte, sakiau: „Klausykit, Antuanai, nėra ko taip skubėti. Nicoje turiu namą, Gomeso Kariljo namą. Jūs mane ten nuvešit, o į Agė pirmiausia nuvažiuosite vienas. Ir papasakosit savo šeimai, ką norėsit. Aš norėčiau, kad manęs pasitikti į Miradorą atvažiuotų jūsų motina". Reikalai susiklostė štai taip. Jūs žinojote, kokie rūpesčiai mane slegia: dingo mano šunelis, negalėjau atgauti automobilio ir markizas de... būtinai norėjo mane vesti.

– Tikriausiai jis jus įsimylėjęs, – pasakėte, – nes taip mano tapsiąs Gomeso Kariljo paveldėtoju.

– Maždaug taip ir yra, bet aš niekada nekreipiau dėmesio į jo jausmus, – atsakiau.

Tada jūs tarėt:

– Rytoj aš to imsiuosi ir, prisiekiu, surasiu jūsų šunelį. Rytoj vakare jį turėsit. Ir nuvažiuosiu į Versalį pasitikti jūsų sužadėtinio...

Jūs išvykote. Ir tikrai apie pusę pirmos atnešėte Juti ir pasakėt:

– Markizas buvo truputį nusivylęs, bet viskas praėjo sklandžiai.

– Jis nebuvo patenkintas, tiesa?

– Nežinau, ar jis buvo patenkintas, ar ne, bet pasakiau, kad aš važiuosiu ieškoti automobilio ir šunelio. Mudu su-

tvarkėme šį reikalą. Jis nesiginčijo. Štai jūsų šunelis. Aš jį pamėgau, jis toks žavingas.

Jūs mylėjote šunis, apskritai visus gyvulius. Net manau, gyvūnai jums patiko labiau nei žmonės. Paskui automobiliu nuvažiavome į Nicą. Jūs atvykote į Miradorą. Buvot labai pavargęs, jus kankino didelė migrena. Viena akis buvo baisiai paraudusi, galvą skaudėjo taip, kad net riedėjo ašaros, bet niekada negirdėjau jūsų skundžiantis.

– Ar žinote, Konsuela, kaip gydydavausi galvos skausmą Afrikoje, Kasablankoje? Turėjau spiritinę lempą, kuri nuolat sprogdavo. Jos gabalėlius susidėdavau į krepšį, ir kai tik užeidavo migrena, aptemdavo akys, imdavau po vieną rankioti lempos daleles, kol ji pradėdavo veikti, ir galvos skausmas per tą laiką praeidavo.

– Bet šiandien neturite lempos, kurią reikėtų pataisyti, – tariau.

– Ne, – atsakėt, – bet aš pailsėsiu, jei leisite, dar truputį pailsėsiu.

– Tik ne per ilgai. Reikia paskambinti jūsiškiams.

Jūsų motina tikrai atvažiavo į Miradorą. Ji apžiūrėjo namą ir pakvietė mus į Agė tokią ir tokią dieną, tokią ir tokią valandą ir pasakė paruošianti popietinę arbatą. Prisikvietė svečių iš Paryžiaus, ir visi tie žmonės nekantraudami laukė būsimosios Sent Egziuperi sužadėtinės...

Prisimenat, kaip bijojau? Nuėjau pas kirpėją, kuris man padarė pusmetinę šukuoseną. Grįžau iš jo taip sugarbiniuota, kad užsidėjau skrybėlę ir pasakiau:

– Klausykit, nieku gyvu jos nenusiimsiu. Aš per daug susigarbiniavusi.

– Dėl to nesijaudinkit, – nuraminote jūs.

Iš Paryžiaus atvažiavo jūsų pusseserė Ivona Letranž, kurią mylėjot kaip seserį, buvo Andrė Židas ir visa šeima, seserys, giminaičiai – apie dvidešimt asmenų ir jūsų mažytė Konsuela, turinti išlaikyti egzaminą Sent Egziuperi sužadėtinės vietai užimti!

Aš švelniai pasakiau:

– Žinote, jums taip pat derėtų aplankyti „mano šeimą“. Jos čia nėra, bet aš turiu draugę, kuri man kaip sesuo, tai Selizetė Meterlink.

– A, Meterlinko žmona?

– Taip, jie gyvena Orlamonde, ir pasakysiu jums vieną dalyką: jei Meterlinkas patars jūsų atsižadėti, manau, aš jo paklausysiu. Tad galite įsivaizduoti, kaip man tai svarbu.

– Taip sakote todėl, kad verčiu jus susitikti su mano gimine?

– Ne, ne, aš apie tai seniai galvojau. Čia mažytis išbandymas. Jūs taip įpratęs prie išbandymų lėktuvuose, kad neturėtumėt bijoti susitikti su tokiu žymiu rašytoju kaip Meterlinkas.

Taigi atvažiavau į Agė pilį. Ji man pasirodė labai graži: ir Agė įlanka, siekianti uostą, ir toks ramus vanduo. Priėmimas buvo malonus, balsai kiek įtempti, dėmesys kiek pabrėžtas. Priešais pilį buvo viešbutis. Tavo šeima mane ten apgyvendino, ir aš tuo džiaugiausi, nes galėjau truputį atsikvėpti, atsikratyti kamuojančio nerimo. Savaime suprantama, prasimetusi migrena, nepasilikau pietauti su jūsų šeima. O jūs atėjot į viešbutį su manimi, išbuvote iki vėlumos, lošdamas kortomis su šeimininke, ir galiausiai aš pasakiau:

– Klausykite, jums laikas grįžti.

– Aš neskubu, visi jau tikriausiai miega. Žinote, jie gula anksti. Mano svainis keliasi su aušra, jis žemdirbys ir baisiai užsispyręs. Nori auginti daržoves ant akmenų. Bet jam šis darbas patinka, ir aš sakau, kad tai puiku, kad jis susilauks gero derliaus. Kai uogų būna tik ant trijų ar keturių vynuogienojų, jis iš jų spaudžia vyną! Tai šaunu, štai kokie mūsų krašto žmonės. Be valios, drąsos nieko nepadarysi.

Jūsų motina elgėsi labai maloniai, labai dėmesingai. Buvo ir dvi seserys, viena blondinė, kita brunetė, Simona ir Gabrielė. Simona, baigusi aukštąją archyvarų ir paleografų

mokyklą, atrodė labai atšiauri ir nusivylusi, nes buvo įsikalusi į galvą, jog Paryžiuje turite vesti panelę S... Jai klaikiai nepatiko, kad ketinate imti į žmonas užsienietę.

Nutiko dar daug kas. Jūsų motina, labai paprasta moteris, norėjo surinkti apie mane žinias ir paskambino į Prancūzijos ambasadą Salvadore. * Nežinau, kokių žygių ji ėmėsi, bet mano šeimai tai atsirūgo. Kadangi tėvas buvo pulkininkas ir aš turėjau keturis brolius, taip pat pulkininkus, mokesčių deklaracijoje motina, kaip čia pasakius, truputį suklastojo tiesą. Kai atėjo ta telegrama, motina, jau našlė, ir toliau kopijavo tai, ką rašydavo tėvas. Dėl to buvo išmatuotos jos valdos ir ji gavo sumokėti tai, ko nebuvo deklaravusi. Krūvą pinigų. Motina atsiuntė labai nemalonią telegramą, atseit ji nemaniusi, kad tekėsiu už vaikino, šniukštinėjančio, ar aš turtinga! Tačiau anyta klausė ne to. Ji tiesiog norėjo pasiteirauti apie mano šeimą, bet, matote, konsulato atašė persistengė. Šitai sužinojęs neišmanėte ko griebtis, kad jums atleisčiau, o aš pasakiau:

– Tonijau, nenoriu už jūsų tekėti, mano šeima labai priešinasi šioms vedyboms, ir ji teisi. Aš grįšiu į Salvadorą, nes motina prašo, ir praleisiu ten pusė metų. Turit mane suprasti. Aš su jumis nesusižadėjusi, jūs pristatėte mane šeimai, ir tiek, būsiu jūsų draugė, ir žinot, po kurio laiko vesite moterį, kurią jums perša sesuo Simona...

Tada jūs atsakėt:

– Manote vėl sėsti į laivą, kaip tada, kai plaukėt iš Buenos Airių ir Rio de Žaneire susitikot mano mamytę, atvykusią į mūsų vestuves? Ne, ne, ne, Konsuela...

– Sent Eksai, nebekalbėkime apie vestuves. Važiuosim aplankyti Meterlinko.

---

* Nuo pat vedybinio gyvenimo pradžios Konsuela jautėsi niekinama ir atstumta vyro šeimos.

Ilgai skambinau Selizetei, aprašiau viską, kas man su jumis nutiko, išsiunčiau beveik dienoraštį... Selizetė pasakė: „Žinai, Konsuela, tau reikia rašyti. Turi papasakoti savo atsiminimus..." Ir štai mudu, pamenat, jau prie Orlamondo rūmų vartų. Pro juos įvažiuojama automobiliu, nuriedi mažiausiai kilometrą, kol pasieki duris, paskui sukari dar kilometrą, kol atsiduri svetainėje, kur galiausiai randi Meterlinką.

– Eikšekit, laikas pietauti, aš alkanas.

Tada Selizetė tarė:

– Klausykite, vyrai, nulipkit į rūsį atnešti vyno ir pastatykit ant stalo. Nežinau, kokiu vynu norėtum vaišinti Sent Eksą.

Taigi judu su Meterlinku nusileidote į rūsį. Grįžot prisiragavę tiek vyno, kad abu buvot išraudę ir tapę gerais draugais. Meterlinkas man tarė:

– Tai tikrai tas žmogus, kurio tau reikia. Aš laimingas, kad sutikai šį vaikiną.

O jūs pasakėte:

– Būkit tokia maloni ir rytoj važiuokit su manim išsirinkti žiedo, kuklaus žiedelio. Pati žinote, aš nelabai turtingas, ypač dabar, kai nedirbu.

– Nebūtina dovanoti briliantų, nupirkit paprastą vestuvinį žiedą. Ant rankos tebenešioju Enrikės briliantą. Ir jei neprieštarausit, būsiu laiminga ir toliau jį mūvėdama.

– Nė kiek neprieštarausiu, jis labai gražus, ir aš nepavyduliauju, bet norėčiau būti toks pat žymus kaip jis ir prašyčiau daugiau nesilankyti pas vyro leidėją, neimti nė santimo už jo kūrinius ir nevažiuoti į Ispaniją.

Taip, tai mano vienintelė nuodėmė šiame pasaulyje: nieko nepadariau dėl Kariljo kūrybos. Paskui grįžome į Miradorą ir aš su jumis iškilmingai atsisveikinau.

– Važiuokit namo, Sent Eksai.

– Nejau, turėdama tiek kambarių, nerasite man kokios vietelės?

– Ne, ne, prašau man atleisti, bet nekompromituokit manęs kaip Argentinoje. Mudu susituoksime, bet dabar grįžkit namo.

Rytojaus dieną atvažiavote su motina, kuri oficialiai paprašė sūnui mano rankos:

– Jums nepatiktų, jei mano sūnus būtų žigolo, jis negali pasilikti su jumis visą laiką ir nenori jūsų prarasti. O aš noriu, kad sūnus būtų laimingas. Priimu jus ir myliu kaip marčią. Todėl nustatykime vestuvių datą.

– Tai taip netikėta, leiskite truputį pagalvoti, kokią dieną pasirinkti.

– Visai nebūtina, – paprieštaravo motina, – jūs graži ir galite tekėti apsirengusi spalvotais drabužiais.

– Šit kaip? Aš tekėsiu vilkėdama juodai, nes turiu labai gražią juodą suknelę. Tą suknelę sukūrė žymus modeliuotojas El Relikarijas, Rakelės Meler siuvėjas. Suknelė papuošta juodais nėriniais ir nešiojama su mantilija, bet prie jos segami raudoni gvazdikai ansambliui pagyvinti.

– Nematau jokių kliūčių. Jei jau turite tą suknelę...

Taip mudu susituokėm, Tonijau, mano vyreli. Neleidote nė atsikvėpti. Pasakėt:

– Man irgi būtina sutvarkyti reikalus. Turiu pradėti darbą, kurį siūlo aviacijoje. Būsiu lakūnas bandytojas.

– Dirbti lakūnu bandytoju labai pavojinga, – pasakiau.

– Žinau, bet daugiau nieko nėra, o neskraidydamas jaučiuosi pražuvęs. Ilsėjausi beveik mėnesį, dabar būtinai turiu skraidyti.

Tada kartu nuvažiavome į Masena aikštės arkadas Nicoje pirkti vestuvinio žiedo.

– Žinot, aš mėgstu platininius žiedus, – pasakiau. Bet jūs norėjot auksinio.

– Ką gi, nupirksiu du, vieną auksinį, kitą platininį. Taip, taip, turėsite du žiedus.

– Kodėl?

– Todėl, kad taip gražiau ir būsite ištekėjusi du kartus.

Taip prasidėjo lakūno gyvenimas, mano vyre, mano amžinasis vyre.

17 *Diktofonas, ištraukos*

Dar kartą perskaičiau telegramą, kurioje rašote: „Šią Kalėdų naktį pasenau šimtu metų, nes esu toli nuo tavęs. Myliu labiau nei kada nors. Būkit tikra dėl mano meilės. Jūsų vyras Antuanas". Dėkoju, mano angele, neįsivaizduojat, ką man reiškė gauti šias telegramas.

Vėl galvoju apie grįžimą iš Niujorko. Parvykau į tėvynę ir negalėjau net susimokėti už bilietą. Nebeturėjau pinigų. Truputį užsidirbau tvarkydama Blumindsdeilio* vitrinas, bet po dvejų metų vienatvės užsimaniau grįžti į mūsų Fejerė. Kajutėje turėjome būti keturiese, o buvome... aštuoniese. Vos užteko vietos išsitiesti ant kušetės... Man labiau patiko gulėti šezlonge ant denio. Ūpas buvo ne per geriausias. Nežinojau, kuriuos draugus rasiu gyvus. Keikiau likimą, privertusį iki grabo lentos likti Prancūzijoje. Taip mane prisijaukinot, kad niekada nenorėjau ir negalėjau būti toli nuo jos.

Prisimenu, kaip miegančiai glostėte galvą, jaučiau tarsi elektros srovę. Jūs kalbėjot: „Mano viščiuk, mano Erškėtrože, mano sode, mano dramblio kaulo bokšte, visada manęs laukite, nors vieną dieną išgirstumėt, kad dingau. Tai bus netiesa. Nors ir pasiklysčiau dykumoje, Sacharoje, gerčiau jūsų akių vandenį, kaip tas poetas, kuris sakėsi gersiąs žmonos akių vandenį, kai ištrokš kalėjime. Todėl būkit rami, aš vis tiek sugrįšiu".

---

* Šioje didelėje Niujorko parduotuvėje Konsuela dirbo ligi 1946 metų, ligi pat grįžimo. Vitrinų apipavidalintojos darbą jai surado Pegi Gugenheim.

Jochen Schimmang
VIENOS MEILĖS ISTORIJA

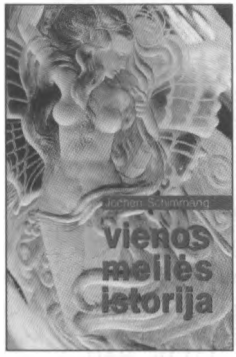

Jauna graži turtingo gydytojo žmona Vera pati puiki verslininkė, nusprendžia pajvairinti kasdienybę ir įsitaisyti meilužį – vos galą su galu suduriantį, pagyvenusį rašytoją Volbeką. Norėdama susitikinėti su jai į akį kritusiu rašytoju Vera paskolina jam pinigų, pati suranda butą. Ideali galimybė pasimatymams, kuria meilužiai nesivaržydami naudojasi.

Romano „Vienos meilės istorija" tema sena, bet visuomet nauja istorija. J. Šimangas nepaprastai puikus psichologas ir iš menkiausių pastebėjimų sugeba padaryti esmines išvadas ir perduoti skaitytojui svarbiausius dalykus. Šalia meilužių pasaulio tarytum žaižaruoja kitas – Kelno, Paryžiaus ir Amsterdamo gatvių ir barų pasaulis, čia sutinkami ir talentingai pristatomi įvairiausi žmonės.

Tai mūsų laikų meilės istorija, kurioje iš tiesų viešpatauja ne meilė ir laimė, o vienatvė ir laikinumas.

J. Šimangas (g. 1948) – vokiečių rašytojas, išleidęs kelis romanus. Jo kūryba į lietuvių kalbą verčiama pirmą kartą.

Mary Wesley
RAMUNIŲ PIEVELĖ

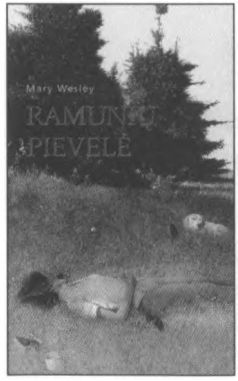

Mary Wesley gimė 1912 m. netoli Vindzoro. Baigė Londono ekonomikos mokyklą, per Antrąjį pasaulinį karą dirbo Didžiosios Britanijos karo ministerijoje. Dabar beveik kaip atsiskyrėlė gyvena Devone. Daug rašė vaikams, o romanus kurti pradėjo neįtikėtinai vėlai – sulaukusi 70-mečio jubiliejaus. Ir jau pats pirmas romanas „Be eilės" *(Jumping the Quene)* pateko į prestižinę *Black Swan* literatūros seriją. Parašė jų iš viso devynis.

„Ramunių pievelė" (1984) – antras M. Wesley romanas, savo tėvynėje sulaukęs net 18 leidimų, o 1991 m. pagal jį sukurtas televizijos serialas. Tai nuostabi knyga, kurią perskaitai vienu atsikvėpimu. Veiksmas vyksta Kornvalyje, kur ant jūros kranto stovi senas angliškas namas, o nuo jo iki skardžio šeimininkė teta Helena užsėjo ramunių pievelę. Kas vasarą čia susirenka gražus giminaičių būrys – pusbroliai, pusseserės ir jų draugai. Linksmybės, išdaigos, siaubo lenktynės skardžio taku, meilės ir pavydo kančios – kasmet iki pat 1939-ųjų rugpjūčio pabaigos vakaro, kai jie paskutinįkart susėdo prie stalo šviečiant žvakėms ir kylant virš jūros mėnuliui. O vėliau, lemtingai dūžtant visų likimams, ramunių pievelė virsta stebuklinga, kvepiančia vaikystės pasaka, namų, ramybės ir laimės simboliu.

Romano stilius primena Remarko, tačiau pasakojimas moteriškai subtilus, persmelktas švelnios ironijos, nestokojantis tikro angliško humoro, o tarpais randi gerą dozę sveiko cinizmo ir išgyvenimo strategijos.

Saint-Exupéry, Consuelo de
Sa73 Sekmadienio laiškai: romanas/Consuelo de Saint-Exupery; iš prancūzų kalbos vertė Stasė Banionytė. – Vilnius: Alma littera, 2003. – 143 p.

ISBN 9955–08–306–9

Garsiojo prancūzų rašytojo ir lakūno Antuano de Sent-Egziuperi žmonos Konsuelos prisiminimų antroji knyga („Rožės memuarai", „Alma littera", 2001). Tai laiškai, kurie ir nebuvo išsiųsti. Laiškai apie meilę, vargus ir džiaugsmus, svajones ir viltis.

UDK 840-3

Consuelo de Saint-Exupéry
SEKMADIENIO LAIŠKAI

Romanas

Iš prancūzų kalbos vertė *Stasė Banionytė*
Dailininkas *Edvardas Jazgevičius*
Korektorė *Ramutė Prapiestienė*
Kompiuteriu maketavo *Arūnas Šlikas*

SL 412. Užsakymas 3.348
Išleido leidykla „Alma littera",
A. Juozapavičiaus g. 6/2, 2005 Vilnius
Interneto svetainė: http://www.almali.lt

Spaudė AB spaustuvė „Spindulys",
Gedimino g. 10, 3000 Kaunas
Interneto svetainė: http://www.spindulys.lt

Konsuela de Sent-Egziuperi iš Niujorko į Paryžių lagaminuose parsigabeno ir Sekmadienio laiškus. 1944 metų pavasarį Konsuela dar nežino, jog niekada nebematys vyro. Karas tarsi vėl sujungė nesutarimų draskomus sutuoktinius. Antuanas, būdamas Šiaurės Afrikoje, paskui Korsikoje, galvoja tik apie Konsuelą, „mažą salų paukštelį", ištremtą į Niujorką. Konsuela, lyg norėdama palaikyti pokalbį su Sent-Egziuperi, rašo jam pasitikėjimo kupinus ilgus meilės laiškus, kurių neišsiųs. Laiškų rašymas tampa ritualu, ir kiekvieną sekmadienį, Tonijui dar gyvam esant ir po jo mirties, ji pasakoja savo vargus ir džiaugsmus, prisiminimus, svajones ir viltis, tarsi rašydama intymų dienoraštį... Kai oficialiai buvo paskelbta apie Antuano de Sent-Egziuperi dingimą, Konsuela liovėsi rašiusi šiuos laiškus. Tačiau 1951 metais vėl užmezgė dialogą su vyru, norėdama, kaip pati sakė, išgelbėti nuo užmaršties legendinės meilės istoriją...

„Rožės memuarai" autorės antroji knyga

ISBN 9955-08-306-9